

ΠΑΝΔΟΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

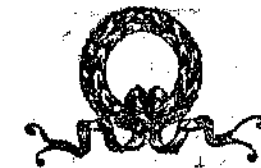
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λ.

ΤΟΜΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ.

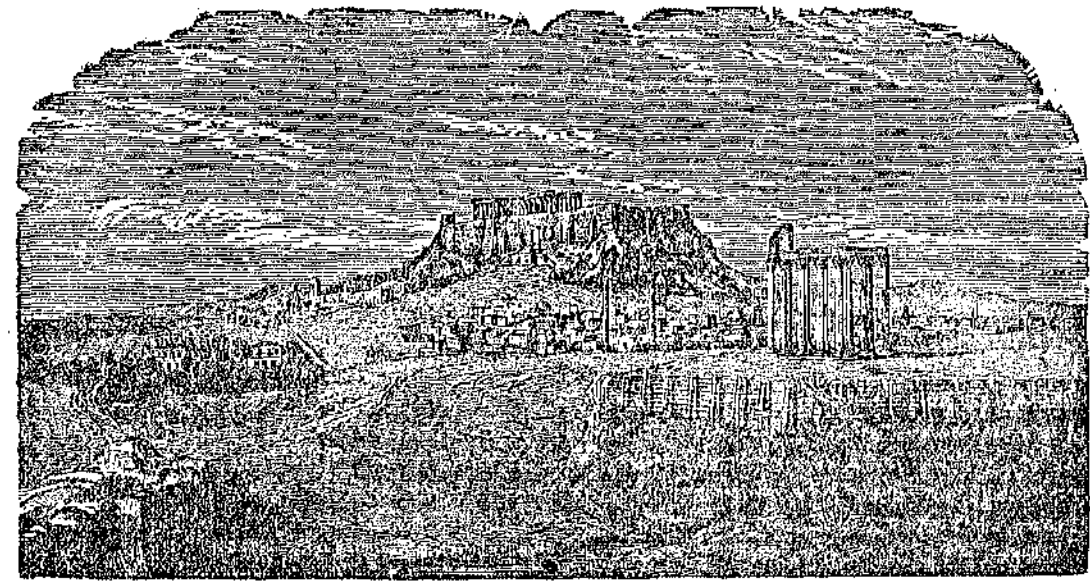
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1858 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1859.

ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΝΔΟΡΑΣ.

1859.

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 206.

ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

δ π δ

Π. ΚΑΛΑΗΤΑ.

--ουε--

Α'.

Ἐκ τῶν πολλῶν, ἕνα πρόκειται ἄξιον τῆς ημετέρας μελέτης, ἵσως τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ημετέρας ἐπαναστάσεως, διότι ἐξ αὐτῆς προβαίνουμεν ὁσημέραι, καὶ τοι ἀνεπαίσθητος, ἡ ἐπιλήσιμος; τῶν καθ' ἡμᾶς.

Εἶναι φυσικὸν ὅτι, στερούμενοι ἰδίας καὶ συγχρόνου φιλολογίας στρέφομεν τὰ βλέμματα ποτὲ μὲν πρὸς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα, μάλιστα ὑποφώσκουσαν, ποτὲ δὲ πρὸς τὰς πόρρωθεν ἐκλαμπούσας ἐπὶ τοῦ ἰδίου ὀρίζοντος ἀπαυγᾶς, αἵτινες γίνονται ἀμυδρότεροι πρὸς αὐτὸν προσπαλέζουσαι. Διὰ τοῦ πρώτου τρόπου, ὅταν τὰς σκιὰς τοῦ παρελθόντος ὡς πράγματα ἐκλαμβίνωμεν, ἀποκλίνομεν εἰς σχολαστικότητα, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου μεγάλα ἐξεγείρονται προσδοκίαι, πρὸς κενὸν κομψασμὸν ἀποκλίνουσαι ἐνὸς δὲν ἐπαληθεύουν, διαχέουσαι φῶς εἰς τὴν περιτοιχίζουσαν ἡμᾶς περιοχὴν, ὥστε νὰ μὴ βαινῶμεν μαντεύοντες, ἀλλὰ νὰ καθαρῶμεν ποῦ βαινόμεν. Ἀπεναντίας διὰ τῆς γνώσεως τῆς καταστάσεως, ἐξ ἧς προήλθομεν, εἰσαχόμεθα εἰς τὴν μελέτην πραγμάτων ὑφισταμένων, ἐν οἷς καταφαίνονται οἱ χαρακτῆρες

τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου, πρὸ πάντων δὲ αἱ ιδιότητες, τὰς ὁποίας παρ' ἡμῶν κείται ν' ἀναπτύξωμεν. Πόθεν ἄλλοθεν μαυθάνομεν, τί εἴμεθα καὶ τί δυνάμεθα, πλὴν ἐκ τῶν πρὸ μικροῦ πολυάθλων ἀγώνων, τελεσθέντων διὰ τῆς συνδρομῆς ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν;

Παρθάλλοντες τὰ ἐνεστῶτα πρὸς τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς καὶ μετροῦντες ὅσην διηλύσασμεν ἑδὼν, ἐν βραχεῖ διαστήματι διὰ πολλῶν διελλόντες, μαυθάνομεν νὰ κρίνωμεν περὶ ἡμῶν ἐκ τῶν ἐνότων, καὶ ρυθμῶν καὶ σκοπῶν δίδομεν εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς ἡμῶν γνώσεις, ὡς σχετιζομένης πρὸς τὰ ὑφιστάμενα. Ἴσως δυνάμεθα νὰ προωρῶσμεν καὶ τὸ ἀγνωστον μέλλον, πρὸς ὃ βαδίζομεν θαρραλειώτεροι καὶ ἀσφαλέστεροι ἐν ἐπιγνώσει.

Ὅσοι μεθ' ἡμῶν φρονοῦν, ὅτι ἰδέαι πόλλαι καὶ μεγάλου λόγου ἄξιαι ἐμφωλεῖον ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ἐν μέρει μὲν ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν πολυπαθῆ σάλον τῆς ἐπαναστάσεως, ἐν μέρει δὲ πολλὰ ἐπιπροσθῶν ἐπιφράττονται τὴν πρῶτην αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἕποια, καὶ τοι φαινόμενα ἀνυπέροβλητα, ἐπὶ τέλους τὸ ἔθνος θέλει υπερνικήσει, δι' αὐτοῦ οὐδεμία ὑπάρχει ποθεινότερα ἔρρινα, πάντοτε ἀκμαῖον παρέχουσα θέλητρον καὶ ἰλαρὸν διαχέουσα φῶς, ἕσον ἡ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν μέχρι ταῦδε τετελεσμένων.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον φαινόμενον, ὅτι ἅμα περὶ τοιαύτου πράγματος ὁ λόγος, δυσπιστοῦμεν, ἀνδύναται νὰ πραγματευθῇ ἀπὸ ἀξιοπρεπῶς ὃ ἐπιχειρῶν, καὶ μετὰ μεγίστης ζήλοτυπίας φερόμεθα πρὸς

αὐτὸν, ὅπως προκαταληγμένοι, ὅτι πολλὸ ἀνώτερον τῶν δυνάμεων τοῦ τὸ πρόβλημα. Τοιοῦτον ἀσθηματικὸν δὴλοῦν, ὅτι μεγάλα φρονούμεν περὶ τῶν προχθέντων, καὶ ὅτι περὶ πολλοῦ ἔχοντες αὐτὰ, δὲν ἐπιτρέπομεν εἰς ἕκαστον νὰ ἐπιθέσῃ χεῖρα.

Ἐνὸσφ ἡμῶς τὰ τῆς ἐπαναστάσεως διαμένον κτῆμα μόνων τῶν μεινυμένων, τῶν ὁποίων δυνάμεις ὡς ὁσμέραι ἢ ψάλαγξ γίνεται ἀραιότερα, ἀποκόπτονται ἀπὸ τῆς κοινῆς θεᾶς ὡς ἀπόρρητα, καὶ ἀποστερούμεθα τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας.

Ἢδὴ νομίζομεν, ὅτι καιρὸς εἶναι νὰ πρῶξομεν τὸ ἐναντίον, κοινοτέρην ἔσον ἐνεστὶ καθιστῶντες τὴν γνώσιν, καὶ προσκαλοῦντες παντοῖαν συζήτησιν, διὰ ν' ἀφαρθεῖ τῶν κάλυμμα, διότι περὶ κοινῆς πρᾶξεως κτῆματος, πάντας ἐνδιαφέροντος καὶ πάντας ἔχοντος ἐξίσου φύλακας ἀγρύπνους.

Πρὸς τοιοῦτον ταίνοντες γενικώτερον σκοπὸν καὶ πιστεύοντες ὅτι αἱ διασπρήσεις διαλύουν τὰς ἐριδας, καὶ ὅτι αἱ περὶ ἱστορίας τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως ἀξιώσεις ὀριζόμεναι ἱκανοποιούνται, ἐπιχειρήσαμεν τὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος καθ' ὅλην αὐτοῦ τὰς ὄψεις καὶ περὶ ἱστοριογραφίας μὴ ἀπέχοντες νὰ προτάξωμεν παρατηρήσεις.

Μικρὰν εἴμεθα τοῦ ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὰς συστηματικὴν ἀξίαν, οὔτε τὰς προβάλλομεν ὡς πόρισμα ἐμπειρίας καὶ κινήσας ἀλανθίστους. Ἀπαρῶντες μάλιστα ζητοῦμεν ἐκ τῶν πραγμάτων λύσιν, καὶ παρακολουθοῦντες τὸν σκοπὸν προσκαρμύζομεν τὰ πρὸς αὐτὸν πρόσφορα μέσα. Καὶ πάλιν δυσπιστοῦντες εἰς τὴν ἐφαρμογὴν προσφύγομεν, ὡς εἰς νέαν βάρανον, προκαλοῦντες πάντοτε τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ οὐδέποτε σκοποῦντες νὰ ἐπιβάλλωμεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν.

Ἢ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐμπρέψῃ ὡς αἱ ἱστορίαι ὅλων τῶν μεγάλων πράξεων, ὥστε καὶ ὅταν φαίνεται ματαινόμενον τὸ ἀσθηματικὸν ἡμῶν καὶ κατώτερον τῆς ὑποθέσεως, ἢ δὲν σώζωμεν τὴν δυνάμιν νὰ μακτεύσωμεν τί ἔχομεν ἴδιον, διὰ τῆς ζωηρῆς εἰκόνος νὰ ἐξεγείρωμεν τὸ φρόνημα καὶ ν' ἀναζωογονήσωμεν τὰς λειτουργίας δυνάμεις.

Β'.

Τίνα σκοπὸν προστίθεται ἡ ἱστορία, τί ἐπαγγέλλεται νὰ παρέξῃ; Ἢ ἀπλουστὰ ἀπάντησις τοῦ ἐρωτήματος εἶναι, ὅτι προστίθεται ἀλήθειαν. Ἀλλ', ὡς εἰδείξεν ὁ Πλάτων, λίαν ἀκανθώδες τὸ ζήτημα, *Τί ἐστὶν ἀλήθεια;* Ποῦ κεῖται, καὶ πῶς εὑρίσκειται, ποῖα ἢ λυθία λίθος, πρὸς ἣν ἐξετάζεται ἡ ἀληθὴς ἱστορία;

Ὡς ὅταν αἱ ἀπλᾶ καὶ λακωνικαὶ ἀπαντήσεις καὶ αὐτῆ λοιπὸν οὐδὲν ἀπαντᾷ, διότι πολλὰ ζητοῦμεν καὶ ἐν ὀλίγοις δὲν δίδονται.

Δὲν δυνάμεθα τοιοῦτοτρόπως ν' ἀποφύγομεν ἐκτενεστέραν ἐρευναν, διώκοντες τσαούτην συντομίαν, ὅση εἶναι ἀπαραίτητος, ὥστε νὰ κατανοήσωμεν τὸ πρόβλημα.

Διὰ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐνοουόμεν βεβαίως

τὴν ἀκρίθειαν τῶν ἐξιστορουμένων, ὅπως συνέβησαν, ἄνευ παραμορφώσεως καὶ ἀναχρονισμῶν, καὶ κατὰ τὰς λεπτομερείας αὐτῶν. Προσέτι ἀπαιτοῦμεν τὸ μέρος ἐκάστου ἐπὶ τῶν προχθέντων καὶ τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῶν πράξεων, διότι ὡς θεαταὶ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, πότε νὰ ἐπικροτήσωμεν καὶ πότε νὰ συρίζωμεν. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν μᾶς φαίνονται πλήρη, διότι ἡ τυχαία διαδοχὴ συμβάντων μᾶς γίνεται ἐπὶ τέλους φορτικὴ ἐπισώρευσις, ὥστε ζητοῦμεν καὶ τὰς αἰτίας καὶ τ' ἀποτελέσματα. Τοιοῦτη ἀλλήλουχια συνάπτει στενότερον τὰ ἐξιστορούμενα, ὥστε γεννᾶται τὸ διάφορον, ἐνῶ ἐξ ὀριζμένων αἰτίων προσδοκῶμεν ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα πάλιν ἄλλα αἰτία μετατρέπουν, ἢ ἐπαυξάνουν, ἢ ματαίουν. Συμπράττοντες τότε καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ νοῦ; καὶ τῆς προγωγῆσεως καὶ τῆς κρίσεως εἰς τὸ καθορώμενον θέμα, μεθ' ἰδούνης παρακολουθοῦμεν αὐτὸ, ἢ μᾶλλον τὸν ἱστορικόν, ὅστις καθ'αυτὸ λέγει, ὅτι ἠθέλωμεν εἰπεῖ ἡμεῖς αὐτοί, ἂν ἐκοπιζόμεν εἰς τὴν αὐτὴν ἐρευναν, καὶ διὰ τοῦτο ἀσμένως ἀκούομεν τὸν λέγοντα ὅτι ἡμεῖς αὐτοὶ διανοοῦμεθα, ἀλλ' ἀκόπως, οὔτε ἀρχεῖα ἀναδιψήσαντες, οὔτε μάρτυρας παντοῖους ἐξετάσαντες, οὔτε τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν βεβαιώσαντες, οὔτε χρονολογίας παραβαλόντες, οὔτε χώρας καὶ τόπους ἐπισκεφθέντες, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν γένει μεθ' ἰδρωτός καὶ μόχθου ἐργάζονται αἱ ἱστορικαί.

Ἢδὴ ὅτι πάλιν ἐν ὀλίγοις εἰδείξαμεν τὰ στοιχεῖα, ἐν οἷς ἀναλύεται ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Ὅσον ἐνεστὶ ἀκρίθειαν τῶν διηγημάτων, ἐκτίμησις τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῶν πράξεων, καὶ ἡ διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων ἀλλήλουχία αὐτῶν.

Ὅταν τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐνυπάρχουν, φαίνεται ὅτι ἔχομεν τελείαν ἱστορίαν οὐδενὸς ἄλλου δεομένου, πλὴν νοήμονος ἀναγνώστου, τὸν ὁποῖον δὲν πιστεύομεν σπανίζοντα.

Καὶ μολαταῦτα πολλὰ δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν ἱστορικὰ ἔργα, καὶ τὰ τρία περιλαμβανόμενα στοιχεῖα, ὅπως τὰ ἐξεθέσαμεν, ἀλλὰ μὴ εὐχεστοῦνται ἀναγνώστας, εἰς οὓς δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν νοημοσύνην.

Διὰ τοῦτο ἐνομίσσαμεν ἀπαραίτητον νὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινα περὶ ἱστοριογραφίας, διὰ νὰ ἐξηγηθῶμεν περὶ τῶν περὶ ἱστορίας ἀξιώσεων. Διὰ τὸ ἱστοριογράφος δὲν ἀρίσκει εἰς τὸν ἀναγνώστην; Τίνοσ τὸ πταίσμα, τοῦ ἱστοριογράφου, ἢ τοῦ ἀναγνώστου; Ἢμεῖς, καὶ τοὶ μὴ ἱστοριογράφοι, ἀλλ' ἀναγνώσται, καὶ κατὰ τοῦτο ἐν γένει μὴ ἀρμόδια κριταί, οὐχ ἡττόν τολμῶμεν ν' ἀποδώσωμεν τὸ λάθος εἰς τοὺς ἱστορικούς, διότι ἐπὶ τέλους οὗτοι πρὸς εὐνοίαν τῶν ἀναγνώστων ἐργάζονται, καὶ ἀπαυγχνάνοντες δὲν εἶναι ἀπταιστοί. Ὅπισθῆποτε, ὁ ἀναγνώστης, ἢ τοὶ ὀ πολλοί, εἶναι ἀνεξέλεγκτος καὶ ἀδιόρθωτος, οὔτε παρ' αὐτῶ δύνανται ἐπανειλημμέναι νοουθεσίαι, ἐνῶ περὶ ἱστοριογράφου, τοῦ ἐνός, πολλὰ ἔχομεν νὰ εἴπωμεν καὶ μέχρις ἀνατομίας αὐτοῦ προχωροῦμεν μετὰ χειρουργικῆς ἀπανθρωπίας.

Ὅταν τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐνυπάρχουν, φαίνεται ὅτι ἔχομεν τελείαν ἱστορίαν οὐδενὸς ἄλλου δεομένου, πλὴν νοήμονος ἀναγνώστου, τὸν ὁποῖον δὲν πιστεύομεν σπανίζοντα.

Καὶ μολαταῦτα πολλὰ δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν ἱστορικὰ ἔργα, καὶ τὰ τρία περιλαμβανόμενα στοιχεῖα, ὅπως τὰ ἐξεθέσαμεν, ἀλλὰ μὴ εὐχεστοῦνται ἀναγνώστας, εἰς οὓς δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν νοημοσύνην.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πᾶν γεγονός, ὅσον ἀκριβὲς καὶ πιστὸν καὶ βέβαιον, ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ συμβᾶν, δὲν ἔπεται ὅτι εἶναι ἀξίον τῆς ἱστορίας καὶ ὅτι ἀπαρτίζει μέρος αὐτῆς. Πλεῖστα γίνονται οὐδεμίαν ἔχοντα ἐνοίαν ἰδιαιτέρην, οὐδὲν λέγοντα, καὶ περὶ οὐδενὸς μαρτυροῦντα. Τοιαῦτα δύνανται τις νὰ ἐπισωρεύσῃ ὅσον ἐνεστὶ πολλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἀπειρα, καὶ ἐν τοῦτοις ὁμοῦ ὅλα οὐδὲ ἀκρην σελίδος τῆς ἱστορίας ἀποτελοῦντα. Ἢ ἱστορία, εἴτε ἔθνος, εἴτε ἀτόμου, σύγκειται ἐξ ἐκείνων τῶν γεγονότων, ὅσα δεικνύουν τὸ ἔθνος ἢ τὸ ἀτομον ἐνεργῶν, ἢ πάσγων, ἢ διανοοῦμενον. Ἀλλὰ συγχρόνως συμβαίνουσι πλεῖστα καὶ ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ ἐντὸς τοῦ βίου ἀτόμου, περὶ οὐδενὸς τούτων μαρτυροῦντα.

Ὅλα τὰ καθ' ἡμέραν συμβαίνοντα, ἐκτιθέμενα καθ' ἣν τάξιν συνέβησαν, ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν, καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμῆν, ἀπαρτίζουν τὰ λεγόμενα χρονικά. Ἢν αὐτοῖς ἔχομεν τρόπον τὴν ὕλην τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ τὰ χρονικά δὲν ὀνομάζομεν ἱστορίαν. Ὁ ἱστοριογράφος ἐκ τῶν χρονικῶν ἀντλεῖ καὶ

εἶναι εὐτυχής, ὅταν ἔχη χρονικά, διὰ νὰ πορισθῇ ἐξ αὐτῶν τὴν ὕλην, ἀλλ' ἀντιγράφων αὐτολεξεῖ καὶ ἄνευ ἰδίας κρίσεως καὶ ἐκλογῆς, οὐδὲν ἐπραξεν. Ἢδὴ ὅτι ἐσμικρῶναμεν μὲν τὸ ἔργον τοῦ ἱστοριογράφου, ἀλλὰ συγχρόνως ἀνυψώσαμεν αὐτὸ, ἀναδεικνύοντες τὸν ἱστοριογράφον τοῦ χρονογράφου ὑπέρτερον.

Τὸ δυσχερὲς πρόβλημα εἶναι ἡμῶς, ποῖα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τ' ἀπαρτίζουν τὴν ὕλην τῆς ἱστορίας καὶ ποῖα ἀλλότρια αὐτῆς, ἐν μόνον χρονικοῖς ἀπομνημονευτέα. Τοῦτο τὸ πρόβλημα γίνεται ἐτι δεινότερον εἰς τὸν συγγραφοῦντα τὴν σύγχρονον ἱστορίαν, διότι ἕκαστος ἀπαιτεῖ πᾶν τὸ καθ' αὐτόν, ὅλα τὰ παθήματα καὶ τοῦς ἀγῶνας καὶ ὅτι ἐπραξεν καὶ διενεθῆ. Τίς δὲν ἤκουσε τοὺς ἀγωνιστὰς μαρτυροῦντας κατὰ τῆς ἐπιλήθμονος σιωπῆς τῆς ἱστορίας, καὶ πολλὰ προσφέροντας ἔγγραφα καὶ πιστοποιητικὰ φέροντα σφραγίδας ἐπισήμων, καὶ τὰ τραύματα αὐτῶν δεικνύοντας, τὰ ὁποῖα μετὰ τσαούτης ἀνατομικῆς ἐπιστήμης ἐκθέτει ἡ Ἰλιάς; Ἀλλ' ἐν τοῦτοις ἐπιμένουσι κωφεύοντες οἱ ἱστορικοί!

Ἢ ἱστορία δὲν εἶναι μνήμων συντάσσειν ἐκθεσιν περὶ παντός γεγονότος, διότι δὲν ζητοῦμεν κατὰ μέρος ἕκαστον συμβᾶν, ὅπως εἶναι ὁ τελειὸς τῶν χρονικῶν σκοπός, ἀλλὰ τὴν συνάφειαν αὐτῶν καὶ τὴν συνεχῆ πλοκήν, ἐξ ἧς προκύπτει ἡ περιπέτεια καὶ τὸ σύνολον. Αὐτὸ τὸ συνεχῶς προχέομενον βέημα τῶν συμβάντων καὶ ἐκβάλλον πρὸς ὀριζόμεναι ἔξοδον ὀνομάζομεν ἱστορίαν.

Ἢ ἱστορία εἶναι ἡ κατὰ χρόνον ἐκθεσις τροπῶν καὶ μεταβολῶν, ἀς ὑπέστη ἔθνος ἢ ἄτομον. Βεβαίως ἐπομένως χρῆζομεν, ἐν οἷς ἐγκυμονεῖται τὸ ἐπερχόμενον, τὸ ὅποῖον καὶ τοῦτο ἐγκυμονεῖ ἄλλο κατόπιν αὐτοῦ, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὸν χρόνον διαίρομεν εἰς παρελθόν, ἐνεστώσ καὶ μέλλον. Ἢ ἱστορία παρακολουθεῖ τὴν περιτροπὴν τῶν χρόνων, εἰς τοῦτο περιστρέφεται κυρίως, ν' ἀπεικονίσῃ τὴν ἀλλήλουχίαν αὐτῆς τῆς κυκλοφορίας.

Ἀλλ', ὡς εἴρηται, εὐτυχεῖς ἡμεῖς ἂν εἴχομεν συνεχῆ χρονικά καὶ ἀδιάσπαστα, ἄνευ χασμάτων. Δὲν λέγομεν ὅτι τὸ χρονικὸν τῆς Πάρου, πλῆρες ὑποτιθέμενον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τρωϊκῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν, ἐνῶ μόλις ἀπὸ τοῦ 264 πρὸ Χριστοῦ ἀρχεται, ἀνταλλάσσεται πρὸς τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Θουκυδίδην, ἢ πρὸς τὴν Ἰλιάδα, ἀλλὰ βεβαίως ἀντ' αὐτοῦ δίδομεν ὅτι νεώτεροι ἔγραψαν περὶ ἀρχαίας ἱστορίας, ὡς στερημένον τῆς πρώτης βίας.

Ἢν γένει ἐξετάζοντες τὸ σχῆμα τῶν χρονικῶν ὀπωινδήποτε, μανθάνομεν ἀκριβέστερον, τί δηλοῖ ἱστορία.

Τὰ χρονικά κατὰ σειράν διαλαμβάνουν καὶ ἀναμιξ μικρὰ καὶ μεγάλα συμβᾶντα, καὶ μάλιστα ὡς ἐκ συμπτώσεώς τινος, ἢ ὡς ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἐντυπώσεως τοῦ χρονογράφου, ὡς ἐπὶ πολλὰ τὰ μικρὰ ῖριαν. Ὁ ἱστοριογράφος ἐκ τῶν χρονικῶν ἀντλεῖ καὶ

Ἢ ἱστορία δὲν εἶναι μνήμων συντάσσειν ἐκθεσιν περὶ παντός γεγονότος, διότι δὲν ζητοῦμεν κατὰ μέρος ἕκαστον συμβᾶν, ὅπως εἶναι ὁ τελειὸς τῶν χρονικῶν σκοπός, ἀλλὰ τὴν συνάφειαν αὐτῶν καὶ τὴν συνεχῆ πλοκήν, ἐξ ἧς προκύπτει ἡ περιπέτεια καὶ τὸ σύνολον. Αὐτὸ τὸ συνεχῶς προχέομενον βέημα τῶν συμβάντων καὶ ἐκβάλλον πρὸς ὀριζόμεναι ἔξοδον ὀνομάζομεν ἱστορίαν.

Ἢ ἱστορία εἶναι ἡ κατὰ χρόνον ἐκθεσις τροπῶν καὶ μεταβολῶν, ἀς ὑπέστη ἔθνος ἢ ἄτομον. Βεβαίως ἐπομένως χρῆζομεν, ἐν οἷς ἐγκυμονεῖται τὸ ἐπερχόμενον, τὸ ὅποῖον καὶ τοῦτο ἐγκυμονεῖ ἄλλο κατόπιν αὐτοῦ, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὸν χρόνον διαίρομεν εἰς παρελθόν, ἐνεστώσ καὶ μέλλον. Ἢ ἱστορία παρακολουθεῖ τὴν περιτροπὴν τῶν χρόνων, εἰς τοῦτο περιστρέφεται κυρίως, ν' ἀπεικονίσῃ τὴν ἀλλήλουχίαν αὐτῆς τῆς κυκλοφορίας.

Ἀλλ', ὡς εἴρηται, εὐτυχεῖς ἡμεῖς ἂν εἴχομεν συνεχῆ χρονικά καὶ ἀδιάσπαστα, ἄνευ χασμάτων. Δὲν λέγομεν ὅτι τὸ χρονικὸν τῆς Πάρου, πλῆρες ὑποτιθέμενον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τρωϊκῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν, ἐνῶ μόλις ἀπὸ τοῦ 264 πρὸ Χριστοῦ ἀρχεται, ἀνταλλάσσεται πρὸς τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Θουκυδίδην, ἢ πρὸς τὴν Ἰλιάδα, ἀλλὰ βεβαίως ἀντ' αὐτοῦ δίδομεν ὅτι νεώτεροι ἔγραψαν περὶ ἀρχαίας ἱστορίας, ὡς στερημένον τῆς πρώτης βίας.

Ἢν γένει ἐξετάζοντες τὸ σχῆμα τῶν χρονικῶν ὀπωινδήποτε, μανθάνομεν ἀκριβέστερον, τί δηλοῖ ἱστορία.

Τὰ χρονικά κατὰ σειράν διαλαμβάνουν καὶ ἀναμιξ μικρὰ καὶ μεγάλα συμβᾶντα, καὶ μάλιστα ὡς ἐκ συμπτώσεώς τινος, ἢ ὡς ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἐντυπώσεως τοῦ χρονογράφου, ὡς ἐπὶ πολλὰ τὰ μικρὰ ῖριαν. Ὁ ἱστοριογράφος ἐκ τῶν χρονικῶν ἀντλεῖ καὶ

εἶναι εὐτυχής, ὅταν ἔχη χρονικά, διὰ νὰ πορισθῇ ἐξ αὐτῶν τὴν ὕλην, ἀλλ' ἀντιγράφων αὐτολεξεῖ καὶ ἄνευ ἰδίας κρίσεως καὶ ἐκλογῆς, οὐδὲν ἐπραξεν. Ἢδὴ ὅτι ἐσμικρῶναμεν μὲν τὸ ἔργον τοῦ ἱστοριογράφου, ἀλλὰ συγχρόνως ἀνυψώσαμεν αὐτὸ, ἀναδεικνύοντες τὸν ἱστοριογράφον τοῦ χρονογράφου ὑπέρτερον.

Τὸ δυσχερὲς πρόβλημα εἶναι ἡμῶς, ποῖα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τ' ἀπαρτίζουν τὴν ὕλην τῆς ἱστορίας καὶ ποῖα ἀλλότρια αὐτῆς, ἐν μόνον χρονικοῖς ἀπομνημονευτέα. Τοῦτο τὸ πρόβλημα γίνεται ἐτι δεινότερον εἰς τὸν συγγραφοῦντα τὴν σύγχρονον ἱστορίαν, διότι ἕκαστος ἀπαιτεῖ πᾶν τὸ καθ' αὐτόν, ὅλα τὰ παθήματα καὶ τοῦς ἀγῶνας καὶ ὅτι ἐπραξεν καὶ διενεθῆ. Τίς δὲν ἤκουσε τοὺς ἀγωνιστὰς μαρτυροῦντας κατὰ τῆς ἐπιλήθμονος σιωπῆς τῆς ἱστορίας, καὶ πολλὰ προσφέροντας ἔγγραφα καὶ πιστοποιητικὰ φέροντα σφραγίδας ἐπισήμων, καὶ τὰ τραύματα αὐτῶν δεικνύοντας, τὰ ὁποῖα μετὰ τσαούτης ἀνατομικῆς ἐπιστήμης ἐκθέτει ἡ Ἰλιάς; Ἀλλ' ἐν τοῦτοις ἐπιμένουσι κωφεύοντες οἱ ἱστορικοί!

Ἢ ἱστορία δὲν εἶναι μνήμων συντάσσειν ἐκθεσιν περὶ παντός γεγονότος, διότι δὲν ζητοῦμεν κατὰ μέρος ἕκαστον συμβᾶν, ὅπως εἶναι ὁ τελειὸς τῶν χρονικῶν σκοπός, ἀλλὰ τὴν συνάφειαν αὐτῶν καὶ τὴν συνεχῆ πλοκήν, ἐξ ἧς προκύπτει ἡ περιπέτεια καὶ τὸ σύνολον. Αὐτὸ τὸ συνεχῶς προχέομενον βέημα τῶν συμβάντων καὶ ἐκβάλλον πρὸς ὀριζόμεναι ἔξοδον ὀνομάζομεν ἱστορίαν.

Ἢ ἱστορία εἶναι ἡ κατὰ χρόνον ἐκθεσις τροπῶν καὶ μεταβολῶν, ἀς ὑπέστη ἔθνος ἢ ἄτομον. Βεβαίως ἐπομένως χρῆζομεν, ἐν οἷς ἐγκυμονεῖται τὸ ἐπερχόμενον, τὸ ὅποῖον καὶ τοῦτο ἐγκυμονεῖ ἄλλο κατόπιν αὐτοῦ, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὸν χρόνον διαίρομεν εἰς παρελθόν, ἐνεστώσ καὶ μέλλον. Ἢ ἱστορία παρακολουθεῖ τὴν περιτροπὴν τῶν χρόνων, εἰς τοῦτο περιστρέφεται κυρίως, ν' ἀπεικονίσῃ τὴν ἀλλήλουχίαν αὐτῆς τῆς κυκλοφορίας.

Ἀλλ', ὡς εἴρηται, εὐτυχεῖς ἡμεῖς ἂν εἴχομεν συνεχῆ χρονικά καὶ ἀδιάσπαστα, ἄνευ χασμάτων. Δὲν λέγομεν ὅτι τὸ χρονικὸν τῆς Πάρου, πλῆρες ὑποτιθέμενον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τρωϊκῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν, ἐνῶ μόλις ἀπὸ τοῦ 264 πρὸ Χριστοῦ ἀρχεται, ἀνταλλάσσεται πρὸς τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Θουκυδίδην, ἢ πρὸς τὴν Ἰλιάδα, ἀλλὰ βεβαίως ἀντ' αὐτοῦ δίδομεν ὅτι νεώτεροι ἔγραψαν περὶ ἀρχαίας ἱστορίας, ὡς στερημένον τῆς πρώτης βίας.

Ἢν γένει ἐξετάζοντες τὸ σχῆμα τῶν χρονικῶν ὀπωινδήποτε, μανθάνομεν ἀκριβέστερον, τί δηλοῖ ἱστορία.

Τὰ χρονικά κατὰ σειράν διαλαμβάνουν καὶ ἀναμιξ μικρὰ καὶ μεγάλα συμβᾶντα, καὶ μάλιστα ὡς ἐκ συμπτώσεώς τινος, ἢ ὡς ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἐντυπώσεως τοῦ χρονογράφου, ὡς ἐπὶ πολλὰ τὰ μικρὰ ῖριαν. Ὁ ἱστοριογράφος ἐκ τῶν χρονικῶν ἀντλεῖ καὶ

μεγάλα μάλιστα σημειώνεται και επιτολαιώς. Πολύ λίκυς υπάρχουν χάρματα, αλλά πάντοτε ο δεσμός των απομνημονευμένων διατηρείται χρονολογικός. ενώ ούδαμῶς καταφάνεται εσωτερική συνάφεια ή εἰρημός.

Ἰδού λοιπὸν ὅτι διὰ τῶν χρονικῶν ὑπάρχει μὲν πιστὴ ἐπιτολαιώσις τῶν γενομένων καὶ τῶν πρᾶξιων, δὲν ὑπάρχει ἕως ἱστορικῆ ἀλήθειας. Αὐτὴ ἀπαιτεῖ πρῶς ἀπαραίτητον εἰκόνας ὁμοιοσχίμωνος, ἐπὶ ἐκάστου πράγματος τὸ οἰκτεῖον μέγεθος, μικρὸν τὸ μικρὸν καὶ τὸ μέγιστον ἀνάλογον. Ὁ χρονολογικὸς τοιοῦτοτρόπος οὐδεμίαν καταβάλλει τέχνην πιστῶς ἐπιτολαιώσων ὅσα ἤκουσε καὶ ἔμαθε, ἐνῶ ὁ ἱστορικὸς ἀνεὶ τέχνης οὐδὲν πράττει, ἢ δὲ τέχνη αὐτοῦ εἶναι, ἢ ἀποδόση εἰς τὰ περιγραφόμενα τὸ οἰκτεῖον ἀνάστημα, ὅτιων τούτων ἐν πρώτῃ τῆσιν καὶ ἐμπροσθε τῆς σκηνῆς ἐν πλήρει ἐπιφανείᾳ τὰ μεγάλα καὶ κίρινα καὶ κρίσιμα, δι' ὧν ἐμφανίζεται γενικώτερον ἢ τῆσιν τοῦ ὅλου, τὰ δὲ ὑποδέσποτα καὶ εὐτελέη καὶ ἐξ ὧν μικρὸν τι ἐξαρτῶνται τάττων ἐπισθεν καὶ εἰς τὸ βέλος τῆς σκηνῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐμπροσθε τὰ σπουδαιότερα, καὶ νὰ μὴ ἀπορρᾶττων τὴν ὄψιν πρὸς σκάνδαλον τοῦ νοήματος ἀναγνώστου. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἐκείνη, ἐξ ὧν οὐδὲν ἔρτηται καὶ οὐδὲν μεταβάλλεται, ὅπως παρελθόν, ὡς ἀνεκδοτὰ δὲ καὶ ἐν οὐδεμίᾳ διατελοῦντα συναρῶν κάλλιον ἢ ἀποσιωπῶνται, ὅταν κερῶν ὄχλον.

Δὲν λέγομεν ὅτι ἀπεδείξαμεν, ἀλλὰ σχεδὸν ἐπιτολαιολογήσαμεν, ὅτι πολλὰ συμβαίνοντα οὐδεμίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ εὐρίσκουσι θέσιν καὶ εἶναι ἀνεὶ ζήτησις ἀποδότης ἀλλὰ τοῦτο ἔχομεν ἡδὴ βέβαιον, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ἐπιπέδον φέρων ὡς κόκκους ἄμμου ὅλα τὰ γενομένα χυθῶν. Ἀπεικονίσις εἶναι λίαν ἀνώμαλος; πῖναξ, ὅσον ἀνώμαλα τὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῆς ἀνωμαλίας λαμβάνει ψυχὴν ἢ εἰκὼν καὶ ὡς διὰ μαγικῆς τινος δυνάμεως ἀνακαλοῦνται εἰς τὴν ζωὴν τὰ παρωφύμενα καὶ εἰς τὴν ἀβυσσον τοῦ παρελθόντος πεπαικῶτα. Τὰ χρονικὰ εἶναι νεκρολογία καὶ πολυάνδριον, ἐν ᾧ ἀνάκεινται μνημεῖα νεκρῶν, ἢ δὲ ἱστορία, καθ' ὅλην τὴν ἐνέργειαν περιστάνοσα τὰ πράγματα καὶ δίδουσα χρώματα εἰς τὰς σιὰς καὶ φῶς εἰς τὰ χρώματα, εἶναι εἰκὼν ζωῶν καὶ ἐμφυγῶν.

Ὡς τέχνη ἢ ἱστοριογραφία δὲν εἶναι τοῦ τυχόντος, οὔτε τοῦ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γνωρίζοντος τὰ ἱστοροῦμενα κτῆμα, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτηδεῖως διατάτοντος τὴν ὕλην καὶ κατὰ τὴν ὀπτικὴν ρυθμίζοντος τὴν σκιαγραφίαν. Καὶ ὡς τέχνη μὲν ἔχει κανόνας, ἀλλὰ πρὸς ἐφαρμογὴν χρῆζει ἐμπειρίας.

Πρόκειται τὰς σήμερον νὰ ἐφύρωμεν αὐτοὺς τοὺς κανόνας, διδάσκοντες ἡμεῖς τοὺς διδασκάλους τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν γηροῦν τέχνην αὐθαδῶς κολούντες; ἐνώπιον τῆς διδασκαλικῆς ἡμῶν ἑδρας; Ἄπαγε! Ἀπότου ὑπάρχει ἱστορία, ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι σήμερον, τηροῦνται οἱ κανόνας, τοὺς οἰκτεῖους ζητοῦμεν ἀλλ' ἀντὶ νὰ βεβαιώσωμεν περὶ αὐτῶν αὐθεντικῶς, ἡμεῖς οἱ πάσης ἀυθεντίας ἐστε-

ρημένοι, προτιμῶμεν νὰ εὐρωμεν αὐτοὺς ὡς ἐν τοῖς πράγμασι κειμένους.

Ὁ φυσικὸς διὰ τῆς παρατηρήσεως ἀναλύων μετ' ἐπιστάσις τὰ φαινόμενα, ἐξάγει τὸν διέποντα αὐτὰ νόμον, ἐκ τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων τὸν ἀμετάτρεπτον νόμον τῆς βεβύτητος, καὶ ἐκ τοῦ νόμου τῆς βεβύτητος παντοίας συνεπαίσις.

Ὡσαύτως καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς ἱστορίας ἐξάγομεν τὴν μέθοδον αὐτῆς καὶ τοὺς διέποντας τὴν ἱστοριογραφίαν νόμους, ὡς ἀπαραίτητους καὶ οὐδέλλως κατ' ἀρέσειαν.

Τίνας λοιπὸν οἱ κανόνας, καθ' οὓς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὰ μὲν μεγάλα συμβαίνοντα, τὰ γενικωτέρων ἔχοντα σημασίαν καὶ κυριότητα τὰ πλεῖστα τῶν γενομένων, ἐν οἷς τούτῃσι τὰ πλεῖστα κινδυνεύονται, καὶ καθ' ἃ ἐμφανίζεται ἢ ῥοπή τῶν πραγμάτων καὶ τῆς τύχης ἢ περιπέτεια, ὡς ἐξῶς περιβάλλονται ἐπισημασμένα ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, ἐνῶ τὰ δευτερεύοντα καὶ τριτεύοντα παρακολούθουν κατὰ σύμμετρον ἀπόστασιν, μὴ φέροντα ὄχλον εἰς τὸν καθορῶντα τὸ θέαμα, ὅποιον ὑπάρχει πραγματικῶς καὶ κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἐνοίαν;

Πρῶτος πρὸς τοῦτο κανὼν βεβύσις ἢ εὐρεσις αὐτῶν τῶν γενικωτέρων συμβαίνοντων διὰ προηγουμένης ἐπιθεωρήσεως ὅλης τῆς ὕλης, τὴν ὅποιαν πανταχῶθεν πορίζεται ὁ ἱστορικὸς, ἐπιζητῶν τίνες ὑπῆρξαν αἱ κρίσιμοι ἐποχαὶ καὶ ἰχνηλατῶν τὰς συνεπαίσις αὐτῶν.

Πραγματικῶς ἐπιτυχάνων εἰς τὴν θῆραν ταύτην, ἔχει τὰς κλειδας τῶν γενομένων καὶ ἀνεπαίσθητως ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἢ ἀληλουχία τῶν πραγμάτων, ὅχι ὡς διαδοχὴ κατὰ χρόνον, καὶ μονότονον ἔπειτα καὶ ἔπειτα καὶ ἔπειτα, ἀλλ' ὡς ἀποπαρασκευῆ κρίσιμων συμβαίνοντων, ἐξ ὧν ἢ τῶν ὅλων ῥοπή.

Ὁ δεύτερος κανὼν ἐπίσης ἔπεται, ὅτι ὁ ἱστορικὸς ὀφείλει νὰ κρῖνῃ τὴν ἰδίαν τέχνην, δηλ. πόσους κατέολε κάπους, ὡς θέαμα φορτικῶν παρενοχλοῦν τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἄμεσον αὐτῆς παρᾶστασιν, ἀμικτον καὶ φυσικῆν, καὶ τότε πιθανῆν, διότι δὲν παρεμβαίνει χεῖρ κρητοῦσα καὶ διευθύνουσα τοὺς μίτους. Ἐὶ ἔργον εἶναι τέλειον, ὅταν ἀπέλθῃ ὁ ἐργάτης, καὶ αὐτὸς μεταξὺ τῶν θεσπῶν καθόμενος καὶ ζητούμενος ποῦ εἶναι, διὰ νὰ λάβῃ τὸν δίκαιον ἔπαινον.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἱστορικὸς, οὐδέποτε προτάσσει ἑαυτὸν τοῦ ἔργου, ἀλλὰ μένει ἀόρατος ὑπισθεν αὐτοῦ. πρέπει ἀδιάστως νὰ προκύπτῃ ἢ σχέσις τῶν μικρῶν πρὸς τὰ μεγάλα, καὶ προτιμότερον νὰ μὴ προκύπτῃ ἐκ πρώτης καὶ δευτέρας ὄψεως, ἢ νὰ γίνεταί χρῆσις ἐπιτετηθευμένων συνδυασμῶν, ἐν οἷς λαίπει τὸ πιθανόν. Διὰ τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως ἀνεποφροῦτως γεννᾶται ἢ δυσπιστία κατὰ τοῦ συγγραφέως ὡς παραμορφῶντος καὶ ἀλλοιοῦντος κατ' ἐπίνοιαν, καὶ ἐπιβούλως τὰ πάντα τεχνολογούμενου πρὸς σαγήνευσιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ἀναποδείκτου.

Ἄλλ' ἡδὴ ἐφθέσκαμεν εἰς τὸ ἄκρον γνῶρισμα τοῦ δοκίμου ἱστορικοῦ καὶ τὸ μεθόδευμα αὐτοῦ χρῆζει

ελαττωτάτος; ἐξηγήσεως, ἢ ὅταν δυνάμεθα νὰ δῶμεν, ἐμβεβημένους κατ' ἐμπνευσιν εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης.

Τὰ κρίσιμα συμβαίνοντα ἐν πρώτῃ καθίστανται τάξι, καθῶσον διὰ τῶν ὑποδεσπῶν προπαρασκευάζονται καὶ ἐνῶ ταῦτα προαναγγέλλουν σπουδαιότερόν τι, ἐξ οὗ ἐπικείται λύσις, ἐκ τῆς προσδοκίαις αὐτοῦ γενᾶται τὸ διαφέρον. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει πολλά καὶ ἀλλεπάλληλα κερῶνόμενα ἐνώπιόν του, ἐν ἀκαρεῖ προβαίνοντα καὶ αἰφνιδία μάλλον, ὥστε ἐξ ὅλων αὐτῶν προμαντεύει τὸ σπουδαιότερον τοῦ ὁποῖου βεβύτητον πάντοτε ἀνοῖεται ἐπερχόμενον τὸ βέβημα καὶ ἀνησυχῶν παραφυλάττει αὐτὸ, ἢ μάλλον ὁ νοῦς αὐτοῦ προτρέχει πάντοτε, ὥστε εἶναι ὄλος ἐν τοῖς ἱστοροῦμενοις, οὔτε ὅσον ἢ ἀναπνεύσει ἀποσπώμενος. Ὅταν ὅμως φοβερὸν τι προσδοκᾶται, πᾶν δὲ νέον συμβαίνον ἐκκεντρῶς τοὺς κινδύνους καὶ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ ἀναγνώστου, ὁ δὲ κύβητος περὶ τῶν ὅλων, περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀνεξερτησίας ἐθῶνους γενναίου, ἀξίου μεγάλου ὀνόματος, πολλῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν πλεονεκτημάτων κατόχου, καὶ τέλος προσφιλοῦς, ὁ ψυχρότερος ἀναγνώστης κινεῖται μετὰ παλμοῦ σπέρων τὰς σελίδας, συμπάστων καὶ συναγαλλόμενος, ἐν μέσῳ τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἐν μέσῳ τῆς ὄλης περιπέτειας, βεβύτητον ἔχον τὴν οὐρανὸν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τρέμουσαν τὴν γῆν ὑπὸ τοὺς πόδας.

Ἄλλὰ φαίνεται παρασυρόμεθα καὶ ἡμεῖς φαντασιοκοποῦντες; ἐνῶ πρόκειται ἢ ἀναλύσωμεν τὰ τῆς τέχνης.

Ἐνῶ λέγομεν, ὅτι τὸ σπουδαιότερον προπαρασκευάζεται, οὐδὲν εἶπομεν σχεδόν, μὴ ὄρισαντες διὰ τίνος τρόπου.

Ἀναποφροῦτως ἐν ἀεθῆποτε ἱστορία ὑπάρχουσι τοιαῦτα κρίσιμα καὶ γενικώτερα συμβαίνοντα, καὶ αὐτὰ χρησιμεύουν πρὸς ὑποδιείρεσιν αὐτῆς εἰς περιόδους, διότι μετὰ τὴν ἐκθεσιν αὐτῶν μεταβάλλουσι ὄψιν ὅλα τὰ πράγματα. Αὐταὶ αἱ περίοδοι ἀποτελοῦν σταθμούς, ἢ μάλλον εἶναι καταιγίδες, μετ' ἃς ὀπωσῶν γίνεταί πάλιν αἰθρία. Δὲν ὑπομῆναι ὁ ἀναγνώστης πάντοτε προσηλούμενος τετατικῶς καὶ πληττόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φλογώδους πάθους, ὅπως ἢ μονότονος ἀπάθεια καὶ ἢ ὀμαλὴ καὶ οὐδέποτε μεταβαλλομένη διήγησις ψυχραίνει αὐτόν. Βεβύτητον παθητικῶς δέχεται τὸ ἄκρον, τὸ ὅποιον ἀπαιτεῖ μέτρον τι, ἀλλὰ κατόπιν εἶναι ἀπαραίτητος ἢ κατάπαυσις πρὸς νέαν δοκιμασίαν. Ἐγκαίρως ἐπερχόμενον τὸ ἀξίον λόγου, ἀνεὶ ἐξορκώσεως περιττῆς καὶ πυρετώδους ὑπερβολῆς, βεβύτητον ἐγκρατῆται ἐντύπωσιν, διότι αἱ πομπωδέστεραι ἀλλὰ κεναὶ λέξεις λησμονοῦνται, ἐνῶ τὰ κίρινα πράγματα διαμένουν ἀνεξάλειπτα.

Διὰ τῆς διαίρεσεως τῶν περιόδων ἐντὸς τῆς ἱστορίας τοῦτο ἐξαισιῶς κατορθοῦται, ἀλλὰ δὲν εἶναι τέχνημα τοῦ συγγραφέως ἢ ἐκπληροῦσα ὅτι τὰ πράγματα αὐτὰ ἀπαιτοῦν τέχνην, ἐν οἷς τῶντι εἰς τὴν πιθανότητα ἐκάστου μέρους καὶ νὰ μὴ διαχῶσθαι φῶς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων καὶ ἀνεξερευ-

Ἐνῶ πρὸς τὸ κρίσιμον τέρμα αὐτῶν τῶν περιόδων ρυθμίζει τὴν διήγησιν ὁ συγγραφεὺς, δὲν παρακολουθεῖ αὐστηρῶς χρονολογικὴν τάξιν, ὡς ἐφημερίαι, ἀλλὰ τὰ καθέκαστα ἐκθέτει μέχρι τῆς κρίσιμου ἐκείνης στιγμῆς, καθῶσον μάλιστα ἐν αὐτῇ ἐγκρατῆται ἢ ῥοπή ἐκείνων. Τὸ κύριον συμβαίνον ὑποφαίνεται πάντοτε μακρόθεν, ὡς ὁ μίτος, δι' οὗ συνδέεται ἢ σειρά τῆς διήγησεως, τὰ λοιπὰ δὲ παρεμπύπτουν ὡς ἐπεισόδια καὶ, καθῶσον ἔρτηται ἐκ τοῦ κίριου συμβαίνοντος, διακόπτονται, ὥστε συνάμα ἐπέχεται καὶ ἢ λύσις αὐτῶν. Εἰς τοῦτο ἐπίστε ἐξαισιῶς συντελεῖ καὶ ἢ ἀνακεφαλαίωσις.

Τὰ ἐπεισόδια εἶναι ὁ δεινότερος σκόπελος τοῦ ἱστορικοῦ, διότι κερῶνόμενα αὐτὰ ἀπομακρύνει τὸ κύριον γεγονός καὶ διασπᾶ τὴν προσοχὴν. Ἄλλ' ὅταν συμπλέκη αὐτὰ ἐπιτηδεῖως, μὴ δίδων τοιαύτην ἐκτασιν, ὥστε νὰ λησμονηθῇ τὸ κύριον, περὶ οὗ πρόκειται, τὰ ἐπεισόδια ἐπαυξάνουν τὸ διαφέρον, διότι ἔχουν τὸν νοῦν ἡμῶν μετέωρον καὶ ποδῶντα τὸ τέλος, πρὸς ὃ καὶ αὐτὰ φέρουν, ἀλλ' ἐγκρατῆται εἰς τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων, ὅσα ὁμοῦ συμπλέκονται ὡς μέρος τῆς αὐτῆς σκηνῆς.

Ἐκ τοῦτου μανθάνομεν πόσον δεινὸν τὸ ἔργον τοῦ ἱστοριογράφου πρὸς μόνον διάταξιν τῆς ὕλης. Δὲν ἀπαιτοῦμεν ἐν τούτοις νὰ ἐφεύρη, ἢ νὰ κατασκευάσῃ, ἀλλὰ μάλιστα ζητοῦμεν οὐδὲν νὰ προσθέσῃ καὶ οὐδὲν ἢ ἀφαιρέσῃ. Θέλομεν μετὰ μεγίστης ἐπιστάσεως νὰ ἐξερευνησῇ τὰ πράγματα καὶ πρὸ πάντων τὰς σχέσις αὐτῶν, νὰ γνωρίσῃ πῶς συνάπτονται, πῶς συνακολουθοῦν πρὸς τὸ αὐτὸ τέρμα, πῶς συγκροτοῦνται, ἢ υποβοηθοῦνται καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ πῶς προπαρασκευάζεται σπουδαῖον τι, τὰ ὁποῖον συγκεφαλαῖοι τὰ πάντα καὶ εἰς ὃ ταῦτα τυγκροποῦνται. Πρὸς τοῦτο ὁ ἱστοριογράφος ἀκόνας κατασκευάζει, πανταχῶθεν στρέφων τοὺς ὀφθαλμούς καὶ οὐδὲν παρεμῶν πρὸς εὐκρίνειαν, τὴν ὅποιαν ἐπιτυγχάνει ἀποδίδων τοσαύτην ἐκτασιν εἰς τὴν διήγησιν ἐκάστου συμβαίνοντος, ὅσον ἀπαιτεῖ ἢ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ κύριον καὶ σπουδαῖον, τοῦ ὁποῖου οὐδέποτε γίνεταί ἐπιλήσιμων. Ἐνῶ φαίνεται ὅτι παρεκκλίνει, καὶ ὅτι ἄλλῃν τρέπεται ὁδὸν διὰ τῶν ἐπεισοδίων, πάλιν ἐπὶ τέλους ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀγοῦσαν πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς ὃ ὅλα συμβαδίζουσι ὑπὸ γενικώτερας ὀφθαλμῶν ἀνάγκης, ἐνώπιον τῆς ὁποίας κλίνομεν τὸν ἀγῶνα, διότι τὰ πράγματα εἶναι τῆς κρίσεως καὶ ἐπινοίας ἡμῶν ὑπερτέρη, καὶ δάκτυλος ἀόρατος τὰ κινεῖ.

Ἐκ τῆς διατάξεως τῆς ὕλης, ὅπως ἡδὴ ὑπεδείξαμεν, ἀλλο προσγίνεται μέγιστον πλεονέκτημα εἰς τὸν ἱστορικόν, ὅτι δύναται νὰ ἐξελέγῃ τὸ ἀξιοπῖστον τῶν ἱστοροῦμένων. Εἶναι ἀδύνατον ἐνῶ συνάπτεται ὅλα εἰς σύμφωνον εἰρημόν, ὅποιον τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιμαρτυρεῖ, νὰ μὴ λάβῃ ἀφορμὴν καὶ τεκμήριον ἐκ τῶν λοιπῶν, πρὸς ἀνθρώπων διηγημάτων ἀπίθανων καὶ ἀδεσπῶτων καὶ ἀποκρῶν. Εἶναι ἀδύνατον ἢ πιθανότερον τοῦ ὅλου νὰ μὴ φέρῃ αὐτόν εἰς τὴν πιθανότητα ἐκάστου μέρους καὶ νὰ μὴ διαχῶσθαι φῶς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων καὶ ἀνεξερευ-

νήτων πραγματίων, όσάκις συντελοῦν πρὸς ευρύ-
ναιαν τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον γνωστῶν.

Ἄλλ' ἐνῶ διδάσκωμεν τὸν ἱστορικὸν τὴν εἰς πε-
ρίθουον κατὰ τὴν τῆς ὕλης, διὰ τὴν μὴ φανῶμεν
ἀναγκάσθαι ὀφείλομεν ἀμέσως νὰ κλείσωμεν τὴν
περίθουον ταύτην, διὰ τὴν νὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλην,
περὶ ἧς ὑπεσχέθημεν.

Γ'

Ἰσως συντελεῖ πρὸς ἀναψυχὴν μικρὸν τι νὰ ἐν-
διατρίψωμεν, ἥπου ἀφίχθημεν, ἐπισκοποῦντες ὅσων
διηγήσαμεν ὁδόν.

Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια ἦτο τὸ ζητούμενον, καὶ κα-
τόπιν αὐτῆς ἐλαύνοντες εὐρισκόμεν, ὅτι τὰ πράγ-
ματα εἶναι διαφόρου μεγέθους, τὸ ὅποιον ἔργον ἔχει
ἢ ἀληθῆς ἱστορία νὰ δείξῃ. Τοῦτο πράττει λοιπὸν
ἀναψύσασθαι τὰ ἔξοχα, τὰ δὲ ὑποδεέστερα καταπι-
βάσασθαι. Ἄλλ' ἡ ἀνύψωσις δὲν ἐπιτυγχάνει διὰ
λέξεων, ἐνόσφ δὲν προκύπτει ἐκ τῶν πραγμάτων.
Διὰ τοῦτο καταστήσαμεν ἐπιφανῆ τὰ κείρια ἀπὸ
ἄκρας εἰς ἄκραν παρεμβάλλοντες τὰ λοιπὰ ἢ ἐπι-
τροχάδων ἢ ἐπεισοδιακῶς, ὅταν ἦναι ἐκτενέστερα
ὅτε μὲν διεξίοντες αὐτὰ, ὅτε δὲ διακόπτοντες τὸ
νῆμα, διὰ τὴν νὰ ἀναδέσσωμεν πάλιν, ἥπου τὸ ἐπει-
σάδιον συμπύπτει. Τὸ συμπλεγμὸν τοῦτο ἐκαλέσα-
μεν ἱστορικὴν περίθουον, ἀπαρτίστουσαν εἰκόνα πολύ-
μικτον μὲν, ἀλλὰ καθ' ἣν δὲν διασπᾶται ἢ προ-
σοχῆ, διαβλέπουσα πάντοτε τὰ σπουδαῖα καὶ κεί-
ρια, δι' ὧν ἐπέρχεται γενικωτέρα περιτροπή, διὰ
τῆς προπαρκαυτικῆς καὶ τῆς ἐκβάσεως διὰ τῶν προ-
ανακρουσμάτων καὶ τῶν ἀπηχημάτων συνεχίζομένη.

Τὰ κατὰ τὸν μίτον μονοτόνου διαδοχῆς τοῦ χρό-
νου ἐκτιθέμενα, παρατίθενται μὲν, ἀλλὰ δὲν συνά-
πτονται, καὶ δια τοῦτο μεταθέτομεν αὐτὰ, μικρὸν
τι ἀπειλοῦντες πρὸς τὴν χρονολογικὴν τάξιν, διὰ
τὴν νὰ τάξωμεν αὐτὰ, ἥπου γίνεται καταφανῆς ἐκά-
στου ἢ δυνάμεις (la portée).

Ἄλλ' ἡ δυνάμεις αὕτη, κατὰ τὸν ἀποδιδόμενον
τύπον εἰς τὰ ἱστορούμενα, εἶναι ὅλως ἄλικη κατὰ
τὴν διάταξιν τῆς ὕλης, τοῦτέστι μὴ ἐπαρκούσα εἰς
τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, περιλαμβανούσα καὶ τὴν
ἠθικὴν αὐτῶν δυνάμιν, ἣται τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἠ-
θικῆς ἀξίας, καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ πρά-
ξεων τῶν ὁμοίων ἡμῶν, τῶν ὁποίων προβάλλεται
ἐν παραδείγματι ἢ ὅσα.

Ἰσως ἀστέλομεν εἰπόντες, ὅτι ὁ ἀναγνώστης
ἐπιθυμῆ νὰ γνωρίξῃ, πότε νὰ ἐπιπροσέξῃ καὶ πότε
νὰ σφίξῃ. Ὁ νοήμων γνωρίζει ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ νοή-
μονα ζητοῦμεν ἀναγνώστην. Ἀλλὰ μεταξύ ἱστορι-
κοῦ καὶ ἀναγνώστου νοήμονος κινδυνεύει νὰ γεν-
νηθῇ ψυχρότης, ὅταν ἐκεῖνος εἰς μόνον τ' ἀποτελέ-
σματα ἀποβλέπῃ, τὴν ἐπιτυχίαν ἔχων ὁδηγὸν καὶ
αὐτὴν ἐξιστοροῦν καὶ ἐκθειάζων.

Ἐνῶ διετάξωμεν τὰ ἱστορούμενα κατὰ τὴν τε-
λευταίαν αὐτῶν ἐκτίμησιν, αὐτὴν μόνον παρακολου-
θῆσάμεν ὡς λάτρυα τοῦ ἀποτελέσματος, ἐπόμενοι
εἰς τὴν ἀμείνων τοῦ ἐκαστοῦ ὀριαμβεύοντες.

Ἀλλὰ τὰ πραττόμενα πρῶτον ὑπάρχουν ἐν τῇ

διανοίᾳ τοῦ πράττοντος, ὡς βουλευμάτα καὶ δια-
νοήματα κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὰς διαθέσεις
καὶ ἐν γένει καθ' ὅσον συντελοῦν πρὸς συγκροτήσιν
ἀποφάσεως. Ἐπειτα προβαίνει ἡ ἐκτέλεσις διὰ
παντοίων προσκομμάτων, κατὰ δὲ τὴν ὑπερνεκίη-
σιν αὐτῶν ἐμφαίνεται ἡ δυνάμεις τῆς θελήσεως, ἡ
εὐφυΐα καὶ ἐμπειρία, καὶ τέλος ἐκ τῆς ἐκβάσεως
προκύπτει, ἂν τὸ πραχθῆν καὶ τὸ διανοηθῆν εἶναι
τὰ αὐτὰ, ἢ ἄλλο ἦτον ἐν τῇ βουλήσει καὶ ἄλλο
ἐπραχθῆ, πολλάκις τὸ ἐναντίον.

Μέχοι τοῦδε περὶ ἐκτελέσεως καὶ ἐκβάσεως ὡμι-
λήσαμεν καὶ κατ' αὐτὰς ἐβήθησαμεν τὴν διήγη-
σιν, οὐδὲν ἄνευ ἀνασκολιθέντες περὶ διανοίας, ἐξ ἧς
ἐν τούτοις ὅλα προβαίνουσι. Σχεδὸν παρελείψαμεν
τοιουτατρόπως τὸ οὐσιωδέστερον, τὸ ἐνδύσιμον τῶν
πράξεων καὶ τὰς ἐνεργούς αἰτίας αὐτῶν.

Ἐνόσφ ἡ πράξις εἶναι ἐν τῇ διανοίᾳ, διὰ τῆς
σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὰς ἀφορμὰς μανθάνομεν περὶ
τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ πράττοντος, ἂν δυνάμεθα
νὰ τὰς δεχθῶμεν, ἢ ἂν εἶναι ἀπαράδεκτοι.

Τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ ἐν τούτοις ὡς ἐγγίστα μαν-
τεύομεν τεκμαιρόμενοι ἐκ παντοίων σημείων καὶ
ἐκ τῶν πραχθέντων καὶ ἐκ τοῦ ὅλου ἥθους καὶ τῆς
ἐν γένει πολιτείας. Ἄρα στενῶς συνέχεται ἡ ἐκτέ-
λεσις καὶ ἡ τῶν μέσων χρῆσις παρέχει τὸ μέτρον
τῆς κρίσεως ἡμῶν, οὐ μόνον περὶ τῆς εὐφυΐας καὶ
ἐμπειρίας τοῦ πράττοντος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἠ-
θικῆς ἀξίας τῶν πράξεων, διότι ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν
μέσων βλέπομεν τὸ ἠθικὸν φρόνημα, ὡς καὶ αὐτῶν
ἐξαρτωμένων ἐστὶ ἐκ τῆς προαιρέσεως. Ἡ ἐκδοσις
μόνη ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς προαιρέσεως ὡς συμ-
πλεκτομένη πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἀνάγκας.

Ἐκ προοιμίου δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν εἰς πόσα
ἀμικροτήματα ἐνδέχεται νὰ ἐμπέσῃ ὁ ἱστορικὸς οὐ-
δεμιᾶς τυγχάνων συγγνώμης, εἰς ὅν φιλοτιμεῖται
νὰ προσφέρῃ τελειότεραν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν
διὰ τῆς προσοχῆς τῆς περὶ ἠθικῆς ἀξίας τῶν πρά-
ξεων κρίσεως.

Ἐἰ μὲν προβαίνει ἐσκεμμένως καὶ μετὰ διαταγ-
μῶν ἀποφαίνεται ὑπεκφύγων νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς
σκοποὺς καὶ τὰ πάθη τῶν ἱστορουμένων προσώπων
καὶ νὰ διαβρίξῃ τὸ προσωπεῖον, τὸ ὅποιον ἐπιτη-
δεῖως αὐτὰ ἔφερον, λέγεται ἐπιπόλαιος, ἐστερημέ-
νος διορατικοῦ βλέμματος, ἀβέλτερος καὶ ἀτέλε-
στος εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας. Ὁ
ἱστορικὸς συνῶρδεν ἐκ περιωπῆς τὰ τετελεσμένα,
μεχριστοῦ ὁ ὑποκοιταὶ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς καὶ
ἀπέθεσαν τὴν στολήν, εἶναι ἀνάξιος ἀκροάσεως ὁ-
μιλῶν περὶ πραγμάτων, ἅτινα πρὸ πολλοῦ δὲν
ὑπάρχουν, οὔτε ἐπανερχονται, ὅταν δὲν φωταγωγῆ
αὐτὰ, ὅπως ἦτον ἀδύνατον νὰ ἴδωμεν, ἐνῶ ἐγίνον-
το, διότι τώρα κρατεῖ διὰ χεῖρὸς ὅλους τοὺς μίτους
καὶ εἰσδύει εἰς ὅλα τὰ μυστήρια, ἅτινα ἐπὶ τέ-
λους ὁ χρόνος ἀπεκάλυψε. Τὸ κυριώτερον θέλητρον
τῆς ἱστορίας καὶ καθαυτὸ τὸ διαφῆρον αὐτῆς εἶναι,
νὰ λύσωμεν τὰς σφραγίδας τοῦ αἰνίγματος, μὴ
ὑποκειμένοι πλέον εἰς ἀπάτην καὶ βλέποντες τοὺς
ἀγώνισαμένους, οὐχὶ ὅποιοι ἤθελον νὰ φαίνωνται

ἀλλ' ὅποιοι ἦσαν. Τοῦτο συνάμα ἀπατεῖ ἡ ἱστο-
ρικὴ ἀλήθεια. Μέχρι τίνος ἐξακολουθεῖ καὶ εὐδο-
κίμει ἡ ἀπάτη; Ὅσοι ἐπέτυχον φηκκίζοντες τοὺς
συγχρόνους, δὲν θέλουν ἀνακαλυφθῆ τέλος πάντων
παρὰ τῶν μεταγενεστέρων, καὶ ἡ ἱστορία οὐδὲν
συντελεῖ ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης; Πόσον στενὴ εἶναι
ἡ πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν σχέσις, βλέπομεν ἐκ τοῦ
αἰσθηματος ἡμῶν ἀνακουφισμένων, ὅταν συντρίβει
τὸ προσωπεῖον τοῦ κανοῦργου καὶ εἰς τὴν δικαίαν
ἡμῶν περιφρόνησιν παραδίδεται ὁ ἐνοχός, ὅστις
διέφυγε τὴν καταδίκην τῶν συγχρόνων, παρ' ἀξίαν
τιμηθείς, ἐνῶ πάλιν μετὰ βλάβης συναισθησέως
κοσμοῦμεν τὴν μνήμην ἐκείνου, οὕτως παρεγνωρί-
σθησαν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὸ φρόνημα, καὶ εὐσεβῶς πλέ-
κομεν εἰς αὐτὸν ἀμάρτανον στέφανον εὐπρεπίζοντες
τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰς καὴν λατρείαν.

Φιλοτιμούμενος ὁ ἱστορικὸς νὰ μὴ φανῇ περὶ τὰ
τοιαῦτα ἐλλειπής, καὶ ἐπιχειρῶν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ
ἀδύτα καὶ δι' ἐξωτερικοῦ βλέμματος νὰ διασχίσῃ
τὴν ἀχλὺν, ἣτις καλύπτει τ' ἀνθρώπινα, διττῶς
κινδυνεύει ἐν τούτοις.

Ἐἰ μὲν φιλαγάθος κρίνει περὶ τῶν ἐν τιμῇ καὶ
δόξῃ καὶ, ἥπου ὀφθαλμοφανῶς δὲν ἀποδεικνύεται ἡ
κκία, ὑποθέτει ἀγαθῶς διαθέσεις καὶ προαίρεσιν
ἀγνήν, λογιζέται εὐπιστος, ἀπειρος τοῦ κόσμου, ἐν
πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν κινούντων τ' ἀνθρώπινα πάθη
ἐλαττωρῶν, καὶ οὐδέποτε ἐμβλέψας εἰς τὰς ἀδύτους
τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας. Τίς εἶναι τέλειος, τίς ἀ-
ναμάρτητος ἐπὶ τῆς γῆς, τίς εἶναι πάσης ἰδιοτε-
λείας ἀμέτοχος; Ἄν δὲν εἴμεθα φιλοκαρδεῖς, εἴ-
μεθα φιλόδοξοι, ἂν δὲν εἴμεθα φίλοκαρδοὶ, εἴμεθα
φθονεροὶ. Ἄμα ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνου ψυ-
χῆς πᾶν ἐλάττωμα, πᾶσαν ἀτέλειαν, πᾶσαν σκιάν,
δὲν φαίνεται πλέον ὅτι λαλοῦμεν περὶ ἀνθρώπου.
Χρωστούμεν λοιπὸν νὰ θέσωμεν τὸν δάκτυλον ἐπὶ
τοῦ ἐμπροσθῆς μέρους, διὰ τὴν μὴ δευχθῶμεν εὐαπά-
τητοι, νηπιάζοντες καὶ ὄνειροπολοῦντες, ὅτι αὐτό-
χρημα ἡ ἀρετὴ περιφέρεται ἐπὶ τῆς γῆς, μεταξὺ
τῶν ἀνθρώπων οἰκοῦσα καὶ τὰ συνήθη πράττουσα.

Ἐἰ δὲ πάλιν ὁ ἱστορικὸς, τὴν ἐναντίαν τρεπόμε-
νος, ζητεῖ ν' ἀποτρέψῃ πᾶν τὸ ἐπίπλαστον καὶ ν' ἀ-
φαιρέσῃ τὸ ψιμίθιον καὶ νὰ καταδείξῃ ἀνθρώπους
τοὺς ἀνθρώπους, οὐχὶ ἡμιθέους, ἀνατέμνων καὶ διῶ-
λίζων τοὺς χαρακτῆρας καὶ εἰς τὰ ἔγκρατα εἰσδύων
καὶ ἐπὶ τέλους ἐβρίσκων τὸ ἀσθενὲς καὶ νοσηρὸν καὶ
ἰδιοτελές, τὰ πάντα φαίνεται κκιζῶν καὶ φθονερὸς
καὶ μᾶλλον ὡς προκαταληγμένος λαλῶν, ἢ ὡς
κρίνων. Ὁ τὰ πάντα σκιαζῶν, καὶ οὐδὲν δεχόμε-
νος ὑπερέχον καὶ τιμῆς ἄξιον ἀνευ ψόγου, ἐπὶ τέ-
λους εἶναι καὶ αὐτὸς σκιαρός, ἐν τῷ ἰδίῳ πῆχει
μετρῶν, καὶ, μὴ δυνάμενος νὰ ὑψωθῇ πρὸς ὅτι
ἀπαντᾷ, ῥίπτει αὐτὸ χαμαί, ἥπου αὐτὸς ἔρπει. Ὡς
ἔλεγεν ὁ Βολταίρος, ἂν δὲν λαυθάνωμαι, παρ' ὑπερ-
ρέταις δὲν ὑπάρχουν ἥρωες (Il n'y a pas de Hé-
ros pour un valet).

Πραγματικῶς εἰς σφαιρὴν ἐνεπέσαμεν ἀποριῶν,
ἴσως ἀνευ λόγου. Τί εἶναι ὅλα ταῦτα πρὸς τὴν
ἀπέριπτον ἀπλότητα τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας; Τάχα

μέτρον τι καὶ μετότης, ἀπέχουσα πάσης ὑπερβολῆς
δὲν σώζει ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων; Ὅταν
ἢ ἄρα δικαιοσύνη ἀποβαίνει σχεδὸν, ἢ ὡς ἐπὶ πολ-
λῷ, ἀνέφικτος, ἀντ' αὐτῆς δὲν ἐπαρκούμεθα εἰς τὴν
ἐπιείκειαν, πάντοτε ἐμπνεύσασαν σέβας;

Καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ὁ ἐπιεικὴς ἱστορικὸς
εἶναι πολύτιμος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο σπάνιος. Τίς εἶ-
ναι ὁ ἐπιεικὴς; εἶναι τοιοῦτος, ὅστις, ἀμὰ ὑπάρ-
χουν διαστώτα, διὰ τὴν νὰ ἐξέλθῃ τῆς περιπλοκῆς
ἀποδίδει εἰς ἕκαστον ἐν μέρει δίκαιον καὶ ἐν μέρει
ἀδικον, καὶ οὕτω τεμαχίζων νομίζει ὅτι συνδιαλάτ-
τει τὰ συγκρουόμενα. Ἄλλ' οὕτω πράττων ἀνεξέ-
ταστος δὲν κινδυνεύει νὰ δικαιώσῃ ἕκαστον καθ'
ἢ μέρος δὲν δικαιούται, καὶ καθ' ἢ μέρος δικαιού-
ται νὰ μὴ δικαιώσῃ;

Καὶ ἡ ὄντως ἐπιείκεια δὲν ἀσκαῖται ἀνευ ἐπι-
γνώσεως καὶ ἐλέγχου τῶν ἀντιθέτων, καὶ ὅστις ἀπο-
τέμνει ὑπερβολὰς, πρὸ πάντων χρεωστῆ νὰ γνωρί-
ξῃ, πὸς εἶναι τὰ δίκαια ὅρια τῶν πραγμάτων. Διὰ
τὴν νὰ ἐκπληρώσωμεν λοιπὸν τὸ ἔργον τοιαύτης ἐπιει-
κειας, ἐμπέτομεν πάλιν εἰς ὅλας τὰς δυσχερεῖας,
περὶ ὧν μεχρὸν δὲ ἐλάλησαμεν ὡς ἀναποφεύκτους.

Ὅταν βλέπομεν διχνοίαν, καὶ ἀντίκρουσιν πα-
θῶν, ὡς σχεδὸν πάντοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἐνίοτε
στάσεις καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, εἴμεθα βίβια ἐ-
πιεικεῖς μὴ τασόμενοι συστηματικῶς πρὸς τοῦτο
ἢ πρὸς ἐκαίην τὸ μέρος, ἀλλὰ διὰ τὴν νὰ διαχωρίσωμεν
τί παρ' ἐκάστω μετέχει λόγου καὶ δὲν εἶναι ἀπο-
βλητέον καὶ κακόν, πρέπει νὰ προχωρήσωμεν μέ-
χρι τῆς ἐρεύνης, τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεν τοσοῦτον ἀ-
κωνθῶδη.

Ἐπὶ παραδείγματος, δυνάμεθα νὰ μειωθῶμεν τὸν
Σωκράτη, διότι ἐφιλοσόφησε, καὶ τοὺς Ἀθηναίους,
ὅτι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη ὡς ἄνδρα ἐνάρετον;
Ἄλλ' οὔτε ὁ Σωκράτης ὡς φιλοσοφῆσας ἀξιοκατά-
κριτος, οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι μισοῦντες τὴν ἀρετὴν
ἐπότισαν αὐτὸν τὸ κώνειον. Ποῦ κείτοι λοιπὸν ἐν-
ταῦθα ἡ ἐπιείκεια; Πῶς δυνάμεθα οὔτε τὸν Σω-
κράτη, τοιούτων ἀρετῶν ἄνδρα, νὰ μὴ ἀδικήσωμεν,
οὔτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀποδώσωμεν κακίαν,
τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον;

Ἐμμένοντες εἰς τὴν ἄκραν δυσχέρειαν τοῦ προ-
βλήματος, μετὰ εἴμεθα τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ
ὄντως ἱστορικὸς ἀμνηστῆ πρὸς λύσιν αὐτοῦ. Ὁ
τοιοῦτος ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰ πρὸς λύσιν μέσα, ὡς ὅλα
τὰ περιφανῆ ἔργα μαρτυροῦν. Ἄλλ' ἂν δὲν κατανο-
ήσωμεν τὴν δεινότητα τῶν ἀπορουμένων, δὲν ἐμμαν-
θῶμεν τὴν τέχνην, ἣτις ὑπὸ τὸνομα τῆς ἐπιει-
κειας καλύπτεται καὶ δι' ἧς ἐκπληροῦται τὸ σκο-
πούμενον.

Ἄν δώσωμεν προσοχὴν εἰς τὰ λεχθέντα, παρα-
τηροῦμεν, ὅτι δύο τινα πρόκειται νὰ συναρμώσω-
μεν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐκείνην μὲν παρέ-
χουσαν τὰ πράγματα, ταύτην δὲ τὴν περὶ αὐτῶν
ἐκτίμησιν καὶ κρίσιν. Ἄλλὰ τὰ δύο ταῦτα δὲν
συνταυτίζονται, καὶ ἐν τούτοις κύριον ἔργον ἔχο-
μεν τὴν ἱστορίαν.

Ἡ ἠθικὴ ἐκ γενικῶν ὀρμάται ἀρχῶν, καθ' ἧς

ρυθμίζομεν και τὸ φρόνημα και τὰς πράξεις, και περι ἀφρημένων ἀρχῶν εἴμεθα ἐξ ἀνάγκης αὐστηροί και ἀνένδοτοι, διότι διώκομεν τὸ τέλειον και τοῦτο μόνον προβάλλομεν ὑπογραμμὸν και στάθμην.

Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπὸν, νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ἠθικωτέρους, νὰ βελτιώσῃ τὸ φρόνημα και νὰ ἐνστάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τὸ ἱερατικὸν φάρμακον ἀπαρεγκλίτων ἀξιωματίων, διότι, ἅμα δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἱστοροῦμένοις, θέτομεν αὐτὸ ἡμεῖς, οἰκοθεν εἰσαγόντες και μεταχειριζόμενοι ὡς περι κλίμα τὴν ἱστορίαν, ἢ ὡς δοχεῖον και πανδοχεῖον, παντὸς δοξαζομένου χωρητικόν.

Οἱ λέγοντες τὴν ἱστορίαν διδασκτικὴν κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῆς και νομιζόντες ὅτι ἀναβιβάζουν αὐτῆς τὴν ἀξίαν, λαμβάνονται ἕως ἀπονέμοντες εἰς αὐτὴν ὑπερηφάνιας τάξιν. Ἡ ἠθικὴ δὲν ἀντίκειται βεβαίως εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ διασπῶμεν τὸ νῆμα αὐτῆς μεταχειριζόμενοι τὰ ἱστορικὰ συμβάντα ὡς θέματα ἠθικολογικῶν παρεμβάσεων, ἢ και ἄλλων ὁμοίων. οἷον πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, διοικητικῶν και λοιπῶν. Ἀντὶ ἱστορίας ἔχομεν τότε ἱστορικὰ τεμάχια και μαθήματα παντοῦ, ἢ δὲ ἱστορία γίνεται ἀπλῶς ὑπόστρωμα θεωριῶν.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἡ ἱστορία κατὰλλήλων ὑπόστρωμα αὐτῶν; Οὐδαμῶς, ὡς ἐνοοῦμεν οἰκοθεν, διότι πῶς ἀπέχουν τὰ πράγματα τῆς τελειότητος ἀρχῶν. Δυσὶν ἑτέρων ἄρα, ἢ ὁ ἠθικολόγος ὑπερνικᾷ τὸν ἱστορικόν και τότε τὰ πάντα καλίζονται και μετ' ἀγνακτικῆς καταμαστιζονται, ἢ ὁ ἱστορικός εἶναι ὑπέρτερος τοῦ ἠθικολόγου, και τότε αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ παραρροῦνται ἐπιδειξίως, προσαρμίζονται περικοπόμεναι εἰς τὴν ἀνθρώπινον ἀτέλειαν και ἐνίοτε κινδυνεύουν αἱ συγερώτεραι πράξεις νὰ στεφανωθοῦν.

Διαχωρίζοντες τὸ ἔργον ἱστορίας και ἠθικῆς ἀμφοτέρας ἱκανοποιούμεν και εὐεργετούμεν, τὴν μὲν ἱστορίαν, μὴ ἐπιτρέποντες διακοπτομένην τὴν συνέφειαν αὐτῆς, και διασχίζομένην τὴν διήγησιν διὰ παρεμβάσεων ἄλλοτριῶν κατὰ τὰς δόξας, τὰ συμπεράσματα και τὰ θεωρήματα ἐκάστου, τὴν δὲ ἠθικὴν, μὴ ἀνεχόμενοι παραχωρήσεις κατ' οἰκονομικῶν, σοφισμάτων, δικαιολογίας ἀτόπου, και ἀπολογίας ῥητορικῆς τῶν συμβαινόντων.

Ἄλλ' ἐνῶ διαχωρίζομεν τὴν σφάιραν ἱστορίας και ἠθικῆς, δὲν ἐνοοῦμεν, ὅτι ὁ ἱστορικός εἶναι οὕτως εἰπαῖν ἐσερημένως ἠθικῆς, στρέφωμ εἰς αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς τὰ νῦντα.

Τὴν ἱστορίαν λαμβάνομεν ὡς ἔχουσαν ἐν ἐκντῆ τὸ ἴδιον τέλος, τὸ ἐν τοῖς ἱστοροῦμένοις κείμενον, τὸ ὅποιον ὠνομάσαμεν και ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἱστορικός ἔργον ἔχει αὐτὰ νὰ μεταδώσῃ πλήρῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην, οὐχὶ δὲ τὰς περι ἠθικῆς δόξας. Βλέπων ὁ ἀναγνώστης τὸν ἱστορικὸν τείνοντα νὰ πείσῃ αὐτὸν περι ἠθικῶν δογμάτων, δικαίως δυσπιστεῖ περι τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας διαπλαττωμένης πρὸς ἴδιον τέλος.

Ἄλλὰ διὰ νὰ μεταδώσῃ πλήρῃ τὰ ἱστοροῦμενα ὁ ἱστορικός, χρεωστῆ νὰ προχωρήσῃ πρὸς πᾶσαν

ἀνάλυσιν, καθόσον παρέχουν τὰ πράγματα τὸ ἐνδόσιμον. Μετὰ ψυχολογικῆς δραμύτητος εἰσδύων εἰς τὰ διανοήματα και ἀνιχνεύων ὅλα τὰ κινουῦντα ἐλαττήρια, δεικνύει εἰς ἡμᾶς αὐτὸν τὸν μηχανισμόν και τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γενομένων, καθ' ὅς διήλθον φάσεις και καθ' ὅλους τοὺς συνδυασμούς, ὅποιοι πραγματικῶς ὑπῆρξαν. Πρὸς τοῦτο πρὸ πάντων ἀπεκονίζει ἀκριβῶς τοὺς χαρακτήρας και τὴν φυσιογνωμίαν τῶν προσώπων, ὥστε κατὰ πλαστικὴν ἐνάργειαν ἀντιλαμβάνομεθα ὅλων τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν ὡς ἀπαρτιζουσῶν πρόσωπα ζῶντα, ἔχοντα πάθη και σκοπούς και κατ' αὐτὰ ἐργαζόμενα.

Ὅταν ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τοιαύτην πλήρη εἰκόνα, καθ' ἣν διαχωρίζονται τὰ πρόσωπα κατὰ τοὺς ἰδιόχοντες αὐτῶν χαρακτήρας, ὡς φρονούντα και πράττοντα και συντελοῦντα κατὰ τὰς ἰδίας σκέψεις και ἀφορμὰς εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν συμβάντων, εἰς ὧν σύγκαιται τὸ θέαμα, αἱ ἠθικολογικαὶ παρατηρήσεις θέλουν διαταράξῃ μάλλον αὐτὸ και μεταστρέψῃ τὴν προσοχὴν εἰς ἄλλην ἐρευναν μὴ συνεχομένην μετὰ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐκαστὴ ἐποχὴ ἔχει τὰς ἰδίας αὐτῆς περιστάσεις τὸ ἴδιον πρόβλημα, κατὰ τὰς ἐπικρατούσας παραδόσεις, κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, και τὰ ἐν γένει κοινωνικὰ στοιχεία. Πῶς δυνάμεθα ἄρα κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον νὰ κρίνωμεν περι πάσης ἐποχῆς και τὰ πάντα πρὸς τὴν αὐτὴν στάθμην εὐθύνοντες;

Ποῦ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἐν ὅ ἱστορικός δὲν καταδείξῃ ὅλα τὰ κατὰ τοὺς καιροὺς ἐξειδιάζοντα, ἐν δὲν δώσῃ εἰς ἐκαστὴν ἐποχὴν τὸ οἰκτεῖον χρῶμα, δὲν διαγράψῃ τὸν δρίζοντα τὸν περιέχοντα τὰ γενόμενα και δὲν ἀποκαλύψῃ πραγματικῶς τὴν ἀλλήλαπιδρασκῖν ταύτην τῶν ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν και τῶν ὑπεροσούντων αὐτὰς ἢ ἀντιμαχομένων κατ' αὐτῶν προσώπων μέχρι τῆς κρίσεως, δι' ἣς ἐπέρχεται νέα τάξις πραγμάτων και ἄλλη ἐξελίσσεται σκηνή;

Ἀντὶ νὰ λαλήσῃ ὁ ἱστορικός περι ἠθικῆς κατὰ θεωρίαν, δεικνύει αὐτὴν ἐν τοῖς πράγμασι, δεικνύει τὰ ἦθη και τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν και περιγράφει τὸ ὑπάρξαν, τὸ ὅποιον διὰ τῶν σοφωτέρων διδασκαλιῶν δὲν μεταβάλλεται, οὔτε ἐπανερχονται αἱ αὐτὰς περιστάσεις και τὰ αὐτὰ διδόμενα, διὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν ἡμεῖς τὰς διδασκαλίας του.

Ἀπεναντίας βλέποντες ἐμπράκτως τὰ ἦθη και τὴν ἀνατροφήν και τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, τί παρέχουν και ποίους δίδουν καρποὺς και τί ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τέλους προβαίνει, ἔχομεν τὸ διδασκτικώτερον μάθημα, διότι ἔχομεν ὅλην τὴν ἐνοίαν τῶν πραγμάτων, περι ὧν οἰκοθεν προβαίνει ἡ κρίσις, μὴ παρεμβάλλοντος τοῦ ἱστορικοῦ ἄλλοτριῆς σκέψεως, ὅσον διδασκτικαὶ και ἐν ἦναι καθ' ἑαυτὰς, οὐδὲ περιάγοντος ἡμᾶς εἰς τ' ἀγανθῆ τῆς πολυπειρίας αὐτοῦ πελάγη.

Δὲν ἦσαν ἄρα περιττὰ ὅσα μεχρτοῦδε ἐμακρολογήσαμεν, διότι ὠρίσαμεν τὸ ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ ἐκτεμῶντος τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῶν πράξεων. Παρ' αὐτοῦ ἦδη ζητοῦμεν ἦθος και χαρακτήρα, τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἠθικῆς καταστάσεως, ὅποια ὑπάρχει

καθ' ἐκάστην ἐποχὴν, και πῶς οἱ ἐκάστοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφανόμενοι μετέρχονται τὴν ἠθικὴν. Και νὰ δικαιοσύνη και νὰ καταδικασθῇ ἔχει ἐξουσίαν, οὐδέποτε ὅμως ἐγκαταλιμπάνων τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν, οὔτε παρεκτρεπόμενος εἰς γενικὰς και ἀφρημένας ἀναπτύξεις χάριν αὐτῶν, ἢ διὰ νὰ χρησιμεύσουν πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀναγνώστου. Μάλιστα ὑπερτάτην μετέρχεται δικαιοσύνην ἐπὶ ἐκάστου συμβάντος διαχωρίζων τὸ μέρος τῆς προκρίσεως και τῆς μεταποιήσεως τῶν γενομένων διὰ τῆς ἐξωτερικῆς και ἀκαταλόγιστου περιπλοκῆς.

Τοῦτου χάριν χρεωστῆ νὰ καταδείξῃ τὰς πράξεις καθ' ὅλας αὐτὸν τὰς περιστάσεις, κατὰ τὸ φρόνημα τοῦ πράττοντος και κατὰ τὰς κρίσεις τῶν συγχρόνων και κατὰ τὰς συνεπείας αὐτῶν, ὅταν εἶναι τῆς ἱστορίας ἀξίαι, ἀποκαθιστῶν τὴν ὄψιν τῶν προσώπων και τῶν πραγμάτων.

Πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆται, ὅτι εὐχερῆς εἰς τὸν ἐκτός τῶν πραγμάτων ἰστάμενον, και ἀγνοοῦντα τὸ πῆλξον αὐτὸν βῆρος, και ἀφρημένως διαλογιζόμενον, νὰ εἴπῃ, τί ἐπρεπε νὰ γίνῃ και πῶς ἄλλως ἐπρεπε νὰ γίνῃ. Δὲν εἶναι ὅμως τὰ πράγματα ἐξίσου εὐχερῆ εἰς τὸν ἔχοντα πρὸ ὀφθαλμῶν ὅλας τὰς δυσχερείας και μετ' αὐτῶν παλίσοντα, και οὐδὲ ἄνεσιν εὐρίσκοντα, οὔτε ἐξίσου βλέπει τὸ προτιμότερον ὁ πρὸ τῆς ἐκβάσεως μαντεύων και ὁ μετὰ τὴν ἐκβασιν ἐπισκοπῶν.

Ὅταν ὁ ἱστορικός καταδείξῃ τὴν περιπλοκὴν και τὰς δυσχερείας ὅλας, και τὴν στενοχωρίαν και τὰ μαντεύματα και ἐπινοήματα πῶς ἀπέβησαν, παρὰ νὰ ἐπιδείξῃ ἐκντὸν σοφώτερον τῶν πεπραγμένων, ἀκαίρω; νοητῶν και παιδεύων και ἐπὶ πᾶσι προβάλλων ἐκντὸν, πολὺ μάλλον ἐπιτυγχάνει, αὐτὸς μὲν ἀποσυρμένος, ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων προσκαλῶν τὴν νοησίαν, ὅταν εὐδοκίμη νὰ καταστήτῃ ἐπιφανεῖς τοὺς ἠθικοὺς αὐτῶν χαρακτήρας και δι' αὐτῶν χρωματίζῃ τὴν εἰκόνα, ὥστε ν' ἀκαυγάζεταῖ ἢ ἐν αὐτῇ ἐγκειμένη διάνοια.

Ὁ τοιοῦτος ἱστορικός, οὔτε ἀβέλτερος και ἀγνωστος τῶν ἀνθρωπίνων ἐλέγγεται, οὔτε θυμακστῆς τῆς ἐπιτυχίας, οὔτε κακίζων ἐκ προθέσεως. Ἐπιεικῆς εἶναι βεβαίως, ἀποδίδων εἰς ἕκαστον τὸ ἴδιον και οὐδὲν παραμαρπῶν, ὥστε και τὴν ἰδίαν γνώμην ἀπέρρων δὲν παρενοχλεῖ ἀντικαθιστῶν ἐκντὸν εἰς τὰ πράγματα, διότι παρέσχεν ὅλα τὰ στοιχεῖα ὅσων χρῆζει πρὸς ἰδίαν γνώμην ὁ ἀναγνώστης.

Ἀνασκοποῦντες ὅσα ἐκρίναμεν ἀπαρτιζόντα τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν προσόντα, εἰς δῶα τινὰ ἀνάγομεν αὐτὰ, τὴν εὐθετον και ἐπικαίριον διάταξιν τῆς ὕλης, και τὸν ἠθικὸν χρωματισμὸν τῶν ἐνεργούντων προσώπων κατὰ τὰς ἐπικρατούσας δόξας. Ἐκ τούτων συνθέτομεν σκηνὰς διαδοχικῶς παραλλαττούσας και πλείστην ἐχούσας ἐνάργειαν, ὅσην δυνάμεθα νὰ ἐξεγείρωμεν ἐκ τῆς διηγήσεως πραγμάτων, παρῶχημένων, ἀλλὰ τῶν ὁποίων αἰῶνται οἱ χαρακτήρες, ὅσοι ἐμφαίνουν τὴν ἐνεργὴν δύναμιν και τὴν πρὸς τὰ γινόμενα ὠθοῦσαν ὁρμήν. Ἐν ταῖς σκηναῖς ταύταις οὐδὲν παρέλκει, οὐδὲν ὑπάρχει ἀργὸν και ἀλ-

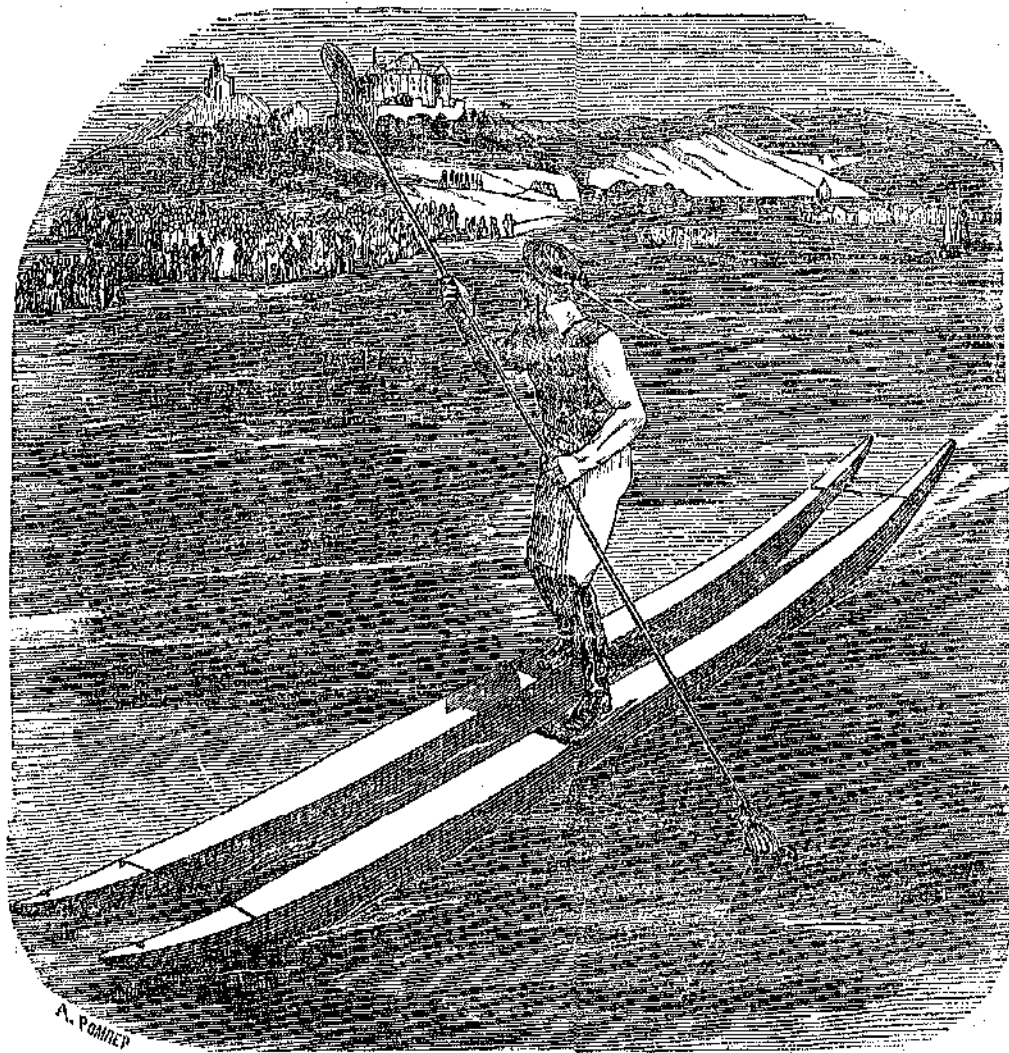
λότριον, ἀλλὰ συνεργεῖ εἰς τὴν ὅλην πρόοδον. Ἐνῶ μάλιστα προβάλλομεν καθ' ὃ μέρος ἕκαστον συνεργεῖ συμπλεκόμενον ἐν τῇ διηγήσει, ὑπάρχει ἀνωτέρα σαφήνεια, ἢν δὲν παρέχουν τὰ πράγματα, ἐνῶ γίνονται, διότι κατόπιν ἀνακαλύπτεται ἡ σχέσις αὐτῶν και ἡ εἰς τὰ τελούμενα σύμπραξις.

Ἐν τῇ προόδῳ ταύτῃ κείται ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἀφοῦ τ' ἀποτελέσματα ἐπιβεβαιῶν τὰ κατὰ μέρος και ἡ ἀλληλοδιδόχος πλοκὴ δὲν εἶναι αὐθαίρετος τοῦ συγγραφέως συνδυασμὸς και ἐντεχνώματα ἀπάτη, ἀλλ' ἡ διὰ συντόμου μελέτης ἀνακαλυπτομένη σύμπραξις, ἐν ἣ καθορῶμεν τὸν διέποντα τ' ἀνθρώπινον νόμον. Ἡ ἀνθρώπινος ἀτέλεια, αἱ παντοῦ ἀνάγκαι, μετ' ὧν παλαίωμεν, ἢ κατὰ τὸ μέτρον τῶν κοινῶν γνώσεων και ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν ἀνάπτυξις ἐκάστου, τὸ ἐπισφαλὲς τῶν ἐπὶ τῆς γνώμης τῶν ἀνθρώπων στηριζομένων ἐπιχειρημάτων, και τὸ ἀβέβαιον τῶν διὰ τῆς συμπράξεως τῶν πολλῶν διωκομένων, ἢ ἔλλειψις κρίσεως και διορατικοῦ πνεύματος τοῦ πλήθους, συνακολουθοῦντες τὸν προεξέχοντα ἄνευ ἐπιγνώσεως ἐκείνου, ὁ αὐτὸς ἐπιγινώσκει, ἀλλὰ καθ' ἀπλήν ἐμπιστοσύνην, ἐλείπουσαν ἅμα σφαλῆ εἰς πράγματα ἴσως ἐποσιώδη, ἐπιδεχόμενα διόρθωσιν και μὴ ἐξαλείφοντα πᾶσαν πιθανότητα τοῦ προδοκωμένου, ἢ ἀμέσεως εἰς τὰ ἐναντία μετατρεπομένη ἐμπιστοσύνη, ἢ μεταίωσις σχεδίων μετὰ βελούτης σκέψεως και υπερφυοῦς ἐπινοίας καταρτισθέντων διὰ λόγους οὐτιδανούς και ἀπροσδοκήτους συμπτώσεις, ἢ ἐκ τῶν πραγμάτων βεβαιωμένη κατόπιν ἐπιτυχία αὐτῶν και ἄνευ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐπινοήσαντος, συντελουμένων παρ' ἐκείνου, ὅστις οὐδὲν ἐπενόησε και ἐν τούτοις ὀρεπεῖ τὸν στέφανον τῆς δόξης, ἢ κερδαίνουσα τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπιτηδεία; διὰ μέσων καταλλήλων πρὸς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἐπιζητεῖται ἡ ἐνοία, οὐδόλας ὅμως προπόντων εἰς τὸ σκοπούμενον, οὔτε ὑποδεικνόντων αὐτὸ, ἢ ὀργῆ τῶν μὴ διακρινόντων τὸ μέσον τοῦ σκοποῦ και ἡ ἀτελεσφόρητος ἀγανάκτησις κατὰ τῆς ἀπάτης τοῦ πλήθους, ὅλα ταῦτα και ὅσα διὰ βραχείων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταδείξωμεν, ὡς ψυχολογικὰ και τῆς εἰς τὰ βελούτατα εἰσδυοῦσης ἐμπειρίας φαινόμενα, εἶναι πολὺ διδασκτικώτερα ὁμοίων και σεμνοπρεπῶν παραινέσεων, αἵτινες μᾶς ἀποσύρουν τοῦ θεάματος καθ' ἣν στιγμὴν προβαίνει ἡ ἐνοία αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἀντικαθιστῶντες τὴν ἐμπειρίαν εἰς τὴν ἠθικὴν, δὲν φαίνεται ὅτι πράττομεν ἔργον ἀπαίσιον ἐμπεδοῦντες ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια ἐλαττώματα; Ἐξηγοῦντες πῶς τὸ τελεσθὲν ἐτελέσθη, και τὸ ἀμαρτηθὲν ἡμαρτήθη, ἐδάκαμεν παρῶσιαν εἰς τὸ ἀμαρτήμα και τὴν θέαν αὐτοῦ κατεστήσαμεν θελακτικὴν διὰ τῆς ζωηρότητος τῆς εἰκόνας και τῆς περιπαθοῦς περι αὐτοῦ φροντίδος, μὴ λαμβάνῃ μᾶς οἰκλήποτε λεπτομέρεια;

Εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἐρευναν ἦδη μεταβαίνομεν.

(*Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΠΟΔΟΣΚΑΦΩΝ.

Μέχρι τής σήμερον τὰ πλοία ἐκινούντο είτε υπό τῆς ἀνάγκης είτε ἐπὶ τῆς ἀποφυγῆς τῶν βιαιῶν ρευμάτων. Ὅθεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ διατρέξῃ ὁ Κ. Ο. ἦτο 136 λευγῶν. Καὶ ἀνεγνώρισε μὲν κατ' ἀρχάς τὴν σπουδαιότητα τῶν δυσκολιῶν, οὐχ ἤτιον ὅμως ἐπεχείρησε τὸ ταξίδιον. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκ Ῥότερδάμης τὴν 17 Αὐγούστου τὴν 6 ὥραν καὶ 35 λεπτά τῆς πρωίας, ἐφθασεν εἰς Κολωνίαν τὴν 22 τὴν 9 καὶ 1/2 τὸ ἑσπέρας, ἦτοι 9 ὥρας πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀδιακῶπως εἶχε τὸν ἀνεμὸν ἀντίπρῳρον. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπλεσε, καὶ μόνον ὅτε κατεπονείτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεπαύετο ὀλίγον διά, ἐν διαστήματι 2 1/2 ἡμερῶν καὶ 16 ὥρων, μόλις ἀνεπαύθη εἰκοσὶν ὥρας. Τὸ μεταξύ Ῥόχρορτ καὶ Κολωνίας διάστημα ἐπλευσε διὰ μιᾶς, καὶ μόνον ἐν Δυσελδάρφ εἴλαβε μικρὰν τινα ἀναψυχὴν.

Ὅταν τὰ ὕδατα εἶναι ἥσυχα τὰ ποδόσκαφα πλεύουσι δύο λεύγας καθ' ὥραν. Ὅσάκις ὁ ἀνεμὸς ἔπνευε πάντη ἐναντίας, ὁ Κ. Ο. μόλις διέτρεχεν ἐν τέταρτον λεύγας ἢ ἡμισίαν τὸ πολὺ καθ' ὥραν. Συχνάκις, ὅπου τὸν ἐπρεπε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον τὸ ρεῖμα, διέτρεχε τρία τέταρτα, ποτὲ ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰ πέντε.

Πανταχοῦ ὅπου ἐβλεπον διαβαίνοντα τὸ ποδόσκαφον τὰ πλήθη συνέρρον ἐνθουσιάζοντα εἰς τὴν ὄψην, καὶ λέμβοι πλήρεις θαυμασμοῦ συνάδδον αὐτὸ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην κώμην. Ὅπως δὲ προλάθῃ ἐνδεχομένους διασταγμούς, ὁ Κ. Ο. ἐλάμβανε πιστοποιήσεις παρὰ τῶν ἐγκριτῶν ἐκάστου μέρους εἰς ὃ προσήρχετο. Αὗται δὲ ἐξετέθησαν δημοσίᾳ πρὸς πληροφориαν τῶν ἀπίστων.

Μέχρι τῆς σήμερον τὰ πλοία ἐκινούντο είτε ὑπὸ τῆς ἀνάγκης είτε ἐπὶ τῆς ἀποφυγῆς τῶν βιαιῶν ρευμάτων. Ὅθεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ διατρέξῃ ὁ Κ. Ο. ἦτο 136 λευγῶν. Καὶ ἀνεγνώρισε μὲν κατ' ἀρχάς τὴν σπουδαιότητα τῶν δυσκολιῶν, οὐχ ἤτιον ὅμως ἐπεχείρησε τὸ ταξίδιον. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκ Ῥότερδάμης τὴν 17 Αὐγούστου τὴν 6 ὥραν καὶ 35 λεπτά τῆς πρωίας, ἐφθασεν εἰς Κολωνίαν τὴν 22 τὴν 9 καὶ 1/2 τὸ ἑσπέρας, ἦτοι 9 ὥρας πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀδιακῶπως εἶχε τὸν ἀνεμὸν ἀντίπρῳρον. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπλεσε, καὶ μόνον ὅτε κατεπονείτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεπαύετο ὀλίγον διά, ἐν διαστήματι 2 1/2 ἡμερῶν καὶ 16 ὥρων, μόλις ἀνεπαύθη εἰκοσὶν ὥρας. Τὸ μεταξύ Ῥόχρορτ καὶ Κολωνίας διάστημα ἐπλευσε διὰ μιᾶς, καὶ μόνον ἐν Δυσελδάρφ εἴλαβε μικρὰν τινα ἀναψυχὴν.

Ὅταν τὰ ὕδατα εἶναι ἥσυχα τὰ ποδόσκαφα πλεύουσι δύο λεύγας καθ' ὥραν. Ὅσάκις ὁ ἀνεμὸς ἔπνευε πάντη ἐναντίας, ὁ Κ. Ο. μόλις διέτρεχεν ἐν τέταρτον λεύγας ἢ ἡμισίαν τὸ πολὺ καθ' ὥραν. Συχνάκις, ὅπου τὸν ἐπρεπε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον τὸ ρεῖμα, διέτρεχε τρία τέταρτα, ποτὲ ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰ πέντε.

Πανταχοῦ ὅπου ἐβλεπον διαβαίνοντα τὸ ποδόσκαφον τὰ πλήθη συνέρρον ἐνθουσιάζοντα εἰς τὴν ὄψην, καὶ λέμβοι πλήρεις θαυμασμοῦ συνάδδον αὐτὸ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην κώμην. Ὅπως δὲ προλάθῃ ἐνδεχομένους διασταγμούς, ὁ Κ. Ο. ἐλάμβανε πιστοποιήσεις παρὰ τῶν ἐγκριτῶν ἐκάστου μέρους εἰς ὃ προσήρχετο. Αὗται δὲ ἐξετέθησαν δημοσίᾳ πρὸς πληροφориαν τῶν ἀπίστων.

ἔτι 40, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν εὐρίσκειται τὸ ποδόσκαφον νὰ λοξοδρομῇ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν βιαιῶν ρευμάτων. Ὅθεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ διατρέξῃ ὁ Κ. Ο. ἦτο 136 λευγῶν. Καὶ ἀνεγνώρισε μὲν κατ' ἀρχάς τὴν σπουδαιότητα τῶν δυσκολιῶν, οὐχ ἤτιον ὅμως ἐπεχείρησε τὸ ταξίδιον. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκ Ῥότερδάμης τὴν 17 Αὐγούστου τὴν 6 ὥραν καὶ 35 λεπτά τῆς πρωίας, ἐφθασεν εἰς Κολωνίαν τὴν 22 τὴν 9 καὶ 1/2 τὸ ἑσπέρας, ἦτοι 9 ὥρας πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀδιακῶπως εἶχε τὸν ἀνεμὸν ἀντίπρῳρον. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπλεσε, καὶ μόνον ὅτε κατεπονείτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεπαύετο ὀλίγον διά, ἐν διαστήματι 2 1/2 ἡμερῶν καὶ 16 ὥρων, μόλις ἀνεπαύθη εἰκοσὶν ὥρας. Τὸ μεταξύ Ῥόχρορτ καὶ Κολωνίας διάστημα ἐπλευσε διὰ μιᾶς, καὶ μόνον ἐν Δυσελδάρφ εἴλαβε μικρὰν τινα ἀναψυχὴν.

Ὅταν τὰ ὕδατα εἶναι ἥσυχα τὰ ποδόσκαφα πλεύουσι δύο λεύγας καθ' ὥραν. Ὅσάκις ὁ ἀνεμὸς ἔπνευε πάντη ἐναντίας, ὁ Κ. Ο. μόλις διέτρεχεν ἐν τέταρτον λεύγας ἢ ἡμισίαν τὸ πολὺ καθ' ὥραν. Συχνάκις, ὅπου τὸν ἐπρεπε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον τὸ ρεῖμα, διέτρεχε τρία τέταρτα, ποτὲ ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰ πέντε.

Πανταχοῦ ὅπου ἐβλεπον διαβαίνοντα τὸ ποδόσκαφον τὰ πλήθη συνέρρον ἐνθουσιάζοντα εἰς τὴν ὄψην, καὶ λέμβοι πλήρεις θαυμασμοῦ συνάδδον αὐτὸ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην κώμην. Ὅπως δὲ προλάθῃ ἐνδεχομένους διασταγμούς, ὁ Κ. Ο. ἐλάμβανε πιστοποιήσεις παρὰ τῶν ἐγκριτῶν ἐκάστου μέρους εἰς ὃ προσήρχετο. Αὗται δὲ ἐξετέθησαν δημοσίᾳ πρὸς πληροφориαν τῶν ἀπίστων.

ἔτι 40, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν εὐρίσκειται τὸ ποδόσκαφον νὰ λοξοδρομῇ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν βιαιῶν ρευμάτων. Ὅθεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ διατρέξῃ ὁ Κ. Ο. ἦτο 136 λευγῶν. Καὶ ἀνεγνώρισε μὲν κατ' ἀρχάς τὴν σπουδαιότητα τῶν δυσκολιῶν, οὐχ ἤτιον ὅμως ἐπεχείρησε τὸ ταξίδιον. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκ Ῥότερδάμης τὴν 17 Αὐγούστου τὴν 6 ὥραν καὶ 35 λεπτά τῆς πρωίας, ἐφθασεν εἰς Κολωνίαν τὴν 22 τὴν 9 καὶ 1/2 τὸ ἑσπέρας, ἦτοι 9 ὥρας πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀδιακῶπως εἶχε τὸν ἀνεμὸν ἀντίπρῳρον. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπλεσε, καὶ μόνον ὅτε κατεπονείτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεπαύετο ὀλίγον διά, ἐν διαστήματι 2 1/2 ἡμερῶν καὶ 16 ὥρων, μόλις ἀνεπαύθη εἰκοσὶν ὥρας. Τὸ μεταξύ Ῥόχρορτ καὶ Κολωνίας διάστημα ἐπλευσε διὰ μιᾶς, καὶ μόνον ἐν Δυσελδάρφ εἴλαβε μικρὰν τινα ἀναψυχὴν.

Ὅταν τὰ ὕδατα εἶναι ἥσυχα τὰ ποδόσκαφα πλεύουσι δύο λεύγας καθ' ὥραν. Ὅσάκις ὁ ἀνεμὸς ἔπνευε πάντη ἐναντίας, ὁ Κ. Ο. μόλις διέτρεχεν ἐν τέταρτον λεύγας ἢ ἡμισίαν τὸ πολὺ καθ' ὥραν. Συχνάκις, ὅπου τὸν ἐπρεπε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον τὸ ρεῖμα, διέτρεχε τρία τέταρτα, ποτὲ ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰ πέντε.

Πανταχοῦ ὅπου ἐβλεπον διαβαίνοντα τὸ ποδόσκαφον τὰ πλήθη συνέρρον ἐνθουσιάζοντα εἰς τὴν ὄψην, καὶ λέμβοι πλήρεις θαυμασμοῦ συνάδδον αὐτὸ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην κώμην. Ὅπως δὲ προλάθῃ ἐνδεχομένους διασταγμούς, ὁ Κ. Ο. ἐλάμβανε πιστοποιήσεις παρὰ τῶν ἐγκριτῶν ἐκάστου μέρους εἰς ὃ προσήρχετο. Αὗται δὲ ἐξετέθησαν δημοσίᾳ πρὸς πληροφориαν τῶν ἀπίστων.

ΚΙΟΡΟΓΛΟΥΣ.

Περσικὴ ἔκδοσις.

(Συνέχεια. Ἰδε φολ. 205.)

—oo—

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΡΙΤΗ.

Ὁ Κιόρογλου ἐκλέξας πρὸς κατοικίαν τὸ Τζαμλί Πέλ, ἐτίσσε φρούριον (1). Ὅλοι οἱ ἀκούσαντες τὰ περὶ τῆς ἀνδρίας, γενναιοῦτος καὶ ἐλευθεριότητος αὐτοῦ ἔσπευσαν νὰ συγκαταλεχθῶσιν εἰς τὴν ἀμμορίαν του. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ φρούριον κατεστάθη πόλις περιτέχουσα ὀκτὼ χιλιάδας οἰκονομῶν. Ἐνταῦθα ὁ Κιόρογλου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν

ἔτι 40, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν εὐρίσκειται τὸ ποδόσκαφον νὰ λοξοδρομῇ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν βιαιῶν ρευμάτων. Ὅθεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ διατρέξῃ ὁ Κ. Ο. ἦτο 136 λευγῶν. Καὶ ἀνεγνώρισε μὲν κατ' ἀρχάς τὴν σπουδαιότητα τῶν δυσκολιῶν, οὐχ ἤτιον ὅμως ἐπεχείρησε τὸ ταξίδιον. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκ Ῥότερδάμης τὴν 17 Αὐγούστου τὴν 6 ὥραν καὶ 35 λεπτά τῆς πρωίας, ἐφθασεν εἰς Κολωνίαν τὴν 22 τὴν 9 καὶ 1/2 τὸ ἑσπέρας, ἦτοι 9 ὥρας πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀδιακῶπως εἶχε τὸν ἀνεμὸν ἀντίπρῳρον. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἐπλεσε, καὶ μόνον ὅτε κατεπονείτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεπαύετο ὀλίγον διά, ἐν διαστήματι 2 1/2 ἡμερῶν καὶ 16 ὥρων, μόλις ἀνεπαύθη εἰκοσὶν ὥρας. Τὸ μεταξύ Ῥόχρορτ καὶ Κολωνίας διάστημα ἐπλευσε διὰ μιᾶς, καὶ μόνον ἐν Δυσελδάρφ εἴλαβε μικρὰν τινα ἀναψυχὴν.

Ὅταν τὰ ὕδατα εἶναι ἥσυχα τὰ ποδόσκαφα πλεύουσι δύο λεύγας καθ' ὥραν. Ὅσάκις ὁ ἀνεμὸς ἔπνευε πάντη ἐναντίας, ὁ Κ. Ο. μόλις διέτρεχεν ἐν τέταρτον λεύγας ἢ ἡμισίαν τὸ πολὺ καθ' ὥραν. Συχνάκις, ὅπου τὸν ἐπρεπε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον τὸ ρεῖμα, διέτρεχε τρία τέταρτα, ποτὲ ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰ πέντε.

Πανταχοῦ ὅπου ἐβλεπον διαβαίνοντα τὸ ποδόσκαφον τὰ πλήθη συνέρρον ἐνθουσιάζοντα εἰς τὴν ὄψην, καὶ λέμβοι πλήρεις θαυμασμοῦ συνάδδον αὐτὸ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην κώμην. Ὅπως δὲ προλάθῃ ἐνδεχομένους διασταγμούς, ὁ Κ. Ο. ἐλάμβανε πιστοποιήσεις παρὰ τῶν ἐγκριτῶν ἐκάστου μέρους εἰς ὃ προσήρχετο. Αὗται δὲ ἐξετέθησαν δημοσίᾳ πρὸς πληροφориαν τῶν ἀπίστων.

(1) Φρούριον, Κελία περσικῆ, λέγεται πᾶν πολὺν πειριτεχόμενον μὲ πύργους καὶ τοξοειδῆς εἰς τὰς γωνίας. Φαίνεται δὲ καὶ τὴν σήμερον τὰ εἰρημῆ τῶν φρουρίων τοῦ Κιόρογλου εἰς τὸ Τζαμλί Πέλ.

ἐξ' αὐτῶν ἀρρένωτον ἦνίς τοι. Ὁ δὲ Κιόρογλου ἀπεκρίθη— Καὶ πῶς, ἔμπορε ἀνάξιος, δὲν ἠδύνασο νὰ ἐξυδεύσης τινὰ τουρμάνια (1) διὰ τὰ πληρώσῃς; ζῶγράφον καὶ νὰ μὲ φέρῃς τὴν εἰκόνα του;— Ὁ ἔμπορος ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ μικρῶν εἰκόνα καὶ τὴν παρουσίαν εἰς τὸν Κιόρογλου. Ὁ Κιόρογλου τὴν ἐλάσῃ, καὶ ἀπὸ τὴν παρετήρησεν, αἱ χαλινοὶ τῆς θελήσεώς του ἐξέφυγον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ὑπομονῆς του, καὶ ἀνέκραξεν. — Δελλί Χασάν, ἐτοιμάσατε ἄλλωσι καὶ δεσμά. — Διὰ ποῖον λόγον, καὶ τί εἶναι τὸ σφάλμα μου; Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀνταμοιβή, διότι σὲ ἤρα υἱόν;— Διότι ἐψεύσθης. Ἄκουσέ με, ἀναχωρῶ παρευθὺς εἰς τὴν Ὀρραν καὶ ὄχι παρεμένης τὴν ἐπιστροφὴν μου δέσμιος εἰς εἰρηκτὴν. Ἐὰν ὁ νέος ἀξίξῃ τῶ ὄντι τοὺς ἐπαίνους σου, τὸ ὄνομά μου νὰ μὴ εἶναι Κιόρογλου ἐὰν δὲν καλὴν τὴν κεφαλὴν σου μὲ βροχὴν ἐκ χρυσοῦ, καὶ δὲν σὲ ὑψώσω ὑπεράνω τοῦ ὅλου τῶν οὐρανῶν· ἀλλοίμωνον ὄμως εἰς σὲ, ἐὰν ὁ Ἄϊθάζ εἶναι ἀνάξιος τῶν ἐπαίνων σου, διότι θὰ ἀποσπάσω τὴν ρίζαν τῆς ὑπάρξεώς σου ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ζωῆς· καὶ ἡ τιμωρία σου θὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἀναίδεους ψεύδους ὡς σὺ· δὲν πρέπει νὰ ψεύδῃσαι εἰς τοὺς ἀνώτερούς σου.

Ταῦτα εἰπὼν, προσέταξε νὰ δέσῃαι τὸν ἔμπορον ἀπὸ τὸν λαμὸν καὶ τὸν πάδα καὶ νὰ τὸν ρίψωσιν εἰς φυλακὴν.

— Δελλί Χασάν! ἐτοιμάσον τὸν Κιράτ. Ὁ Δελλί Χασάν εἶπε μόνος τὸ ἐρίπκιον καὶ τὸ προσκέφυλον εἰς τὸν ἵππον τοῦ κυρίου του, καὶ τὰ συνέδεσεν ἐπὶ τῆς μετῆς τοῦ ἵππου. Ἄναχωρῶ εἰς Ὀρραν, εἶπεν ὁ Κιόρογλου. Κανεὶς ἐξ ὑμῶν νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ πῆρῃ μὲχρι μὲθης ἕως οὐ ἐπανέλθω. Ἀλλοίμωνον εἰς ἐκεῖνον εἰς τοῦ ὁποίου τὴν οἰκίαν ἀντηγήσῃ ὁ ἦχος ὀργάνων μουσικῶν ἢ τυμπάνου. Νὰ ἐνθυμῆσθε αὐτὴν τὴν ἀπαγόρευσιν, εἰ δὲ μὴ ὄχι σὲ ἐκρίζωσθε ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ὄχι σὲ ρίψω εἰς τὸν ἀνεμόν ὡς βλαβεράν ἀκάνθον. Ἄναχωρῶ μόνος πρὸς ζήτησιν τοῦ μέλλοντος υἱοῦ μου, τοῦ Ἄϊθάζ. Ὁ ἀποθάνω ἢ ὄχι ἐπανέλθω μὲ αὐτόν. Ἀκούσατε τὸ τραγουδιὸν μου!

«Ὁ ἄ υιοθετήσῃ τὸν Ἄϊθάζ Πελή. Περιμένετε τὴν ἡμέραν τῆς υιοθετήσεως μὲχρι τῆς ἐπιστροφῆς μου. Ζητήσατέ τον εἰς Τουρκίαν καὶ Συρίαν μὲχρι τῆς ἐπιστροφῆς μου. Ἄνθρωπος ἀνδρείος ἀναβαίνει ψαρὸν ἢ καστάνοζουρον ἄλογον, καὶ καλπάζει καθ' ὄλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ ἵππου, τοῦ ἐλαφρόποδος. Σπάζετε μοσχάρια, πρόβατα, καὶ τραφῆτε ἀπὸ τὰ ποιμνία μου ἕως οὐ ἐπιστρέψω. Ὁ Κιόρογλου εἶπεν· ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὸν ἐχθρόν· οἱ ἀνδρεῖοι καλπάζουν ἐπὶ τῶν ἀραβικῶν ἵππων· ὑπάγετε καὶ πῖτε μὲχρι τῆς ἐπανόδου μου.»

Εἰπὼν ταῦτα ὁ Κιόρογλου ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἀδελφούς του, ἀνέβη τὸν Κιράτ, καὶ ἐπορεύθη μόνος ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ κόμης εἰς κόμην πρὸς τὴν πόλιν Ὀρραν. Μάλιστα δὲ ἀπέβλεπεν ὡσαύτως παρασάγγην

(1) Νόμισμα τῆς Περσίας, ἀξίως περίπου 18 δραχμ.

ένα, καὶ ἠσθάνθη πείναν σφοδράν. Ἰδὼν δὲ ποῖα μὲνα φυλάττοντα ποιμνιον εἰς τὴν κατωφείαν λόφου εἶπε καθ' ἑαυτόν. — Ἡ παροιμία εἶναι καλή, ἐὰν πεινῆς ὑπάγε εἰς τὸν ποιμῆν, ἐὰν δὲ εἶσαι κουρατμένος εἰς τὸν καμηληλάτην. Τώρα εἰς σκεπθῶ πῶς θὰ κατορθώσω νὰ προγευθῶ. Καὶ πλησιάζας ἀνέκραξεν. — Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ, βοσκέ! δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ δώσῃς νὰ προγευθῶ;— Ὁ ποιμὴν ὑψώσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἰδὼν πολεμιστὴν τοῦ ὁποίου μὲ τὰ δπλα μὲνα ἠδύνατο νὰ ἀγορασθῇ τὸ ποιμνιον του καὶ αὐτὸς ὁμοῦ, ἀπεκρίθη. — Νέε, δὲν ἔχω φαγητόν ἄξιον διὰ σὲ, ἀλλ' ἐὰν εὐχρηστῆσαι μὲ γάλα πρόβατων, ὑπάγω νὰ σὲ φέρω. — Ὁ Κιόρογλου εἶπεν. — Εἰς αὐτὴν τὴν ἐρημίαν σταγῶν γάλακτος ἀξίξῃ τὸν κόσμον ὄλον· ὑπάγε νὰ φέρῃς. — Ὁ ποιμὴν ἦτο ὑψηλὸς καὶ παχύρ; ἐκράτει δὲ καὶ βόπαλον ὑπερμέγεθς; τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἦτο ὑψηλὸς καὶ μετὰ ἡλούς, μὲ καλὰ σίδηρα λόγγη, μὲ πέταλα τεθραυσμένα καὶ μὲ πᾶν ἔτι κοπτερόν ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῇ· ἐξύγιζεν εἰκοσι δύο λίτρας, καὶ ἐκρέματο ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς του. Ὁ ποιμὴν βύψωσε τὸ βόπαλον, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἔλα τὰ πρόβατα συνήχθησαν περὶ αὐτόν. Εἶχεν ἐπίσης μὲθ' ἑαυτοῦ κώθωνα ξόλινον, τὸν ὁποῖον οἱ Κοῦρδοι μουδαχ ὀνομάζουσι, χωρητικὸν πολλῶν λιτρῶν γάλακτος. Ἀπὸ τὸν ἐγέμισε μὲχρι στεφάνης; ἔθεσεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Κιόρογλου καὶ τῶ ἔδωκε μέγα κοχλιάριον ξύλινον διὰ νὰ φάγῃ. Μάλιστα ἐπιεν ὄλιγον καὶ αἰσθανθεὶς ἐξυτὸν ἀδύνατον εἶπε. — Βοσκέ, δὲν ἔχεις ὄλιγον ψωμίον;— Ἐγὼ, ἀπεκρίθη ἄλλ' υἱὸς ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ τὸ φάγῃ. — Ὁ Κιόρογλου ἐπανέλαθε. — Τὸ ὄνομά του δεικνύει ὅτι τρώγεται, καὶ φθάνει νὰ εἶναι ὀλιγώτερον σκληρότερον τῆς πέτρας, ὅσοι. Ὁ ποιμὴν λέγει. — Εἶναι ἀπὸ κριθῆρι καὶ κεράσι· τὸ ἐξύμωσθαι διὰ τοὺς σκύλους μου. — Ἄδιδφορον φέρετο. — Ὁ ἥλιος τὸ ἐξήρανε καὶ ἐγίγινε σκληρότερον καὶ ἐμοῦχλιασε· θὰ συντρίψῃς τοὺς ὀδόντας σου. — Μὴ φοβήσῃσαι, παλληκάρι μου, δός με τὸ γρήγορα. — Εἰς τὴν βῆχην τοῦ ποιμῆνος ἐκρέματο σάκκος δερμάτινος· καταβίβασας λοιπὸν αὐτόν τὸν ἐβάλεν ἐνώπιον τοῦ Κιόρογλου, ὁ ὁποῖος ἦτο τῶσον φρικτὰ πεινασμένος ὥστε ἔχασε τὰς δύο χεῖρας του εἰς τὸν σάκκον καὶ ἐκβάλων πᾶν ὅ,τι εὔρε, κατέκοψε καὶ ἐρρίψεν εἰς τὸ γάλα. Ὁ ποιμὴν τὸν ἐβλεπε, καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ ξένος του, ὅστις εἶχεν ἐτοιμάσει τροφὴν δέκα πέντε ἀνθρώπων, ἐξηκολούθει τὸ ἔργον του, εἶπε καθ' ἑαυτόν. — Ἀπὸ τὴν πείνᾶ του ἐτρελλάθη; διότι κανεὶς υἱὸς τοῦ Ἀδάμ δὲν δύναται νὰ καταβροχθίσῃ ὄλον τοῦτο. Ἀπὸ φάγῃ πέντε ἢ ἐξ χουλιανιῆς τὸ ὑπόλοιπον θὰ τὸ ρίψῃ μὲ τούτο τὸ ὁποῖον ἐτοίμασε, θὰ ἔτρεψῃ ὄλοκληρον ἐδομηθῆσα ὄλους τοὺς σκύλους· οἱ ὁποῖοι φυλάττουν τὸ ποιμνιον μου. — Ἐν τῶ μεταξὺ τούτῳ ὁ Κιόρογλου ἐτριβῆ ψωμίον, καὶ ἐγέμισε τὸν κώθωνα. Ἐπὶ τέλους, ἐμβέβησας τὸ κοχλιάριον, τὸ ὁποῖον ἔμευεν ἀκίνητον καθεῶτα, ἐσήκωσε τοὺς ὀρθαλμούς καὶ ἰδὼν αὐτόν ἰστάμενον ὄρθριν ἐμπροσθέν του καὶ παρατηροῦντα εἶπε. — Κάθησε, βοσκέ, νὰ φάγωμεν μαζί. — Ὁ

ποιμὴν ἀπεκρίθη. — Βέη, μόνος τὸ ἠτοίμασας, καὶ μόνος πρέπει νὰ τὸ φάγῃς, διότι δὲν δύναμαι νὰ σὲ συντροφεύσω.

Τότε ὁ Κιόρογλου λαβὼν τὸ κοχλιάριον ἤρχισε τὴν ἐργασίαν του. Ὁ μέγας καὶ τραχὺς αὐτοῦ μύσταξ ἐκόλυσε τὴν εἴσοδον, καὶ ὁ ἄρτος ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ στόμα του, ἐνῶ τὸ γάλα ἔτρεχεν εἰς τὸ στήθος του. Ὁ Κιόρογλου θυμώσας ἐβόησε τὸ κοχλιάριον καὶ ἀνυψώσας τὸν μύστακα ὁ ὁποῖος ὑπερέβαινε καὶ τὰ ὠτία του, ἤνοιξε στόμα ὅμοιον μὲ εἴσοδον σπηλαίου, καὶ λαβὼν πινακίον μὲ τὰς δύο χεῖρας του, ἐβόησεν τὸ περιεχόμενον μὲχρι τῆς τελευταίας σταγόνας. Ὁ ποιμὴν τὸν ἠτένιζε μετὰ ἐκπλήξεως, καὶ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν. — Μὰ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ! αὐτὸς δὲν εἶναι ἀνθρωπος, διότι ἀνθρώπινον δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταβροχθίσῃ τῶσον ποσότητα φαγητοῦ. Ἄς ἰδῶμεν ἐντοσοῦτω τί θὰ ἀπογίνη. Ἐὰν φύγῃ θὰ εἶναι ὁ βρυκόλαξ τῆς ἐρήμου (1), ἢ αὐτὸς ὁ Στανῆς; ἐὰν δὲ μείνῃ, εἶναι υἱὸς ἀνθρώπου. Λέγεται ὅτι ἡ πείνα ἐφθασε συσσωματωμένη εἰς τὴν γῆν· αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ πείνα, διότι ἔφαγεν ὄλον τὸ γάλα τῶν προβάτων μου· ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν ὄχι πεινάσῃ πάλιν, καὶ τότε θὰ φάγῃ καὶ ἐμέ. — Ὁ δὲ Κιόρογλου διελογίζετο ταῦτα. — Πῶς θὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ὀρραν καὶ θὰ ἰδῶ τὸν Ἄϊθάζ. Ἐὰν φανῶ μὲ τὸ ἐνδυμα τοῦτο, καὶ ἀναβαίνων τὸ ἄλογον τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη μου εἶναι πασίγνωστα, θὰ μὲ γνωρίσουν. Ἄς φορέσω κάλλιον τὰ ἐνδύματα τοῦ ποιμῆνος, καὶ οὕτω νὰ εἰσεέλθω εἰς τὴν πόλιν. Εἶπε λοιπὸν εἰς τὸν ποιμῆνα. — Ἐλα ν' ἀλλάξωμεν τὰ φορέματά σου. Ὁ ποιμὴν γελῶσας ἀπεκρίθη. — Διατί περιγελάς τὴν πτωχείαν μου; Μόνον τὸ σάλι τὸ ὁποῖον ἔχεις εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ὁποῖον περιζώνεσαι, ἢ καὶ μόνη ἡ μάχαιρα τὴν ὁποῖαν φέρεις εἰς τὴν ζώνην σου, ἀρκεῖ πρὸς ἀγορὰν τοῦ αἵματος (2) καὶ τοῦ ποιμνίου μου. Διατί μὲ περιγελάς οὕτω; — Τοῦτο εἰπὼν ἐπυτεν εἰς τὴν παλάμην του καὶ ἤρασε τὸ βόπαλον, καὶ πάλιν αὐτὸ ἀπειλητικῶς, λέγει εἰς τὸν Κιόρογλου. — Σὺ ὁ ὁποῖος τῶσον ὀχρῆσαι εἰς τὸ πλάτος τῶν ὤμων σου, παρατήρησε καὶ τὸ πλάτος τοῦ λαμοῦ μου. — Ὁ δὲ Κιόρογλου μειδιάσας εἶπεν. — Βοσκέ, ὀρκίζομαι εἰς τὸν Θεὸν ὅτι δὲν σὲ περιγελάω. Εὐρίσκειται ἔμπορος τις εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅστις μὲ χρεωστῆι χίλια πεντακόσια τουρμάνια. Ἐὰν φανῶ ἐμπροσθέν σου μὲ τὸ ἄλογον τοῦτο καὶ μὲ τὰ ἐνδύματα ταῦτα, θὰ μὲ ἐκφύγῃ. Ἦλθα διὰ λόγον σπουδαίου· ἄς ἀλλάξωμεν γρήγορα. Ἐὰν ἐπιστρέψω, θὰ σὲ ἀποδώσω τὰ ἐνδύματα, καὶ θὰ λάβω πάλιν τὰ ἰδικά μου. Καὶ ἐὰν δὲν ἐπιστρέψω δύνασαι νὰ φέρῃς τὸ ἄλογον τοῦτο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ τὸ πωλήσῃς.

(1) Τὸ φάντασμα τῆς ἐρήμου. Culi—Beihauu εἶναι τὸ λαὸν γνωστὸν μαρμαῶικον τῶν Ἀσιατικῶν μύθων.

(2) Πρὸς ἀγορὰν τοῦ αἵματος μου· ὀρκίζεται τὸ jus talionis τοῦ Κορανίου. Ὁ φονεὺς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ τοὺς ἀγγεῖναι τοῦ φονεῦντος μὲ τὴν ζώνη του ἢ μὲ χρέματα.

Ἡ τιμὴ τοῦ εἶναι δύο χιλιάδες τουρμάνια· ὡφελήσου καὶ μὴ με λησμονῆς εἰς τὰς προσευχάς σου. Κράτησε τότε καὶ τ' ἄλλα μου πράγματα. — Ὁ δὲ ποιμὴν λέγει καθ' ἑαυτόν. — Ἀναμφισβήτως αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος εἶναι τρελλός· δὲν δύναμαι ἀλλέως νὰ ἐξηγήσω ὅ,τι μὲ λέγει. — Ἐλα, βέη, ἐκδύσου. — Ὁ Κιόρογλου ἐξεδύθη καὶ ἐξέβαλεν ἔλα αὐτοῦ τὰ ἐνδύματα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ποιμὴν ἐκδύθη, περιεβλήθη τὰ ἐνδύματα ἐκεῖνου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ τὴν κάπαν του. Ὁ Κιόρογλου τὴν ἐβόησεν εἰς τοὺς ὄμους του, φορέσας δὲ καὶ τὸν πῖλον τοῦ ποιμῆνος εἶπεν εἰς αὐτόν. — Δόσε με τώρα καὶ τὸ βόπαλόν σου· διότι βλέπω ὅτι εἰς κειρὴν ἀνάγκης δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ σπάθης. — Καὶ λαβὼν αὐτὸ ἐπρόσθεσε. — Βοσκέ, ἡ ψυχὴ σου, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀλόγου μου (1).

Ὁ Κιόρογλου ἀνεχώρησε περὶς φέρων τὴν κάπαν καὶ τὸ βόπαλον τοῦ ποιμῆνος. Ἰδὼν δὲ μετ' ὀλίγον τὴν πόλιν Ὀρραν ἐπορεύθη ἕως εἰς τὴν πύλιν αὐτῆς. Καὶ ἐκφωνήσας τὸ Πισμιλλάχ (ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ) εἰσῆλθε, καὶ διαβαίνων ἀπήντησε ἴουρκον φέροντα μίαν ὀκτὸν κριάτος, καὶ ἀτεινίζοντα αὐτὸ περιπαθῶς ἐνῶ συγχρόνως προσπύχετο γενάξων. Ὁ Κιόρογλου τὸν ἠρώτησε τουρκιστί. — Τί κρέας βραστάς καὶ τὸ ὀρέγεται τῶσον καὶ ἀναστεινάξῃς δι' αὐτό; Ὁ δὲ Τοῦρκος ἀπεκρίθη. — Εἶσαι ξένος, κύριε, ἢ ἐρχεσαι ἀπὸ χωρῶν μακρῶν; — Μάλιστα, ἐρχομαι μακρόθεν. Καὶ ὁ Τοῦρκος. — Ἄν ἠξέυρσαι ὅτι εἰς ἄλλας χώρας τὸ ψωμίον εἶναι ἀκριθὸν ἐνῶ ἐδῶ εἶναι τὸ κρέας; Ἐγὼ ἀβρωστων, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἱατρὸς διώρισεν κρέας· ὑπάγω καθ' ἐκείστην ἐν ἀγορὰν, καὶ ζητῶ εἰς μάτην, διότι δὲν εὐρίσκω. Σήμερον τέλος πάντων ἔγρα εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἄϊθάζ, υἱοῦ τοῦ κρεωπώλου Ἰπραχίμ· ἐπλήρωσα τὴν ὀκτὸν δύο γρόσια, καὶ διὰ τοῦτο ἀναστενάξω. — Ὁ δὲ Κιόρογλου ἠρώτησεν. — Εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τῶσον ἀκριθὸν τὸ κρέας; — Ναι, τῆ ἀληθείας, λέγει ὁ Τοῦρκος, δύο γρόσια διὰ μίαν ὀκτὸν, εἶναι τρομερὰ ἀκριβέα. Ὁ Κιόρογλου λέγει καθ' ἑαυτόν. — Καλὰς εἰδήσεις ἔχω διὰ τὸν ποιμῆνα μου. Περιέμεινε μόνον ὄλιγον, κατηραμένε! σήμερον θὰ πωλήσῃ τὰ πρόβατα. Ἐκείθεν λοιπὸν διευθύνθη πρὸς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἄϊθάζ, ἐμπροσθεν τοῦ ὁποῖου εἶδε πλῆθος ἀνθρώπων ἀναμιγμένων ὡς αἱ πτωχαὶ ζαρωμένου μαρθῶν· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἤρχοντο πρὸς ἀγορὰν κρέατος, αἱ δὲ γυναῖκες διὰ νὰ θυμιάσωσι τὸ κάλλος τοῦ Ἄϊθάζ. Ὁ Κιόρογλου ἐπιθυμῶσας νὰ τὸν ἰδῇ ὡσαύτως ἐκτύπησεν ἀνοθεὶ τῶν ὤμων πρὸ αὐτοῦ ἰσταμένον. Οἱ Τοῦρκοι, κρίνοντες ἐκ τοῦ ἐνδύματός του, ἐξέλαθον αὐτόν ποιμῆνα καὶ ἤρχισαν νὰ τὸν κτυποῦν εἰς τὴν κεφαλὴν. Τότε ὁ Κιόρογλου ἐκυψε διὰ νὰ ἰδῇ διὰ τῶν ποδῶν των, ἀλλ' ἐξετέθη εἰς βρυχέτας βῆρας. — Ἀπὸ δὲν ἠμπορῶ νὰ δαμάσω αὐτούς· τοὺς χονδρούς Τοῦρκους;

(1) Φράσις παροιμιώδης συνειθεστέρα παρὰ τοῖς Πέρσαις σημαίνουσα· «Ὡρῶνται περὶ τοῦ ἵππου μου, ὅπως ἥλιος φρονεῖται περὶ οὐρανοῦ.»

λέγει καθ'εαυτὸν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀρπάσω τὸν Ἀϊθάλ; — Τότε ἤρπασε νὰ σπρώχνῃ δεξιά καὶ ἀριστερά, καὶ πύτυσε εἰς πηλάμην ὕψους τὸ βρέπαλον διὰ νὰ ἀνοίξῃ διόδον ὠθῶν καὶ κτυπῶν ἐπανελθόντων; καὶ τούτου μὲν συνετρίβη τὸ κρονίον, ἐκείνου δὲ ὁ πῶς καὶ ὁ κτυπηθεὶς κατὰ τοὺς ὤμους ἐπεσε νεκρός.

Ἀποὺ δὲ οὕτω ἐδίωξεν ὄλους ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊθαί, εἶδεν αὐτὸν καθήμενον, καὶ κρατοῦντα μελαγχολικῶς τὴν κεφαλὴν του μὲ τὰς χεῖρας. Ὁ Κιόρογλου εἶπε καθ' ἑαυτὸν. — Εἶναι παλληκῆσι, καὶ μὲ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸν φοβίσω. — Προσελθὼν τότε πρὸς τὸν Ἀϊθαί, καὶ λαβὼν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἕν γρόσιον τὸ ἐβόησε ἐμπρός τοῦ νέου καὶ εἶπεν. — Ἀδελφέ, ζύγισέ με μίαν ὀκτὴν κρέατος καὶ δός με τὰ λοιπὰ εἰς ψιλὰ μόνον καὶ με γρήγορα, διότι οἱ σύντροφοί μου ἀνεχώρησαν καὶ πρέπει νὰ τρέξω νὰ τοὺς φθάσω. — Ὁ Ἀϊθαί εἶπε καθ' ἑαυτὸν. — Ἀξιολόγος ἀγοραστής! ἐγὼ πωλῶ μίαν ὀκτὴν κρέατος δύο γρόσια, καὶ αὐτὸς μὲ δίδει ἕν, καὶ μὲ ζητεῖ τὰ ἐπιλοιπα εἰς ψιλὰ, καὶ τοῦτο ἀκόμη γρήγορα, διότι, λέγει, οἱ φίλοι του ἀνεχώρησαν. — Ὁ Ἀϊθαί ὁ ὅποιος ἦτο υπερήφανος διὰ τὸ κάλλος του, ἀπεκρίθη μὲ τρυφήν. — Ἐλα δὲ, πλησίασε περισσότερον, ἀνόητε. Τί θέλεις; Ὁ Κιόρογλου ἐπλησίασεν· ἐκεῖνος δὲ λυγίσας τὸν ἀντίχειρα τὸν ἐβόησεν σφοδρῶς μὲ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας. Ὁ Κιόρογλου λέγει. — Νέε πονηρέ, διατί μὲ δέρεις; Ὁ Κιόρογλου βῆκε ἐνδομυρῶς καὶ δὲν ὤργισθη διόλου. Ὁ δὲ Ἀϊθαί ἀπεκρίθη. — Ἀνόητε, καταφρονεῖς τὸ πρᾶγμα μου; Ἐπὶ παρουσίᾳ τῶσων ἀγοραστῶν θέλεις νὰ ἀγοράσῃς μίαν ὀκτὴν κρέατος δι' ἕνα γρόσιον, καὶ ζητεῖς μάλιστα καὶ λοιπὰ ἐνὸς πωλῶ τὴν μίαν ὀκτὴν πρὸς δύο γρόσια; — Ὁ Κιόρογλου λέγει. — Εἶσαι παιδίον ἀκόμη δὲν ἤλθῃς διὰ νὰ ἀγοράσῃς κρέας, ἀλλὰ διὰ νὰ πωλήσῃς. — Τί λέγεις; ἠρώτησεν ὁ Ἀϊθαί. — Πόσον ἀνόητος εἶσαι, ἐπανελάθειν ὁ Κιόρογλου, ἔγω ἐννευκῶσια πρόβατα διὰ πώλησιν, καὶ ἠρχόμην ἐδῶ διὰ νὰ μάλω τὴν ἀξίαν τοῦ κρέατος, δηλ. ἐν εἶναι ἀκριθὸν ἢ εὐθιγόν. — Λέγεται ὅτι ὁ κρεωπώλης χάνει τὰ μυαλά του ὅταν ἀκούσῃ τὸν βελασμὸν ποιμνίου. Ὁ Ἀϊθαί μάλισ τὸν ἤκουσεν ὀμιλοῦντα περὶ ἐννευκῶσιων προβάτων, καὶ λέγει. — Μάραμπα! δὲν ἤξευρα ὅτι εἶσαι βοσκός; σὲ ὀμίλησα βραχυῶς, ἔχεις δίκαιον νὰ μοῦ κόψῃς τὸν γλῶσσον. Σὲ ἐατύπησα, κόψε μου τὴν χεῖρα, μόνον συγχώρησε τὸ σφάλμα μου.

Ὁ Κιόρογλου αὐτοσχεδίασε τὰ ἐξῆς. — Ὁ κτυπηθεὶς τὸν ἐχθρὸν ἐνοπλον, καὶ ἂν περιτυλιγμένος μὲ φύλλον τοῦ Κορνίου! ὁ μέλλων υἱέ μου! φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου! δὲν μὲ κακοφάνεται διὰ τοιαῦτα μικρὰ πράγματα. — Ὁ Ἀϊθαί λέγει τότε. — Δι' ἀγάπην Θεοῦ! ἀγαπητέ μου κύριε, κανεὶς νὰ μὲ μάθῃ ὅτι ἔφερες ἐννευκῶσια πρόβατα. Ἦ πόλις ἡμῶν ἔχει πεντήκοντα κρεωπώλας ὄλοι. Ἦ θὲ νὰ σὲ κατατρέψουν, καὶ θὰ ἀναγκασθῇς νὰ διαμοιράσῃς τὸ ποιμνίόν σου μεταξὺ αὐτῶν ὄλων, ὡς μὲ μάλισ εἶχου θὰ μείνουν δι' ἐμέ. Πολὺ καλὰ θὰ

κάμῃς νὰ καθήσῃς ἐδῶ καὶ νὰ περιμένῃς ἕως οὗ ὁ πάγω μόνος νὰ ζητήσῃ τὸν πατέρα μου. Πῶς; μόνος. Ὁ ἀγοράσῃς μὲν τὸ ποιμνίόν σου, καὶ θὰ σὲ δώσωμεν τὰ χρήματα. — Ὁ Κιόρογλου ἀποκρίνεται. — Ὑπαγε λοιπὸν, σὲ περιμένω. — Μείνε, λέγει ὁ Ἀϊθαί. Βλέπεις ἐδῶ δώδεκα τετάρτια κρέατος. Ἐὰν ἔλθουν ἀγορασταί, νὰ πωλῇς τὴν μίαν ὀκτὴν δύο γρόσια, ἐκτὸς ἐὰν θέλουν νὰ περιμένουν ἕως οὗ ἐπιτρέψω. — Ὁ Κιόρογλου ἐπανελάθει. — Πήγαινε σὺ, καὶ μείνε ἡσυχῆς. Βχρημάτισα δέκα ἐπτὰ ἔτη κρεωπώλης, καὶ ἤξεύρω τὸ τί θὰ τὰ κάμω. Ὁ πωλῶ καλὰ ἀντὶ σοῦ. — Ὁ Ἀϊθαί καταλιπὼν τὸ ἐργαστήριον εἰς τὴν φροντίδα τοῦ Κιόρογλου, ἐδράμε πρὸς ζήτησιν τοῦ πατρὸς του. — Μετ' ὀλίγον Τούρκος τις ἐρχόμενος διὰ νὰ ἀγοράσῃ κρέας, καὶ ἰδὼν τὸν Κιόρογλου διελογίσθη. — Πῶς δὲ ἀγοράσω ἀπὸ τοιοῦτον Τούρκος! μὲ τρομάζει τῶ ὄντι. — Τοιαῦτα λέγων καθ' ἑαυτὸν ἐπεριπάτη.

Ὁ Κιόρογλου ἰδὼν αὐτὸν εἶπε. — Διὰ τί πηγαίνεις καὶ ἔρχεται ὡς νὰ ἦτο ἀβήστος; τί ἀγαπᾷς; — Ὁ Τούρκος ἐκβλάθων ἐκ τοῦ κόλπου του ἕν γρόσιον ἐζήτησεν ἡμίσειαν ὀκτὴν κρέατος. Ὁ δὲ Κιόρογλου τῷ εἶπε νὰ βάλῃ τὰ χρήματα ἐπὶ τῆς τρυπέρας, καὶ νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ ἐργαστήριον. Ἐβλέξας δὲ μίαν πλάτην ἐκ τοῦ καλλιτέρου κρέατος. — Ἀδὲς τὴν ἄλλαν, λέγει. Ὁ Τούρκος νομίζων ὅτι ἤθελε νὰ τὸν ἀπατήσῃ ἢ μᾶλλον νὰ τὸν χλευάσῃ, ἀπεκρίθη. — Δὲν θὰ πᾶρω πρὸς ἡμίσειαν ὀκτὴν. Ὁ Κιόρογλου ὑψώσας τὸ βρέπαλόν του ἀνεφώνησεν. — Εἶσαι κομπορὸς ἢ ἀναισθητός; σὲ λέγει νὰ τὸ πάρος ὄλον. Ὁ Τούρκος λέγει καθ' ἑαυτὸν. — Πρέπει πάντοτε νὰ ὠρλουόμεθα ἀπὸ τὰς περιστάσεις· ἀς δοκιμάσω διὰ νὰ τὸ λάβω ὄλον. Καὶ ἐὰν μὲ δὲν μὲ εἶπῃ τίποτε, θὰ εἶναι βεβαίως τρελλός. Ἐὰν δὲ τούναντιόν, θὰ ἴδω τὸ κρέας χαμῶ καὶ θὰ φύγω. — Εἰσῆλθε λοιπὸν βραδέως εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ μετὰ δειλίας λαβὼν τὸ κρέας, ἦρον ἐπ' ὤμων, ἔχων καθ' ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα τοῦ χρόνου προσκλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸν Κιόρογλου ἐπειτα καταλιπὼν τὸ ἐργαστήριον ἤρπασε νὰ τρέξῃ, καὶ φεύγων ἐβλέπε συγχύεις ὀπίσω ἀλλὰ δὲν τὸν ἠκολούθει κανεὶς. Ἦχε δὲ πάντοτε φόβον τινὰ, καὶ ἔτρεχεν ὅσον ἠδύνατο. Μάλιστα εἶχε προσεγγίσει τὴν οἰκίαν του καὶ φίλοι τινὲς ἠρώτησαν αὐτὸν διατί τρέχει. — Ὁ! εἶθε ἡ οἰκία σας νὰ μὲ κρημισθῇ ποτε! Μικρὸς τις κάθηται εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊθαί, καὶ μ' ἐδῶκεν ὀλόκληρον πλάτην προβάτου δι' ἕν γρόσιον· τί ὠρμία ληψοδοσία! Ὑπάρχουν ἀκόμη ἔδεκα τετάρτια εἰς τὸ ἐργαστήριον· ὑπάγετε ταχέως, καὶ θὰ σὰς τὰ δώσει βεβαίως. Ἐνῶ ὁ Κιόρογλου ἐπώλει αὐτῶς ὄλον τὸ κρέας τοῦ Ἀϊθαί πρὸς δώδεκα γρόσια, οὗτος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς του ἐνθουσιῶν ἀπὸ τὴν χαρὰν του, καὶ λέγει. — Εἰς τὸ ἐργαστήριον ἦλθε ποιμὴν τις ἔχων ἐννευκῶσια πρόβατα· τὸν ἐκράτησα καὶ θὰ ἀγοράσωμεν τὸ ποιμνίόν σου. — Ὁ πατήρ του, Μπρ' Ἰβραχίμ, ὁ κρεωπώλης, ὑπῆγεν ἐν τάχει εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ εὐρὼν τὸν Κιόρογλου περιεπτύχθη αὐτὸν

καὶ τὸν ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλῃς δεξιότητος, ὀνομάζων αὐτὸν βέην, καὶ φίλον καὶ ἀδελφὸν ἐνταῦθ. Ὁ Κιόρογλου ἐσκέρθη καθ' ἑαυτὸν. — Σ' ἐνοῶ, κρεωπώργε, θέλεις νὰ μὲ ἀπατήσῃς. — Ὁ Μπρ' Ἰβραχίμ λέγει. — Βέην, ἐλθσὸμόνησα τὸ ὄνομά σου τοῦτο μόνον γινώριζω ὅτι ὁσάκις τύχη νὰ φέρῃς πρόβατα συνεθλίξαις νὰ μὲ τιμᾷς διὰ τῆς παρουσίας σου. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφ' οὗ δὲν εἶδαμεν ἀλλήλους· σ' ἐζήτησάν τὰ ὀμμάτιά μου καὶ σ' ἐπεθύμουν. — Ὁ δὲ Κιόρογλου διελογίζετο. — Ὁλίσι, ἀγοράζεις τὸ ψωμίον ἀπὸ τὸν ἀρτοποιόν, καὶ τὸ πωλεῖς πάλιν εἰς τὸν ἴδιον (1). Καὶ τότε λέγει. — Τὸ ὄνομά μου εἶναι Ρουσάν. — Δὲν ἐψεύδατο δὲ διότι τοῦτο ἦτο τὸ καθ' αὐτὸ ὄνομά του. Ὁ κρεωπώλης μετὰ τοῦτο ἤρπασε νὰ παραπονηθῇ. — Καὶ πῶς! μὰς; ἐλθσὸμόνησας; καὶ δικαίως εἰσινεῖς τὸσον πολλὸν καιρὸν χωρὶς νὰ ἴδῃς τὸν φίλον καὶ ἀδελφόν σου; — Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη. — Τὰ πρόβατα τὰ ὅποια ἐσυνειδίξαις νὰ φέρω ἐδῶ ὄλα ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Περσίαν. Τώρα ὁ Κιόρογλου διατρέθει εἰς τὰ μαθήρια, κατὰ τὸ Τζαμλ Πιλ· ὁ φόβος τοῦ ληστοῦ τούτου μὲ ἐμπόδισεν· ἀλλὰ, δόξα τῷ Θεῷ! ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Κιόρογλου, θὰ σὲ φέρω τοῦ λοιποῦ ὅσα πρόβατα θέλεις. — Ὁ Μπρ' Ἰβραχίμ ὁ κρεωπώλης ἠρώτησεν. — Ἀληθεῖς λοιπὸν ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κιόρογλου; — Καὶ ἀπέθανε καὶ ἐνταφιάσθη! Ἐγὼ ἤμην παρὼν εἰς τὴν κηδείαν του. — Ὁ κρεωπώλης λέγει. — Δόξα σοὶ ὁ Θεός! ἤξεύρεις ὅτι ὁ Πικσας, ἀκούσας περὶ τοῦ ληστοῦ τούτου, ἀπηγγέρευσε τὸν Ἀϊθαί τοῦ νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς πόλεως, μήπως τὸν ἀρπάσῃ ὁ Κιόρογλου. Ἀπὸ ἐπτὰ ἡμέρας ἐτῶν ὁ Ἀϊθαί ἀκόμη δὲν ἐξῆλθε ποτε ἐξῶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. — Ὁ δὲ Κιόρογλου ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν. — Τί φησὶν κτήνησ; μὲ ἔχουσε ζωντανόν εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἐγὼ θὰ βάλω μετ' ὀλίγον τὸν ἴδιον εἰς τὸν τάφον, ὥστε νὰ τὸν περιγέλῃ ἕκαστος ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου. Ὁ Ἀϊθαί ἰδὼν ὅτι δὲν ἔμεινε κρέας εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐνόμισε κατ' ἀρχάς· ὅτι εἶχε πωληθῆ· ἀλλὰ παρατηρήσας τὸ βυλάντιον καὶ ἰδὼν μόνον δώδεκα γρόσια, εἶπε. — Βρακέ, εἶθε νὰ καταπέσῃ ἡ οἰκία σου! καὶ ἤρπασε νὰ κλαίῃ. Ὁ Μπρ' Ἰβραχίμ τὸν ἠρώτησε διατί κλαίεις; αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη. — Ἀφῆκα εἰς τὸν Ρουσάν δώδεκα τετάρτια κρέατος, καὶ τὰ ἐπώλησε πρὸς ἕν γρόσιον ἕκαστον. Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη. — Ἐλα ἀκούσαι ὅτι οἱ κρεωπώλαι εἶναι διαδόνται διὰ τὴν ρυπαρὰν φιλαργίαν των, καὶ σήμερον γινώριζω ὅτι εἶναι ἀληθῆς! Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δώδεκα φίλων τοῦ ὀμοίον κρέατος. Ὁπωσδήποτε, δὲν θὰ χάσεται τίποτε. Τὰ δώδεκα τεταρτημῆρια κάμουν ἐξ προβάτου. Ὅταν ἔλθῃς νὰ ἀγοράσῃς τὸ μικρὸν μου ποιμνίον, δύναιται νὰ λάβῃς δώδεκα πρόβατα δωρεάν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Μπρ' Ἰβραχίμ, ἐβόησεν τὸν Ἀϊθαί. — Ἦχε κοντὴν τὴν γλῶσσάν σου μωρέ, εἶπεν. Ὁ μάραμπα Ρουσάν εἶναι ἀβήρωπος, καὶ ἤξεύρει τί

κάμει. Ὁ μὰς δώτη δέκα τέσσαρα πρόβατα. Ὁ Κιόρογλου βλέπων ὅτι ἔχασε δύο πρόβατα περισσότερον· εἶπε καθ' ἑαυτὸν. — Τὸ στόμα σου εἶναι ἔτοιμον, ὁ λάρυγξ σου ἀνοικτός, λείπει μόνον τὸ ἀπίδιον διὰ νὰ τὸ ρίψῃς μέσα· ἀλλὰ τὸ ἀπίδιον; — Ὁ Μπρ' Ἰβραχίμ εἶπεν. — Ἀς ὑπάγωμεν Ρουσάν βέην, εἰς τὴν οἰκίαν νὰ ἐτοιμάσωμεν τὰ χρήματα καὶ νὰ τεταρτοποιήσωμεν τὸν λογαριασμόν. — Ὁ Ἀϊθαί ἔκλεισε τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐπετρέψθησαν καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὴν οἰκίαν.

Ὁ Μπρ' Ἰβραχίμ παρεκάλεσε τὸν Κιόρογλου νὰ μείνῃ μὲ τὸν Ἀϊθαί ἕως οὗ φέρῃ τὰ χρήματα. Ὅτε δὲ ἔμειναν μόνον, ὁ Ἀϊθαί ἐκάθησεν ἐπὶ ἔδρας ὑψηλοτέρης τῆς τοῦ Κιόρογλου· σηκώσας δὲ καὶ λαβὼν φιάλην καὶ ποτήριον, τὰ ἔβαλεν ἐμπροσθέν του, καὶ σηκώσας τὰς χεῖριδας τοῦ ἕως τοῦ ἀγκῶνος, ἐγέμισε τὸ ποτήριόν του καὶ τὸ ἐβόησεν ὁ Κιόρογλου δὲν εἶχε πίνει οἶνον ἀπὸ πολλοῦ· ἡ καρδιά τοῦ παρετήρει περιπαθῶς τὸν εὐτὴν οἰσιπότην, καὶ περιέλειχε τὰ χεῖλη του. Ὁ Ἀϊθαί λέγει. — Μάραμπα Ρουσάν, διατί αὐτῶ λείγεις τὰ χεῖλη σου; Ἐκεῖνος δὲ ἀπακρίθη. — Νὰ γείνω δοῦλός σου! ὦ φοιῖξ τοῦ παραδείσου! τί εἶναι τὸ κόκκινον τοῦτο ποτόν; — Ὁ Ἀϊθαί λέγει τότε. — Δὲν τὸ εἶδες ποτέ σου, μάραμπα, ὀνομάζεται κρασίον. — Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη. — Γίε μου, ἔγγονέ μου, γέμισε καὶ δι' ἐμὲ ἕν ποτήριον, καὶ δός με νὰ τὸ πίνω. Ὁ Ἀϊθαί εἶπε τότε. — Τὸ ποτόν τοῦτο ἔχει τὴν κικὴν ταύτην ἰδιότητα νὰ τραλλαίη τὸς πίνοντα. — Πῶς τοῦτο; — Ὁ δὲ Ἀϊθαί ἐπανελάθει. — Δόσε τοῦτο μόνον μίαν ὀκτὴν εἰς τρέγον, καὶ πικρεθῆς θὰ ἐτοιμάσῃ τὰ κέρατά του καὶ θὰ πολεμήσῃ μὲ λύκον. Ἐὰν τὸ πῆς θὰ τραλλαίη; καὶ θὰ τρέχῃ εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ θὰ φωνάζῃ ὅτι ἔφερες ἐννευκῶσια πρόβατα. Οἱ κρεωπώλαι θὰ ἐπιπέσουν τότε ἐπάνω σου, καὶ θὰ σὲ τὰ ἀφίρῃσουν διὰ τῆς βίας. — Ὁ Κιόρογλου εἶπεν. — Ἀϊθαί, εἶθε νὰ γίνω ὄμμα τῶν ὀφθαλμῶν σου! Βουεῖθίξαι νὰ πίνω παλὺ ἔχομεν εἰς τὸν τόπον μας μεγάλην ἀφθονίαν. Ὁ Ἀϊθαί ἔρωτᾷ. — Πῶς τὸ κατασκευάζουν εἰς τὴν πατρίδα σας; — Τρυγοῦμεν τὰ γαφύλια καὶ τὰ πιέζομεν ἕως οὗ ὁ χυλὸς ἐκθλιθῇ καλῶς· τότε γερμιζομεν ἐν ἀγγεῖον καὶ τὸ ἐβάλλομεν εἰς τὴν φωτίαν, τὸ ἀφίρῶμεν νὰ βράσῃ ἕως οὗ μείνῃ τὸ τεταρτημῆριον· τότε ἐμβάλλομεν τεμάχια ψωμίου καὶ τὸ τρώγομεν μὲ τὰ δάκτυλα. — Ὁ Ἀϊθαί λέγει. — Εἶθε νὰ ἀποθάνῃς μάραμπα, μὲ ἐνόησας θυμωάσια! Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγεις ὀνομάζεται Δουσαβ (1). — Πῶς; τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ ὅποιον σὺ πίνεις, υἱέ μου; — Κρασίον. — Ναι, ναι, τὸ βλέπω τώρα, ἔχομεν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν τόπον μας. — Καὶ πῶς τὸ κατασκευάζετε εἰς τὸν τόπον σας; — Λαμβάνομεν ἀνθίγαλα, τὸ ἐμβάλλομεν εἰς σάκκον δερμάτινον καὶ ἐπειτα ταράττομεν ἕως οὗ τὸ βούτυρον ἀναβῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἦμβάλλομεν τοῦτο εἰς τὸ ἰγδίον καὶ πι-

(1) Ἡ γλυκεῖα πῆστα τὴν ὀπίαν μεταμιζοῦνται οἱ ἱσπανοὶ ἀντὶ γλυκυμάτων ἢ σακχάρου.

νομεν τὸ ὑπόλοιπον.—Εἶθε νὰ ἀποθάνῃ, μπάμπια αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπτόνυ (ναπὸν βούτυρον).—Ἐὰν ἐγγυθῶ, δι' ἀγάπην Θεοῦ, ἀρπάξτε με νὰ τὸ γευθῶ.—Φοβούμαι, μπάμπια, νὰ μὴ πῆς καὶ τρελλαθῆς.

Ὁ Κιόρογλου ἐπανάλαβε τὴν αἰτησίαν του, ἕως οὗ ὁ Ἀϊβάζ, κινηθεὶς εἰς συμπάθειαν, συγκιτηθεὶς εἰς τὸ νὰ δώτῃ ἐν ποτήριον.—Ὡ θεέ μου! ἀνέκραξε, τώρα θὰ ἀποθάνω εὐτυχῆς, διότι ὁ Ἀϊβάζ μὲ ἐδόσε νὰ πῶ ἰδίαις χερσὶ.—Ἐκένωτε τὸ ποτήριον, ἐπειδὴ δὲ μάλιστα εἶχε βρέξει τὸν ἕνα μύστακά του λέγει.—Δός με καὶ ἄλλο ποτήριον διὰ τὸ ἄλλο μου μυστάκιον.—Ἐξηκολούθησεν οὕτω πίνων, καὶ μετὰ μικρὸν ἐκένωτε τὴν φιάλην μέχρι τελευταίας σταγόνας. Ὁ Ἀϊβάζ λέγει τότε με θυμὸν.—Νὰ μὴ λησμονήσῃς ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ναπὸν βούτυρον· θὰ αἰσθανθῆς μετ' ὀλίγον τὴν κεφαλήν σου βιρνομένην.

Ὁ Κιόρογλου λέγει.—Ὡ μικρὸν μου πτηνὸν παραδείσιον! φροντίζεις ἴδιον διὰ τὸν ἑαυτὸν σου! κούταξέ ἡμῶς καὶ ἐμέ.—Τοῦτο εἶπὼν ἐσηκώθη καὶ παρατηρήσας ὅτι ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν ἐξοφίαι οἰνοπνεύματος, τὰς εἶλετο μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, καὶ τὰς ἐκένωσε μέχρι τελευταίας σταγόνας. Ὁ Ἀϊβάζ ἐρώναξεν.—Αὐτὸ δὲν εἶναι κρασίον, ἀλλὰ οἰνόπνευμα, χωριὰ τῆς διατὶ ἐπις ὑπὲρ τὴν μίαν;—Ὁ Κιόρογλου λέγει.—Ὡ ψιττακὲ τοῦ παραδείσιου! αὐτὰ θὰ ἀνακατωθῶν εἰς τὴν κοιλίαν μου.

Ὁ Ἀϊβάζ ὀργισθεὶς ἔλεγε κατ' ἐξουσίαν.—Αὐτὸς ἐμέθεσε, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῆ; τότε, πῶς θὰ ἀγοράσωμεν τὰ πρόβατά σου;—Ὁ Κιόρογλου καθήσας, καὶ βλέπων ὅτι ὁ Ἀϊβάζ ἠνοχλεῖτο ὀλίγον ἀπὸ τὸ κρασίον, λαμβάνει ταμπούραν καὶ ἀρχίζων νὰ τὸν κρούῃ λέγει.—Ἀϊβάζ, νὰ εἶμαι δοῦλός σου, ἀρπάξτε με νὰ παίζω ταμπούραν!—Πῶς! ἡ ξεύρεις νὰ παίζῃς; Ὁ Κιόρογλου ἀποκρίνεται.—Ὅτε ἦμην παιδίον, μικρὸς βοσκὸς ἀκόμη, ὁ πατήρ μου κατεσκεύασε δι' ἐμέ ταμπούραν ἀπὸ τεμάχιον κέδρου. ἔβλεπε τρίχας ἀλόγου ἀντιχορδῶν, καὶ ἔμαθα νὰ παίζω ὀλίγον.—Ὁ Ἀϊβάζ τῷ δίδει τὸν ταμπούραν, καὶ ὁ Κιόρογλου τὸν ἐχόρδισε καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ ὡς ἀπόδω. Ὁ νέος ἤκουεν ἐκθαμβὸς καὶ ἐνθουσιῶν. Τέλος πάντων ἐπαναλαβὴν τὴν ἀταραξίαν τοῦ ἠρώτησε.—Μπάμπια, ἡ ξεύρεις καὶ νὰ τραγουδῆς τόσον καλῶς ὅσον καὶ παίζεις;—Ἄς δοκιμάσω. Τί ἄλλο καλλίτερον ἔχουμεν νὰ κάμωμεν; . . . Ἐἴμεθα καὶ οἱ δύο μισομεθυσμένοι ἐὰν δὲν τραγουδήσω ἐδῶ, ποῦ ἄλλου θὰ τραγουδήσω;—Τοῦτο εἶπὼν ἤρχισε τὸ ἐξῆς αὐτοσχέδιον· Ἄς γεμισώμεν τὰ ποτήρια μας, καὶ ἄς πῶμεν, ἄς πῶμεν, μετὰ τοῦ κρεωπώλου! ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναλάβῃς τοὺς λόγους μου.

Ἡ θρόσος κατέβη ἐπὶ τὰς παρειὰς τοῦ ῥόδου (1). Ἐκένωσε τὸ ποτήριον, εἶναι μισομεθυσμένος, μάλιστα ἀναισθητός ἀπὸ τὴν μέθην· οὐ, σήμερον υἱὸς τοῦ κρεωπώλου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θὰ εἶσαι υἱὸς ἰδικός μου. »

(1) Ἰδρὸς ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν σου.

Ὁ Ἀϊβάζ ἀκούσας τοῦτους τοὺς λόγους, ἠρώτησε. Μπάμπια, εἶδες τὸν Κιόρογλου;

Ὁ Κιόρογλου τότε αὐτοσχέδιον τὰ ἐξῆς.

—Τὰ ῥόδα τοῦ κήπου ἀνασφραδῶν· αἱ ἐρωτολήπτοι ἀηδόνες· ἄδου, αἱ κοιλάδες τοῦ Τζαμί. Πῆλ ἐμάχρισαν ὑπὸ πολυκαθίμων σκηνῶν. Ἐκεῖ κατωικῶ ἐγὼ, ὦ υἱὲ τοῦ κρεωπώλου! . . .

Ἐνταῦθα ὁ Κιόρογλου ἔπαυσε καὶ εἶπε καθ' ἑαυτὸν.—Ἐὰν τὸ ἔσμα τοῦτο τελειώσω μετὰ τὸ δνομα τοῦ Κιόρογλου, τὸ ταλαίπωρον παιδίον θὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ φθόνον· ἄς μένω εἰσέτι βοσκὸς ἐπ' ὀλίγον.—Ἐψαλε δὲ τὰ ἀκόλουθα.

Νὰ τὸ ὁμολογήσω; Ὅχι, εἶμαι ποιμὴν. Ἡ ζωὴ τῶν θνητῶν ἔχει καὶ τέλος. Ὅταν τοξεύσω, τὸ βέλος μου διέρχεται τὸν βράχον, εἰς τὸ κρεωπώλου!

Ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα, ὁ πατήρ τοῦ Ἀϊβάζ, ὁ Μιρ Ἰπραχίμ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἔχων μετ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ χρέματα τὰ πρὸς ἀγοράν τῶν προβάτων καὶ λέγει.—Σήκω, Ρουσάν βέη, νὰ ὑπάγωμεν ὅπου εἶναι τὸ ποιμνιον καὶ νὰ τελειώσωμεν τὴν συμφωνίαν μας.

Ὁ Κιόρογλου, βλέπων ὅτι ὁ Ἀϊβάζ δὲν εἰνεῖτο λέγει.—Ἰπραχίμ, τὸ παιδίον δὲν θὰ μᾶς συνοδεύσῃ;—Πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν διότι, καθὼς προεῖπα, ὁ πασὰς ἀπηγόρευσε τὸ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν πόλιν.—δὲν ἐντρέπεσαι νὰ φοβῆσαι τὸ πτώμα τοῦ Κιόρογλου; Σὺς πιστεύετε καὶ τὸν ἔσχατον γόφον.—Ἐν ᾧ λέγει τὴν τύχην σας, καὶ δὲν πιστεύετε ἐμέ; Ἐπαναλέγω ὅτι ὁ Κιόρογλου ἀπέθανε πρὸ μηνός. Τώρα, ἔσο εἰλικρινής! δὲν φοβεῖσαι τὸν Κιόρογλου; ἀλλὰ φοβεῖσαι μήπως σὲ βιάσω νὰ με εὐγνωμονήσῃς ὅταν χερσῶν εἰς τὸν Ἀϊβάζ 30 πρόβατα.

Ὅταν ὁ κρεωπώλης ἤκουσεν ὅτι ἐπρόκειτο καὶ περὶ ἄλλου δωρημάτος τριάκοντα προβάτων ἔχασε τὰ μύακά του. Καὶ βραχίσις σφοδρῶς τὸν Ἀϊβάζ ἀνέκραξε.—Σήκω, ἀνόητε, καὶ προσκύνησε τὸν Ρουσάν βέη! εἶναι ἀνθρωπος ἐλευθέριας, ἀνθρωπος μέγας, καὶ ὁ λόγος του εἶναι λόγος.—Ὁ Ἀϊβάζ, ἠρεθισμένος ἀπὸ τὸ κρασίον ὡς καὶ ἀπ' ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσεν, ἠσθάνθη φρικίαν δεινὴν εἰς ὅλον τὸ σῶμά του καὶ διελογίσθη.—Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ἢ ὁ Κιόρογλου ὁ ἴδιος, ἢ τις ἐκ τῆς συμμορίας του.—Λαθῶν δὲ τὸν ταμπούραν λέγει.—Ἐπίτρεψόν με, πάτερ, νὰ ψάλλω ἐν ἄσμα καὶ θὰ ἀκολουθήσω μετὰ ταῦτα.

Ἄ Μη μὲ ξυλιζῆς! Ἄνθρωπος ὡς αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ποιμὴν. Ἐχεις μονογενῆ υἱόν, συλλογίσου καλὰ! Μη με παραλαμβάνῃς. Οἱ ποιμένες δὲν ἔχουν τοιοῦτον ἦθος· παρέβλα τοὺς λόγους μετὰ τὰς πράξεις του, καὶ εἶναι τρελλὸς παράξενος. Καὶ ἢ φίλιε καὶ ἢ ἔχθηρα του μεταβιβάζονται ἐν ἀκαρεῖ. Αὐτὸς εἶναι ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κιόρογλου ἢ ὁ Δελι Χασάν. Αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος τῆ ἀληθείᾳ δὲν ὁμοιάζει ποιμένα.

(Ἐπεται συνέχεια.)

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

περὶ τὰ μέσα τῆς 157' ἑκατονταετηρίδος.

(Συνέχεια. ἴδε φολιάδ. 205.)

—ooo—

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ἐνδόξου τούτου πρέσβευς, τοῦ ὁποίου τὴν μάθησιν καὶ τὴν ἐλευθέριον παιδείαν θέλει γνωρίσει ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Τὰ σωζόμενα συγγράμματα του εἶναι τέσσαρες ἐπιτολαὶ περὶ Τουρκικῆς πρεσβείας, δύο σύντομοι διτρίβη περὶ τῶν τότε Ὀθωμανικῶν πραγμάτων, καὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Ῥοδόφιλον Β', πραγματευόμεναι εὐρωπαϊκῆς ὑποθέσεως (1). Ταῦτα ὅλα ἐτυπώθησαν τὸ 1633 παρὰ τῶν ἀδελφῶν Εἰζενίρ. Αἱ περὶ Τουρκικῆς πρεσβείας ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν πλεόν τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, μεταφράσθησαν δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν, τὴν Γερμανικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Ὅλα τὰ συγγράμματα ταῦτα εἶναι λατινιστιγραμμένα, καὶ ἀμφιβάλλω ἐν ἡδύνατο γλαφυρότερον νὰ γράψῃ εἰς τὴν μητρικὴν του, τὴν Ὀλλανδικήν. Τὸ ὕψος του εἶναι ἀπλοῦν, ἀφελές καὶ διαπεποικιλμένον μετὰ πολλὰ ῥητὰ τῶν ἀρχαίων Λατίνων συγγραφέων· αἱ δὲ γνώμαι του περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς τότε Τουρκίας καὶ Εὐρώπης, ἐκφράζονται μετὰ πλεονεξίας ἐλευθερίας καὶ τῶν σημερινῶν ὁμοίων ὑπομημάτων. Ὁ ἀναγνώστης τέρπεται βλέπων τὴν εὐστοχον χρῆσιν Λατινικῶν λέξεων. Τὰ παράδοξα ἔθιμα τῶν Ὀθωμανῶν, τὰ δυσχερέστατα ἀντικείμενα, περιγράφονται ὅλα μετὰ τὴν αὐτὴν γλαφυρότητα καὶ πολυμάθειαν. Βίς τὰς περὶ τῆς πρεσβείας ἐπιστολάς του, ἀναφέρει πολλάκις λέξεις τουρκικῆς ἠρότητας γραμμένης (2).

Εἰς ἡμᾶς προπάντων τοὺς Ἕλληνας αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι θησαυρός, καὶ ἐν ὁ Βυσσεκ δὲν ἀναφέρει, πλὴν σπανίως, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατοικοῦντας Γραικοὺς μετὰ τῶν ὁποίων φαίνεται δὲν ἐσχετίζετο, ἐξιστορεῖ ὅμως τὴν βασιλείαν τοῦ Σουλταϊμάνου, τὰς αἰματηρὰς ἀνταρσίας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ τὰς πολλὰς πικρουργίας τῶν τότε Ὀθωμανῶν μεγιστάνων μετὰ τῆς ἀκριβολογίας, ὡστε δύναται νὰ ἐπιχρῆσται πολὺ φῶς εἰς τὴν πολυδάκρυτον ἱστορίαν τῶν τότε ὑποτελῶν Γραικῶν. Οὐδείς, οὔτε ξένος, οὔτε Ἕλληνας, δύναται σήμερον νὰ ἐξιστορήσῃ τοῦ Σουλταϊμάνου τὴν κραταιὰν βασιλείαν, χωρὶς νὰ μελετήσῃ τὸν φιλαλήθη τοῦτον ἀν-

(1) Legationis Turcicae, Epistolae Quatuor.

— Exclamatio, sive de re militari contra Turcam institutione, eouillium.

— Soliman Turcarum Imp. Legatio ad Ferdinandum Rom. Imp. anno 1542.

— Epistola ad Rudolphum II. Imperatorem.

(2) Περὶ Capri-derventi — portam angustiarum — ὄψ. ἐν δίοδος. Caradenuok — nubem nigram — μέλαν νέφος.

Caradenuiz — mare nigrum — Μαύρη θάλασσα.

Dervis — Monachus Turcarum — Μοναχὸς Τούρκος.

δρα. Ὅτι πλείοτερον συσταίνει τὴν συγγραφὴν εἶναι ἡ ἀκριβὴς περιγραφή τῶν στρατιωτικῶν ἐθίμων καὶ πολλῶν συνθηκῶν τῶν Ὀθωμανῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ τοῦ συνετοῦ βίου διὰ τοῦ ὁποίου κατεκράτησαν τόσα ἔθνη, καὶ μετὰ πᾶσαν ἐκδρομὴν παρεσκευάζοντο εἰς νέαν, ὡς νὰ μὴν ἠσθάνοντο τὴν καύσωνα τοῦ θέρους, τὸ ψύχος τοῦ χειμῶνος, τὸν κάματον καὶ τὴν πείναν.

Πολύτιμον εἰς ἡμᾶς εθεώρησα τὸν συγγραφέα τοῦτον, πολυτιμότερον ἀτυχερίως καὶ αὐτοῦ τοῦ Γυλλίου, τὸν ὁποῖον οἱ τοπογράφοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχουν πάντοτε ἀνά χεῖρας. Εἶχα συλλέξει ἀπὸ τὸν τελευταῖον τοῦτον ὅσα σποράδιον περὶ τῶν Γραικῶν ἀναφέρει, ἀλλ' αἱ εἰδήσεις αὗται, μὴ σχετιζόμεναι μετὰ τοῦ συγγράμματος ὅλου, μ' ἐπράνθησαν ἀκατάληπτοι εἰς τὸν ἀναγνώστην. Ὁρθότερον λοιπὸν ἔκρινα ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν Βυσσεκ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείαν, καὶ εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ περιουσίαν κατὰ τὴν Ἀρμενίαν ὅπου τότε ἐστρατοπέδευεν ὁ Σουλταϊμάνος, καὶ νὰ τὸν ἀκούσωμεν διηγουμένον ὅσα ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Ὀθωμανούς.

Ὁ Βυσσεκ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν διὰ ξιρᾶς ἀπὸ τὴν Βιέννην· ἀστειὰ δὲ εἶναι τὰ πλεῖστα τῶν συμβάντων αὐτοῦ καὶ αἱ μύρια κακοπάθειαι ἐνεκα τῶν ὁδηγῶν του, τῶν Γενιτσαρῶν, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τὰ ὅποια, λέγει, ὀνομάζουσι Caravansarai. Οἱ ὁδηγοὶ του, πλανώμενοι ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, τὸν ἐξῆπνίζον πάριον, καὶ πολλάκις ἐτοιμασθέντα ἀπέπεμπον ἐκ νέου εἰς τὴν κλίνην. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐγείρεται μόνος του, λέγων ὅτι ἔχει ἀλάνθαστον ὁδηγὸν τῆς ὥρας. Οἱ Ὀθωμανοί, βλέποντες μετὰ θυμασμόν ὅτι ἐγγυώριζε κάλλιστα πῶσον ἐχρειάζετο νὰ ἐξημερώσῃ, ἐθαύμαζαν τὴν ἀξίπιστον μαρτυρίαν τῶν ὠρολογίων του. Τοιοῦτοτρόπως αὐτὸς καὶ οἱ συνοδίται του ἐκοιμῶντο ἀνενοχλήτως (1). Διαβίωνων διὰ τῆς Βουλγαρίας, εὖρε πάντα τὰ τρόφιμα εὐθηνότατα, τὸ μὲν πρόβατον ἐπωλείτο τριάκοντα πέντε ἄσπρα, τὸ δὲ δίστηλον ἤξιζε πενήκοντα ἄσπρα (2). Βλέπων εἰς τὰς κω-

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διηγήματα ἦσαν τὰ ὠρολόγια εἰς τὴν Εὐρώπην. Οὐδέποτε λοιπὸν παραδόξον ἐν δὲν τὰ ἐγυώριζαν οἱ Ὀθωμανοί, ἢ τοὐλάχιστον οἱ ἀρχαῖοι ὁδηγοὶ του, οἱ Γενιτσαροὶ. Μετὰ καιρὸν ὅμως, τοσαῦτα εἰσῆγοντο εἰς τὴν Τουρκίαν, ὡστε περὶ τὰ εἶδη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, οἱ ὠρολογιοποιοὶ Ἕλληνοὶ ἠπύρουν τί ἐγένοντο τόσα ὠρολόγια εἰς τὴν Τουρκίαν. Ὁ Γιώργιος Ρίσις, ἑμπειρὸς ὠρολογοποιὸς Ἕλληνας, ὁ ἀποστείλας ἀλλοτε τόσην ποσότητα ὠρολογίων, εἶπεν ἀπευχόμενος πρὸς φίλον του τινά, ὅτι οἱ ὄρφοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρέπει νὰ σφάσσονται μετὰ Ἀγγλικὰ ὠρολόγια. Τὴν τύσην χρῆσιν τῶν ὠρολογίων εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀπεδίδει ὁ Félix Beaujour ἐν τῷ περὶ Ἑλλάδος συγγράμματι αὐτοῦ, εἰς τὴν ἑλληνικὴν δημοσίαν ὠρολογίων, καὶ τὰς συνεχεῖς προσυγῆς τῶν Ὀθωμανῶν. (Tableau du commerce de la Grèce. Tom. II. p. 18.)

(2) Asperi L. coronatum constituant. σελ. 41. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 17' ἑκατονταετηρίδος, τὸ Τουρκικὸν γρόσιον ἐξῆλκεν ἐξ ὀσμῆς καθαροῦ ἀργυρίου. Μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Μαχμούδ, περὶ τὰ μέσα τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, τὸ γρόσιον ἔχεν ἀξίαν καθ' ἐν δέκατον ὀλιγοτέραν τῆς προτέρας.

μοπόλεις τὸν ποικίλον καὶ πολυχρόματον ἱματι-
σμόν τῶν γυναικῶν λέγει· «Ἐὶδὼ μοῦ ἦλθε κατὰ νοῦν
πόσον ματαία καὶ μηδαμινὴ εἶναι ἡ κοινὴ λεγομένη
εὐγένεια· διότι ἔσαν ἡρώδησά ποῦν τὸ γένος τινῶν
νεκνίδων εὐσχημοτέρης μορφῆς μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι
ἄλλαι μὲν κατῆγοντο ἀπὸ περιμανεστάτους σατρά-
πας, ἄλλαι δὲ ἀπὸ βασιλεῖς· καὶ ὅμως σήμερον γί-
νονται σύζυγοι βουκόλων καὶ ποιμένων. Τιαυτῆ
εἶναι ἡ εὐγένεια εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Τούρκων. Ἦ
δα μετέπειτα ἀλλαχοῦ ἀπογόνους τοῦ αυτοκρα-
τορικοῦ γένους τῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Παλαιολό-
γων, ζῶντας μεταξὺ Τούρκων, πενεστέρους καὶ αὐ-
τοῦ τοῦ Διονυσίου εἰς Κόρινθον (1)· διότι οἱ Τούρκοι,
πλὴν τῶν ἐχόντων προσωπικὴν ἀρετὴν, οὐδένα ὑ-
πολήπτουται, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐτι τῶν ὑποβόσκων
των.— Πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διήλθα
μην· διὰ γερφύρας δύο χριστιανικοῦ κόλπου τῆς
θαλάσσης, τὰ περίχωρα τῶν ὁποίων, ἂν ὁπωσοῦν
ἐκαλλιεργεῖντο, οὐδὲν χαριέστερον ἤθελεν ὑπάρ-
χει εἰς τὸν κόσμον· οἱ τόποι οὗτοι φαίνονται ὀρη-
νοῦντες τὴν τύχην ἐκτῶν παρμελουμένων ἀπὸ βάρ-
βαρον κύριον ».

Ὅτε ἐβόθισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Βυσβέκ
τὴν 20 Ἰανουαρίου 1555, ὁ Σουλταῖμος εἰλεπεν
εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφεῖς τοποτηρητὴν Ἰβραχίμ πα-
σῆν τὸν Βυνοῦρον. Ὁ δὲ Ρουστάν, σύζυγος τῆς Ου-
ματρός τοῦ Σουλτάνου, τοῦ ὁποῦ πολλὰκις ἀνα-
μνησκαται ἡ ἱστορία, εἶχε πῆσει εἰς μεγίστην
δυσμείνειαν. Τυχρόδρομοι πάραυτα ἐπέμφθησαν εἰς
τὸν Σουλτάνον, ἀναγγέλλοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ πρέ-
σβεως. Ἦντοσούτω μέχρι τῆς αυτοκρατορικοῦς ἀ-
πικνήσεως, ἀπεφάσισε νὰ περιεργασθῆ τὰ τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, ἀγνωστα τότε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
εἰς τοὺς Ἑυρωπαίους. Δίδει δὲ τῶν πλειοτέρων ἀρ-
χαιοτήτων ὄντομον ἱστορικὴν περιγραφὴν, λέγων
ὅτι ταῦτα ὅλα μέλλει νὰ καταστήσῃ γνωστότερα
ὁ ἱστορικόστατος Πέτρος Γύλλιος. Δικαίως ὀρη-
νοῦμεν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ πολυμαθοῦς πρέ-
σβεως, παραβλέψαντος τὰ πλείστα τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως ἀρχαῖα ἱδρύματα, ἐνῶ πολλάκις πε-
ριγράφει λεπτομερέστατα τὴν φυσικὴν ἱστορίαν
ζῶων καὶ φυτῶν ἐξ ὧν πολλὰ τότε ἦσαν ἀγνω-
στα εἰς τὴν Ἑυρώπην. Ὁ μελετῶν τὴ σύγ-
γραμμα τοῦ Βυσβέκ πρέπει νὰ ἐνθυμητῆται ὅτι οὗτος
συνέγραψεν ὅχι ἀρχαιολογικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ τὸν
πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ ὀρησκευτικόν βίον τῶν
ὀθωμανῶν, ἀφίνων εἰς ἄλλους τὰ περὶ τῆς ἀρ-
χειότητος, ἂν καὶ δεινύεται δεινότητος καὶ εἰς
τούτων τὴν γνώσιν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ὀλίγων ἀρ-
χαιολογικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων. Λαθῶν παρὰ
τῆς ἀρχῆς ἄδειαν, περιῆλθεν ἀκωλύτως τὴν Κων-
σταντινούπολιν, φροντίσας νὰ ἐπισκευθῆ πρώτων
τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν νέον ἢ
ἀξιοσημείωτον λέγει. Τὸ φιλόκαλον τοῦ Βυσβέκ
φαίνεται κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς θείσεως τῆς Κων-

σταντινουπόλεως· ἐλθειάζει τὴν καλλονὴν τῶν ὀ-
ρέων, τοὺς λειμῶνας, τοὺς εὐαρίθμους καὶ ἀσφαλεῖς
κόλπους, τοῦ Βασπόρου καὶ τῆς Προποντιδος. Τὸ
πλήθος τῶν ἀναπλεόντων καὶ καταπλεόντων πλοῶν
τὸν ἐκπλήττει, καθὼς καὶ ἡ πολλοφορία· ἀλιεῖα εἰς
τὴν ὁποίαν κατεγίνοντο οἱ Γραικοὶ πλέον τῶν Τούρ-
κων. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ζῶων λέγει ὅτι
τούτων πολλὰ δὲν ἐγγίζουσι οἱ Τούρκοι, καὶ κατὰ
τούτο ἐπίσης δεισιδαίμονες εἶναι καὶ οἱ Γραικοὶ (1),
ὅτι βιτράχους, κοχλίας καὶ χελῶνας δὲν τρώγουσι,
καὶ πρὸς μαρτυρίαν διηγείται τὰ ἀκόλουθα· «Παρέ-
λαθα εἰς τὴν οἰκίαν μου νέον τῆς Γραικικῆς ἐκκλη-
σίας ὡς αἰονόμον· ποτὲ δὲν κατώρθωσαν οἱ συνά-
δειφοὶ αὐτοῦ νὰ τὸν πείσωσι νὰ φάγῃ κοχλίας (2)·
τέλος ἐψήσαντες αὐτοὺς τοὺς ἤρτυσαν ὡς τοὺς ὅστε
ἐφαγε κατὰ κόρον, ἐκαλεῖται αὐτοὺς ὡς θαλάσσια
προϊόντα ἄλλου τινος εἶδους. Ὅταν ὅμως ἀπὸ τὸν
γέλωτα καὶ τοὺς καγχασμοὺς τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ
τὰς ῥιπτομένους κοχλίας ἐνόησε τὴν ἀπάτην του,
ἔπεσεν εἰς ἀπερίγραπτον ταραχὴν, κατεκλίθη, καὶ
δὲν ἔπαυεν ἐμῶν, κελίων καὶ τάλαιπωροῦμενος.
Μόλις δύο μηνικὰ ἤρκεσαν νὰ θείσωσι τὸ ἀμάρ-
τημα τοῦτο, διότι ταῦτην τὴν συνήθειαν ἔχουσι οἱ
Γραικοὶ ἱερεῖς, νὰ ἐπιβέλλωσιν εἰς τοὺς ἐξομολο-
γουμένους τὰ ἀμαρτήματά των ποινὰς χρηματικὰς.
Δὲν συγχωροῦνται δὲ οἱ ἀμαρτήματα ἂν πρότερον
δὲν πληρώσωσι τὰ ἐπιβιολόμενα πρόστιμα.» Ἡ ἱ-
στορία αὕτη τοῦ νεκρικοῦ, ἂν ἀληθεῖς, ἀποδει-
κνύει ἐν τῶν δύο, ἡ ὅτι οἱ τότε ἐν Κωνσταντινου-
πόλει Γραικοὶ δὲν ἔτρωγον τοιαῦτα εἶδη νηστεύον-
τες καὶ ὅτι τὰ παρεδέχθησαν κατόπιν, ἡ ὅτι αἱ
κοχλίας ἦσαν ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα οὐδὲ σήμερον
γενομένη, ὡς χελῶνας, βάλρακοι καὶ τὰ τοιαῦτα.
Τοῦτο μὲ φαίνεται πιθανώτερον, διότι ὁ Βυσβέκ,
ἡμιλῶν ἀλλαχοῦ περὶ τῶν πολυπληθῶν ἐν τῇ Ἀ-
σίᾳ καὶ ὀρηκῆ χειρῶν χελωνῶν, λέγει ὅτι καὶ
ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ τὰς ἀφίνου ἀνενοχλήτους·

Εἰς τὸ τέλος τῆς συντόμου ταύτης περιγραφῆς
τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περιγράφει ἀξίως ἀνα-
γνώσεως, καὶ τῆς ὁποίας ὀρηστέραν καὶ ἀληθεστέ-
ραν οὐδεὶς μεταγενέστερος συνέγραψε, πολλοὶ δὲ
ἀντέγραψαν αὐτήν, συγκινούμενος ἀπὸ τὴν ἐρήμω-
σιν καὶ γύμνωσιν τῆς πρὸ μικροῦ εὐκλείας τῆς, ἔ-
γραψεν ὁ Βυσβέκ τὸν ἀκόλουθον παράγραφον, ἀξίον
νὰ χαραχθῆ εἰς στήλην μαρμαρίνου, καὶ παρὰ πάν-
των ν' ἀναγινώσκαται, καὶ ταῦτα μεσοῦντος τοῦ
III αἰῶνος· «*Αἱ χῶραι αὐταί, τῇ θείᾳ, φαίνον-
ται ἐπιποθεῖσαι καὶ ὀρηνοῦσαι τὸ πλείον· καὶ
τῇ λατρείᾳ τῶν Χριστιανῶν, πλέον δὲ ἢ Κων-
σταντινουπόλεως, ἢ μάλλον σέμπασα ἢ Ἐδέσσης,
ἢ ἄλλοτε εὐκλειεστέτη, γῆν δὲ ἀνατίως πλεό-
μένην ὑπὸ δουλείᾳ. Ἡ πάσαι διδάσκουσιν τῶν
ἀγαθῶν τεχνῶν καὶ ἐλευθερίου μαθήσεως, φαίνε-
ται ἀναληθοῦσα τὴν παιδείαν τὴν ὁποίαν εἰς ἡ-*

(1) Pari superstitione laborant Graeci. σελ. 66.
(2) Hunc, reliqui famuli nunquam inducere poterant,
ut cochleis vesceretur. σελ. 66.

(1) Contemptius inter Turcas dogentes quam vixit Diony-
sius Corinthii. σελ. 44.

μίας παρέδωκε, καὶ χάριν τῆς κοινῆς πίστεως ἐκε-
τεῖουσα ἀρωγὴν κατὰ τῆς Σκυθικῆς βαρβαρότη-
τος. *Αἰ.λ. εἰς μάτην, διότι ὁ νοῦς τῶν Χριστιανῶν
ἠγεμόνων ἀλλοχοῦ κλαναται. Οὐτε πλεόν
οἱ Τούρκοι τοὺς Γραικοὺς μὲ δυναστεύειν, βαρυ-
τέραν ἐκείνης δι' ἡς πλεόν ἡμᾶς αἱ μωχθηρίαί,
αἱ κραιπάλαι, ἡ ἀκνηρία, αἱ ἡδοταί, ἡ ὑπερηφά-
νεια, ἡ φιλοδοξία, ἡ μεγαθυρία, τὰ μέση, ὁ φθί-
τος καὶ αἱ ζηλοτυπίαί.»*

Μέχρι τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου ἐπερίμενον ὁ Βυ-
σβέκ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτάνου, ἡτις τέλος ἐ-
φθασε, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἀμάσειαν τὴν ἐνά-
την τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Περὶ τὸν εἶναι ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν πρέσβην
εἰς τὴν πορείαν του ταύτην, διότι ὀλίγα ἀξιοπε-
ρίεργα διηγείται. Τὰ πλείοστα δὲ, γραφέντα διὰ
τοὺς τότε Ἑυρωπαίους, εἶναι τὴν σήμερον γνωστά,
καὶ ἀποβλέπουσι μᾶλλον τὴν ζωολογίαν τῆς μικρᾶς
Ἀσίας, καὶ πολλὰ ἄλλα φαινόμενα φυσικὰ, εἰς τὰ
ὁποῖα ὁ Βυσβέκ ἐδείχθη τὸν αἰῶνα ἐκείνον παντὸς
ἄλλου πολυμαθέστερος. Εἰς τὴν Νίκαιαν, ἀνασκά-
πτοντες οἱ Τούρκοι ἀρχαῖαι τινὰς θέρμας, ἀνεκά-
λυψαν περικαλλέστατον ἀνδριάντα ἐνόπλου στρα-
τιώτου Ῥωμαίου, τὸν ὁποῖον πάραυτα κατεκερμά-
τισαν, διὰ νὰ μὴ γείνη ἀντικείμενον λατρείας τῶν
Χριστιανῶν. Περιγράφει τὴν Ἀγκυραν, τὰ ἐγγύ-
ρια πρόβατα, τὸ πολύτιμον μαλλίον, ἐκ τοῦ ὁ-
ποῦ εἰς ὑψοῦσιντο λεπτότατα ὑφάσματα, φοροῦ-
μένα παρὰ τὸν νοῦ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν πασά-
δων. Εἰς ὅλας τὰς πλησίον κόμκας οὐδὲν ἀξιοθέα-
τον μνημονεύει. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν Τουρκικῶν μνη-
μάτων ἐβλέπαμεν, λέγει, κίονας καὶ ἀρχαίους λί-
θους λευκοῦ ἐξαισίου μαρμάρου, φέροντας ἐπιγρα-
φὰς· Ἑλληνικὰς καὶ Ῥωμαϊκὰς δυσαναγνώστους.
Οἱ μεγάλοι οὗτοι λίθοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν
ὀδηγῶν του, ἐπροφύλακτον τὰ πτώματα ἀπὸ σαρ-
κοφάρα ὀρηκῆ, κατ' ἐξοχὴν τὴν βυζαντινὴν κοινω-
τάτην εἰς τὰς χῶρας ἐκείνας.

Αἱ πολιτικαὶ ὑποθέσεις δὲ ἀπέτρεπον τὴν προσ-
οχὴν τοῦ Βυσβέκ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐρευνῶν. Αἱ ἐπι-
γραφαί, τὰ νομίσματα καὶ τὰ χειρόγραφα, τὰ δια-
σωθέντα παρὰ τοῦ πρέσβεως τούτου εἰς τὴν μι-
κρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, προσμαρ-
τυροῦν τὴν παρὰ τῶν συγχρόνων του ὀρηλουμένην
φιλοπολίαν καὶ φιλομάθειάν του. Συνέλεξεν εἰς τὰ
μέρη ταῦτα πλῆθος νομισμάτων Βυζαντινῶν, καθὼς
καὶ τῶν παρακειμένων πόλεων καὶ κωμοπόλεων
τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Τούτων τὰ πλείοστα μετεχει-
ρίζοντο οἱ ὀθωμανοὶ ἀντὶ ζυγίου, κατ' ἐξοχὴν τὴν
δραχμὴν καὶ τὸ ἡμιδραχμόν. Εἰς αὐτὴν τὴν Ἀγ-
κυραν σιδηρουργὸς τις ἐτάραξε τὸν στόμαχόν του,
εἰπὼν, ὅτι πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶχε μέγαν σαρὸν
ἐξ αὐτῶν, μὲ τὰ ὁποῖα, ἀγνοῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὸν
σκοπὸν των, κατεσκεύασε χαλκίλους λέσθητας (1).

(1) Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ συλλεγόμενα νομίσματα ἐπίμνοντο
εἰς ἀρχαιολόγους, παρὰ τῶν ὁποίων ἐεθόθησαν, διότι ὁ Βυσβέκ
κατὰ ὀυστοχίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ
γράψῃ περὶ τούτων. Ὁ περιβόητος φιλόλογος Lipsius, πλεον

Μεγάλως ἐλυπήθη ὁ Βυσβέκ διὰ τὴν ἀπώλειαν τό-
σων ἀρχαιοτήτων (1).

Μετὰ δεκαεννέα ἡμερῶν ὀδοιπορίαν ἐβόθισεν εἰς
τὴν Ἀγκυραν. Ἐδῶ, πρώτος ἀντέγραψε τὴν πο-
λύτιμον ἐπιγραφὴν τὴν καλουμένην παρὰ τῶν Ἑυ-
ρωπαϊῶν monumentum Ancyrae, ἡτις ἀναφέρει
τὰ πλείοστα ἐργα τοῦ ἀγνοῦστου Καίσαρος, καὶ
θεορεῖται μέχρι σήμερον ὡς τιμαλφέστατον ἱστο-
ρικὸν ὑπόμνημα τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Οὐδὲν ἄλλο
ἀξιοπερίεργον ἀναφέρει περὶ τῆς πόλεως ταύτης
ἄλλου διέτριψέ τινας ἡμέρας, διότι, λέγει, ἐφθασεν
εἰς τὴν Ἀμάσειαν τὴν 7 Ἀπριλίου, ἡ-οι τριάκοντα
ἡμέρας· μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώ-
ρησίν του.

Τὸν Βυσβέκ μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ ὑπεδέχθη
πρῶτον ὁ Ἀχμέτ πασᾶς, καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλοι
μετὰ ὑπουργοὶ τοῦ Σουλτάνου. Τὴν δὲ συνέντευξιν
κατὰ τοῦ Σουλταῖμου, περιεργον καὶ μοναδικὴν, λε-
πτομερέστατα διηγείται μεταφράζω δὲ ταύτην ὡς
εἰκόνα καθαρὰν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ
μεγαλοουργοῦ τούτου αυτοκράτορος. «Οἱ πασάδες
ἀναγγείλαντες τὰ πάντα πρὸς τὸν Σουλταῖμον μᾶς
ὀδήγησαν πρὸς αὐτόν. Οὗτος δὲ, ὅτε τὴν ἡμιλίαν,
ὅτε τὰς ἐπιστολάς μας ἐδέχθη μὲ ἱλαρὰν ψυχὴν
καὶ πρόσιοπον (2). Ἐκάθητο ἐπὶ ὀρηκίου μᾶλλον
χαμηλοῦ, ἕως ἕνα πόδα ὑψομένου ἀπὸ τὴν γῆν.
Πλησίον του ἦσαν πολυτιμώτατα στρώματα, καὶ
πλουσιώτατα κεντημένα προσκέραλα. Εἶχε δὲ
πρὸ ἑαυτοῦ καὶ τόξον καὶ βέλη. Τὸ πρόσωπόν του,
ὡς εἶπα, δὲν ἦτο πολὺ χάρειν, τὸ ἦθος του ἦτο
σκυθρωπὸν, ἀλλ' ἡ σοβαρότης του πλήρης μεγα-
λειότητος. Βιασθὸν ἡμῶν ἐμβαίνοντα ὀδήγησιν
πρὸς αὐτόν οἱ Ἀυλάρχαι, κρατοῦντες τοὺς βραχίον-
νάς μας (3). Τοιαῦτα εἶναι ἡ συνήθεια, ἀφ' ὅτου
Κροάτης τις, πνέων ἐκδίκησιν διὰ τὸν θάνατον τοῦ
ἠγεμόνος του Μάρκου, δεσπότη τοῦ Σερβίας, κατὰ τι-
να συνέντευξιν ἐφόνευσε τὸν Ἀμουράτ (4). Μετὰ
τὸν προσποιητὸν ἀσπασμόν τῆς χειρὸς, ὀδηγήθη-
μεν κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν πρὸς τὸ ἀπάντην τεύ-
χος, χωρὶς νὰ στρέψωμεν πρὸς αὐτόν τὰ ὀπίσθια.
Τότε μὲ ἤκουσεν ἐκθέσαντα τὰ ζητήματά μου, ἀλλ'
ἐπειδὴ δὲν ἐσύμφεραν εἰς αὐτόν, (σημειωτέον δὲ ὅτι
τὰ ζητήματα τῆς αὐτοῦ Καισαρικῆς Μεγαλειότη-

παντὸς ἄλλου ἐγκωμιάζει τὸν Βυσβέκ, εἰς τὴν ἐκδοσιν καὶ ἐξή-
γησιν τῶν πολλῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ἀστικῶν τούτων ἐπιγραφῶν.
Πρβ. τῆς Justi Lipsii Epistolae Selectae: Ceteris Primae. 18
καὶ 63 ἐπιστολῆν.

(1) Sans magno mlili erat dolori, tantum potuisse anti-
quitate. σελ. 86.

(2) Sed ille nec orationem, nec rationes passim, nec
manipula animo aut fronte ante bouigmo suscepit. σελ. 98.

(3) Ἡ συνήθεια αὕτη καταργεῖται περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόν-
τος αἰῶνος, διὰ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Γάλλου πρῆσβεως.

(4) Τοῦτο συνέβη τὴν 15 Ἰουνίου 1388 εἰς τὸ Κόσσοβον τῆς
Σερβίας, ἔσαν ὁ Σουλταῖμος Ἀμουράτ, διαβαίνων τὸ πεδῖον τῆς
Μακεδονίας, ἐφονεύθη δὲ πληγῆς εἰς τὴν γαστέρα παρὰ τραυματίου τις
νοῦ Σέρβου.

τος ἦσαν καὶ ἀξιοπρεπῆ καὶ ἐλευθέρια, ἕνεκα τοῦ-
του δὲν τὰ ἐδέχθη τόσον εὐμενῶς ὁ Σουλτάνος, νο-
μίζων ὅτι τίποτε δὲν ἠδύνατό τις νὰ τῷ ἀρνιθῆ.

Τοιαύτη εἶναι ἡ σύντομος περιγραφή τῆς συνεν-
τευξέως ταύτης, τὴν ὁποίαν οἱ μεταγενέστεροι συγ-
γραφεῖς πολλάκις ἀντέγραψαν. Διὰ τῶν ὀλίγων δὲ
ταύτων ζωγραφεῖ ὁ Βυσβῆα τὴν χαρακτηῖρα τοῦ ἀ-
γερώχου τούτου μονάρχου, τοῦ ὁποῦοι τὰ νικητή-
ρια ὄπλα καὶ ἡ ἀνάθεκτες ταχύτης ἐπέπνεαν τόσον
φόβον εἰς τοὺς ἀσυγκρίτως ἀπολεμοτέρους τότε
λαοὺς τοῦς Εὐρώπης. Μόλις δὲ κατώρθωσε ν' ἀπο-
κτῆσθῆ ἐξάμνησον ἀνακωχῆν, καιρὸν λαυόν, κατὰ
τὴν ἰδέαν του, εἰς τὸ νὰ ἐξισοσθῶσιν αἱ μεταξὺ τῶν
δύο ἡγεμόνων ἐκκερμεῖς ὑποθέσεις.

Μέλλων νὰ μεταφέρῃ εἰς Γερμανίαν τὰ γράμ-
ματα τοῦ Σουλτεϊμάνου καὶ τοὺς ἄλλους τῆς ἀνακω-
χῆς, ἐζήτησεν ἄδειαν ν' ἀποχαιρετίσῃ αὐτόν. « Ν'
ἐνδυσκν, λέγει ἑμὶνων περὶ τῆς νέας συνεντεύξεως,
μὲ δύο πλοισίους καὶ πλατεῖς ἐπενδύτας, τοὺς ὁ-
ποίους μόλις ἐσῆκωνα. Ἐδώκαν δὲ καὶ εἰς ὅλους
τοὺς περὶ ἐμὲ μεταξωτοὺς ποικιλόχρους, τοὺς ὁ-
ποίους καὶ οὗτοι φορέσαντες μὲ ἠκολούθουν. Οὕτω
στολισμένους ὄδυνά ὡς νὰ ἐμελλῃ νὰ παραστήσω
τὸν Ἀγκιμέμονα, ἢ ἄλλο τοιοῦτον πρόσωπον εἰς
τραγωδίαν. Ἀπεχαιρέτισα τὸν ἡγεμόνα λαβὼν τὰς
ἐπιστολάς αὐτοῦ τυλιγμέναις ἐντός πανίου χρυσού-
φάντου, καὶ ἐσφραγισμέναις. Ἐπιθυμοῖς νὰ μάθῃς
ὁποῖος μὲ ἐφάνη ὁ Σουλτεϊμάνος. Εἶναι ἡλικίας προ-
εσθηνιαίας, ἀπὸ δὲ τὴν ὄψιν καὶ τοῦ σώματος τὸ
ἀνάστημα φαίνεται ἄξιος τοιαύτης εὐρυχώρου αὐ-
τοκρατορίας. Εἶναι σώρων καὶ ἐγκρατής· εἰς οἰ-
νοποσίαν ποτὲ δὲν ὑπέπεσε, καὶ ἐφυλάχθη ἀπὸ
πολλὰς παρεκτροπᾶς συνήθεις εἰς τοὺς Τούρκους.
Τὴν ὀρθοκίαν αὐτοῦ καὶ τὰς τελετὰς τῆς πιστό-
τατα ἐφύλαττε, καὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν αὐτῆς δὲν
τὴν παρεστρεν ἢ ὄρεξις παγκοσμίου κυριαρχίας.
Κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ, (διότι εἶναι σχεδὸν ἐξή-
κοντούτης) χαίρει καλλίστην ὑγείαν, ἐκτὸς δὲν ἢ
ὀργῆς τοῦ προσώπου του εἶναι τεκμήριον ἀφα-
νοῦς τινος πάθους. Ὁ λαὸς κοινῶς πιστεύει ὅτι
ἔχει εἰς τὸν μηρὸν ἕλκος ἀδαρᾶντον ἢ γάγγραι-
ναν. Ταύτην τοῦ προσώπου τὴν ὀργῆτητα, ἐπισκιά-
ζει μὲ ἐρυθροῦν ἢ πορφυροῦν χρῶμα, ὁσάκις μάλι-
στα ἐπιθυμῆ ν' ἀποπέμψῃ τοὺς πρέσβεις ἔχοντας
καλὴν ἰδέαν περὶ τῆς υγείας του, ὥστε οἱ ἐξω ἢ
γεμῆνας νὰ τὸν φοβῶνται ὡς καλῶς ἔχοντα καὶ ἰ-
σχυρόν. Τούτου προφανῆ σημεῖα ἔλαβα καὶ ἐγώ,
διότι μὲ πάντῃ διεφόρον τρόπον μ' ἀπέπεμψεν ἀνα-
χωροῦντα, ἢ ὅτε μ' ἐδέχθη ἐλθόντα. »

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

(Ἐπιτελεῖται σὺνέχεια.)

ΠΑΛΑΤΩΝ.

—οοο—

Γνωστόν ἐκ τῶν ἐτησίων ἐκθέσεων τοῦ διευθύν-
οντος τὸ ἡμέτερον Πολυτεχνεῖον Κ. Καυτανζό-
γλου, ὅτι ὁ φιλόμουσος τῶν δύο Σικελιῶν βασιλεῖς
ἐπιτρέπει τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴν τῶν ἐκμα-
γείων τῶν ὀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης,
ὅσα διατηροῦνται ἐν τῷ ἐν Νεαπόλει Μουσείῳ.

Πλάτων.

Ἐσχάτως ἐβόησαν καὶ νέα τοιαῦτα ἐκμαγεία,
τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων, φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τοῦ ἡμε-
τέρου Κ. Α. Ῥόμπερ, ἐπιτηδειστάτου ξυλογράφου
ἐκ τῶν τροφίμων τοῦ ἀνωτέρου Πολυτεχνείου, θέλο-
μεν δημοσιεύσει.

Ἐξ αὐτῶν παραθέτομεν σήμερον τὴν εἰκόνα τοῦ
Πλάτωνος.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ.

(Συνέχεια. ἴδε φυλλ. 193, 195, 196, 201.)

—οοο—

Σγαρλίτω. Κυρίως εἶν' ἐκεῖνο τὸ ὄποιον κάμνει
ἢ ὄρνιθα δταν μὲ τὸν πόδα τῆς ξύη τὸ χῶμα ζι-

τοῦσα σπόρον ἢ ἄλλο, μεταφέρεται δὲ καὶ ἐπὶ ἀν-
θρώπου ὅστις ζιτῶν νὰ εὐρῆ τι κάμνει ὡσάν ἢ
ὄρνιθα.

Σμυλάτρω. Ἀπαντῶ ἀνεπίστατος καὶ ἀφιριδίως
τινὰ τὸν ὄποιον ἤδη ἐξήτοσα. Τὸν ἐσμυλάτω μὲς
τὸ καλῆρι. Πολλάκις καὶ ἀντι τοῦ συλλεμβάτω
ἐπ' αὐτοφόρῳ, καὶ τότε Τὸν ἐσμυλάτω = τὸν ἐ-
πιασα στὰ πράσα (κατὰ τὴν δημῶδη φράσιν).

Καλαγκαλίτω. Τὸ ἄλλως Γανῶνω. ἴδ. Α. Βυζ.)
Ἀρασαντζάνομαι. Ἀναρρῆζωμαι.

Πισσοκωλιάτω. Στρέφω τὰ ὀπίσθια. Τὸν ἐπισο-
κώλιασε, δηλ. τοῦ ἐστρεψε τὰ νῶτα.

Τὸ πισσοκώλι. Ἐπιβῆ. Ἐπῆγα τὸ πισσοκώλι,
δηλ. ἐπῆγα περιπατῶν διὰ τῶν ὀπισθίων, φέρων
δυσθην τὰς πτέρνας.

Καλοπέσουλος (καλὸς — πίπτω). Ὁ εὐκόλως
συγκταβῆντων. Εἶναι Καλοπέσουλος καὶ μὰς τὰ
συμπαθάει.

Ἀργίνα. Τὸ λεπτότερον μέρος τοῦ ἄλατος, ὃ
ἀρρῆς τὸν ὄποιον πρῶτον συνάξουν καὶ τὸν ὄποιον
μεταχειρίζονται ἐπὶ τραπέζῃς.

Μύρομαι. Ὡς καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον Κλαίει καὶ
μύρεται.

Ἀγανός. Ἐπὶ πανίῳ. Τὸ ἐναντίον τοῦ κρου-
στός. (ἴδ. Αεξ. Βυζ.)

Ἀγκούσα. Θλίψις. Καὶ ῥῆμα ἀγκουσόμαι.
Γλίνα. Τὸ ἀλλαχῶ Γλίτζα. (ἴδ. Αεξ. Βυζ.)

Ἀπλερός. (α—πλήρης). Ὅτι τὸ ἄμειρος ἐπὶ
τῶν κερπῶν, τοιοῦτο καὶ τὸ ἀπλερός ἐπὶ τῶν
ζώων.

Ποδοβολή. Καὶ ποδοβολητό. Θόβυρος ποδῶν.
Προβολή. Ἡ ἴταλ. balconata. Τὰ μεγάλα ἐ-
κεῖνα παρῶντα τῶν ἐργαστήριων ὄπου, ἐν Τουρκίᾳ
μάλιστα, κἀθῆνται καὶ οἱ διαβῆται.

Ἀρτυμῆ. Κάθε τί χρησιμεῖον δι' ἄρτυμα. Ἰδίως,
ἢ σάλτσα. Ὑπάρχει καὶ δημῶδες ῥητόν Ἄρτα,
ἀρτυμῆ τοῦ κόσμου· διότι ἢ Ἄρτα προμηθεύει
διὰ τῶν ἀφθόνων καὶ παντοίων αὐτῆς προϊόντων
μέγα μέρος τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Πρωτοβρόχια. (τὰ) Αἱ πρῶται βροχαὶ τοῦ φθι-
νοπύρου.

Ἀποβρόχια, καὶ Στεροβρόχια. Αἱ τελευταῖαι
βροχαὶ τῆς ἀνοιξέως.

Ἀποβροχάρης. Ὁ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἢ τὸ θέ-
ρος διαδεχόμενος τὴν βροχὴν δροσερῆς ἀνεμος.

Λιθιά. Τὸ ἀλλαχῶ Σερολίθη. (ἴδ. Αεξ. Βυζ.)
Διαπλατόνω. Ἀνοίγω θύρην ἢ παράθυρον καθ' ὅ-
λον αὐτοῦ τὸ πλάτος. Διάπλατος, ἢ μετοχή.

Στρατεύω. Διὰ τὰ βρέφη δταν πρωταρχίζουσι καὶ
περιπατοῦν. Ἄσο χρονῶν, κ' ἀκόμη δὲν ἐστράτε-
ψεν. Ὑπάρχουσι καὶ κύρια παρ' ἡμῖν ὀνόματα Στρά-
της, Στρατοῦλα, τὰ ὁποῖα συνήθως δίδωμεν εἰς
ἀσθενῆ βρέφη, εὐχόμενοι τρόπον τινα εἰς αὐτὰ νὰ
ζήσουν καὶ νὰ στρατεύουσι.

Ἡληγοῦρι. Σιτάρι χονδραλεσμένον τὸ ὄποιον βρά-
ζοντες τρώγομεν ὡς σοῦπαν. Παρὰ Κερκυραῖοις,
Κορσῶ.

Χασκομπουράου. Γελῶ δυνατὰ τῇ συνοδείᾳ καὶ
ἄλλων, ἀνησυχῶν ἢ ἀηδιάζων τοὺς ἔξω.

Μηλάου. Κυλῶ πρᾶγμα μεταξὺ τῆς γλώσσας
καὶ τοῦ οὐρανίσκου.

Ποδοκυλίαι. Κυλῶ πρᾶγμα διὰ τῶν ποδῶν. Τί
μοῦ ποδοκυλῆς τὸ γέαι; Συνήθως διὰ τοὺς ἐν ἄ-
γνοίᾳ πράττοντας τοιοῦτο· ἀν δὲ ἐν γνώσει, Κλο-
τσάου.

Μπούδιο. Ἐμπόδιον, πρόσκομμα.

Μποδάου. ἄερω πρόσκομμα. Τραβίξου καὶ μὲ
μοπαδῆς = φέρεις πρόσκομμα εἰς τὴν ἐργασίαν μου.

Ἀνάξερβα. Ἐπιβῆ. Ἀέγομεν μᾶρχει ἀνάξερβα,
δηλ. δὲν εἶμαι εἰς θέσιν τοιαύτην ὥστε νὰ δύναμαι
ἐπιτηδεύειν νὰ ἐργασθῶ. Ἐν Ζακύνθῳ λέγουσι ἄ-
μοῦ βολεῖ.

Αἶξα. Ἐπιβῆ. Τὸ ἐναντίον τοῦ ἀνωτέρω.

Ἀνεμόβροχο. Βροχὴ μὲ ἀνεμον.

Πλατωχῶδία. Εὐρυχωρία.

Πικρολόγος. Μικρὸν ξύλινον κουτίον διαίρου-
μενον εἰς δύο κοφύλας· καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν ἐμ-
περιέχεται τὸ ἄλς, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ πιπέρι διὰ
τὴν χρῆσιν τῆς τραπέζης παρὰ τοῖς χωρικοῖς.

Σαστικός. Τὸ ἴταλ. fibanzato. Ὁ μελλόννημος.

Πόχερας. Βάνζουσι, χονδροειδέστατος. Ἐπὶ ἀν-
θρώπων.

Πατόκορφα. Ἐπιβῆ. Ἄπ' ἐπάνω ἔως κάτω. Ἐ-
στολιστικὴ πατόκορφα = ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν
κορφή.

Χασγοῦς. Ὁ εὐκόλως λησιμονῶν.

Πομπιωμένος. Ἐπίθετον περιέχον ἐν ἐαυτῷ πᾶν
ὅ, τι κακόν. Πομπιωμένος ἄνθρωπος = μοχθηρός.

Γραστὰ πομπιωμένα = ἐναντία, ὀλέθρια.

Ἀληκοτάου. Ἐμποδίζω προσάρας τινα ἀπὸ τοῦ
νὰ πράξῃ τι, τὸν καταπέθειν ἢ τὸν ὑποχρεῶν νὰ
ἀναβῆλῃ.

Ὀρέγομαι. Ζητῶ ἢ ὄρεξις μου. Τὴν ὄρεχτικὴ
ριὰ τὰ κάλλη της = ἐπιθύμῃσαι νὰ τὴν ἀπολαύσῃ.

Τσιμπάου. Τὸ Γαλλ. pincer. ἴταλ. pizzicare.
Μεταφορικῶς δὲ ἐπὶ τραπέζης λέγομεν τσιμπάου,
ἀντὶ, τρώγω ὀλίγον ἐξ ὄλων. Μεταφορικῶς φέκομη
λέγομεν τσιμπάου τὸν δεινα, ἀντὶ, τοῦ πέρνω χρέη-
ματα.

Τσιμπολογῶ. Τσιμπάου πολλάκις καὶ κατὰ
συνέχειαν.

Ῥιπῶ. Τὸ ἀλλαχῶ Σπορίλω. (ἴδ. Γλωσσάρ.
Δραγοῦμή). Μεταφορικῶς δὲ τὸ ριπῶ, ἀντὶ ὀρη-
τικῶς κατέρχομαι. Σπορίλω, ἐν γρήσει παρ' ἡμῖν
μόνον δταν λέγομεν Ἄσο σπέρω ἢ μύτη μου ἔ-
τρεξεν αἷμα ἀπὸ τὴν μύτην.

Στενεῶ. Κάμνω στενὸν ὅ, τι ἦτο πλατὺ. Πῆς
ἄλλαν δὲ σημασίαν βιάζω, στενοχωρῶ τινα (διὰ
λόγου πάντοτε) νὰ εἴπῃ ἢ νὰ πράξῃ τι.

Ῥιμπελεῶ. Ἀναστατόνομαι. Καὶ Ῥιμπελος, ὃ
ἀκατάστατος. Ἴσως ἐκ τοῦ ἴταλικοῦ ribelle.

Συγκάτω. Διάγω μετ' ἄλλων ἐν ἀρμονίᾳ. Δὲ
συγκάτουσι οἱ δύο τοὺς = δὲν συμφωνοῦν, δὲν τὰ πᾶν
καλῶ.

Συρμός. "Αν δὲν ἀπατώμαι, ἐν χρόσει μόνον εἰς τὸν πληθ. συρμός. "Όταν γίνεται λόγος περὶ ἀσθενείας τινός, λέγομεν *Εἶναι συρμώδης*, δηλ. ἡ περιζή ὁ λόγος ἀσθενείας πλεονάζει εἰς τὸν τόπον.

Γιαδέμα. "Όνομάζουσιν οὕτω οἱ χωρικοὶ τοῦ ὄρους τῆς νήσου Κερκύρας τὸ κεφαλόδεμά των. "Ισως κατὰ παραφθορὰν τοῦ *διαδήμα*.

Λιχούδης. "Ο ἀγκυρῶν πολὺ τὰ γλυκύσματτα. "Απὸ τοῦ ἀρχ. *Λιχάζω*, je suis friand.

Πυγάστρι. Τὸ ὑπογάστριον.

Πυρέμα, συνολική, erapire. "Η μετατόπισις τῶν νεύρων τοῦ ποδὸς ἡ ὁποία συνήθως μᾶς συμβαίνει τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην, φέρουσα πόνον δριμύν, ἐξ οὗ ἀπαλλάττεται τις πατῶν δυνατὰ πᾶς πτέρνας κατὰ γῆς.

Αἰάλικος. "Αδύνατος. Κλι ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ πραγμάτων.

Κόσσα. "Ο ἰχθύς ὁ ἀλλοχρῶ καλούμενος τσιποῖρα.

Κύθρος. Περιφρονητικὸν ἐπίθετον, παρὰ Κερκυραίους. Μήπως ἐκ τοῦ *Κορίνθιος*, τοῦ ἐχθρικοῦ τοῦτου στοιχείου ἐπὶ τῶν Πελοποννησιακῶν;

Άζια. Παρὰ Κερκυραίους. Τὸ *igrès-bien* τῶν Γάλλων. "Ενίοτε καὶ μετ' ἄλλων ἐπιφώνημα. *Καὶ ἀ κα' ἄζια*. "Άζια καὶ τίρια.

Πισοκάπουλα. "Επιφῶ. Λέγομεν *μπαίρω πισοκάπουλα*, προκειμένου νὰ ἱππεύσωμεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ζένου, ὁσάκις ἄλλος τις κἀθίται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέλου.

Στιά. "Η φωτιά καὶ ἐπιφῶ. *παραστιάς*, παρὰ τὴν φωτίαν. Κακῶς παρ' ἄλλων ἐξηγήθη διὰ τοῦ *ιστία*, μολοντί ἐκείθεν ἐτυμολογεῖται.

Ζορός. Ζορώδης. *Μέρα ζορή*. Λέγομεν καὶ *μέρα σκουρογυλίη*, κατὰ ὀλιγώτερον παρὰ *ζορή*.

Φουσκοδεντριάς. Αἱ ζέσται, ἡ καλλίτερον, αἱ κουρόβρασις τῆς ἀνοίξεως, ὅταν καὶ τὰ δένδρα λαμβάνουν τοὺς χυμούς των.

Μαγιάπριλο. Οἱ μῆνες "Απρίλιος καὶ Μάϊος.

Καμινόδροχος. "Ο Γαλλ. *cheminée*, "Ιταλ. *cammino*.

Βουκατηῖρα. Εἶδος θαλασσίου ὀστρακοδέρματος καλούμενον οὕτω διότι συνειθίζον καὶ τὸ κρεμοῦν αἱ γυναῖκες εἰς τὸν λαμπρὸν τῶν τέκνων των, διὰ τὸ μὴ βροκαίνωνται. Τὸ αὐτὸ τοῦτο καλεῖται ἐν Ζακύνθῳ *γουρουνάκι*, διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ζῶον.

("Επεταὶ συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΦΟΙΝΙΚΩΝ (Palmae);

Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν φυτῶν, οὐδὲν ὑπάρχει μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἀξιοθαυμαστότερον τὴν ὄψιν, ἔτι δὲ καὶ χρησιμώτατον, ὡς τὸ τῶν φοινίκων. Τὰ δένδρα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὀ-

ψηλότατα, ἀλλὰ καὶ λεπτότατα ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν. Ἐν εἶδος τούτων ἀναβαίνει εἰς ὕψος 180 ποδῶν. Ὁ κορμὸς τῶν φοινίκων εἶναι ἀδιαίρετος, ἀνευ διακλαδώσεως, ἀνευ ἐντερώνης, καὶ κεκαλυμμένος ὑπὸ λεπτῶν ἄτινα εἰσι λείψανα τῶν προὑπαρξάντων φύλλων. Ἐκ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ἀνακτύσσεται μεγαλοπρεπῆς δέσμη φύλλων, ἐνίοτε ὀριπιδωτῶν, ἐκτεταμένιων, ἐχόντων μῆκος 15-24 ποδῶν. Ἐπίσης ἀναφύεται καὶ μέγιστον πλῆθος ἀνθῶν ἐγκεκλεισμένων πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀνακτύξεως των ἐντὸς θηκῶν. Τὸ ἄρθρον ἀνθος περιέχει πολλὰ, μέχρι τῶν 12,000 ἀνθηδίων, ἐκ δὲ τοῦ κορμοῦ τοῦ φοίνικος τοῦ ὀνομαζομένου *Alfonsia dactylifera*, ἀναφύονται κατὰ τὸν διάσημον Χουμβόλδον, 600,000 ἄνθη. Τοιοῦτο δὲ τὸ μέγεθος τῶν καρπῶν εἰδῶν τινῶν καὶ μάλιστα τοῦ *Lodoicea sechellarum*, ὅστε ἐν καὶ μόνον κάρυον ζυγίζει 20 λίτρας. Οἱ φοίνικες εὐδοκιμοῦν εἰς τὴν πλέον διάφορον γῆν, τούτέστι εἰς τε τὴν ξηρὰν καὶ τὴν ὑγρὰν, εἰς τὰς παραλίαις, ὡς καὶ εἰς ὕψος 8,000 ποδῶν εἰς τὰς Κορδιλιέρας. Σχηματίζουν δὲ πολλὰ καὶ ἐκτεταμένα δάση ὡς τὰ ἐκ τῶν πιτυῶν καὶ πευκῶν τῶν ἀρκτικῶν κλιμάτων. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐσωτερικὸν των ὀργανισμὸν εὐρίσκονται εἰς δευτερεύοντα βαθμὸν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν, παρέχουν ὅμως εἰς πολλὰ ἑκατομύρια τῶν κατοίκων τῶν τροπικῶν τροφῆν, ἐνίοτε δὲ καὶ κατοικίαν καὶ ἐνδύματα· μάλιστα οἱ κάτοικοι τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν κατὰ μέγα μέρος παρὰ τῶν φοινίκων πορίζονται ἐσθία. Διὰ τῶν κορμῶν εἰδους τινός ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται λέμβοι καὶ δοκοί, τὰ δὲ φύλλα των χρησιμεύουν πρὸς στέγασιν οἰκιῶν. Αἱ ἴνες τῶν κορμῶν καὶ τῶν φύλλων χρησιμεύουν πρὸς πλοκὴν ἀφθάρτων ὑφασμάτων, ἐν ᾧ οἱ νεαροὶ των κλώνες, οἱ ὀρθοκλμοὶ καὶ οἱ καρποὶ παρέχουν τροφὴν εὐάρεστον καὶ παικίλην· ἀλλὰ καὶ ἔλαιον πρὸς τροφὴν καὶ φωτισμὸν ἐξάγουσιν ἐκλιθόμενοι. Διὰ τῆς ἐντερώνης ἄλλων τινῶν φοινίκων γίνεται τὸ ἄλευρον τὸ καλούμενον *sago*, διὰ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται ῥόφημα εἰς Κέρκυρην, καὶ ἐκ τοῦ ὁποῦ τινῶν ἐξάγεται οἰνωδὲς βευστόν, ὁ λεγόμενος *οἶνος τῶν φοινίκων*.

Οἱ φοίνικες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν σύμβολα τοῦ κύκλου τοῦ χρόνου, ἐπειδὴ κατὰ μῆνα ἀνανεῶνται τοὺς κλώνας των· κλάδοι δὲ φοινίκων ἐδίδοντο τοῖς νικηταῖς, ὅτινες κρατοῦντες αὐτοὺς ἐπροπορεύοντο· ἀλλὰ καὶ αἱ ἑδοὶ δι' ὧν οἱ νικηταὶ διήρχοντο ἐστρωννύοντο διὰ τοιούτων κλάδων, ὡς συμβόλων αἰωνίας εἰρήνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θάνατος λογίζεται νίκη κατὰ τῆς ζωῆς, δέσμη φοινίκων ἐθεωρεῖτο ὡς σημεῖον εἰρήνης καὶ ἀθανασίας. Μετὰ ταῦτα καὶ οἱ ἀγγελοὶ ἐξεικονίσθησαν φέροντες κλάδους φοίνικος.

Σ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ. Τὴ ἀπέγεινε τὸ τεράστιον τοῦτο ἀτμόπλοιο, ὁ Λεβιάθων τῶν ὠκεανῶν, οὐτινος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὴν εἰκόνα ἐδημοσιεύσαμεν ἄλλοτε; (Φολλιάδ. 151, σελ. 167. καὶ φυλλάδ. 175, σελ. 157.) Πότε ἡ νέα αὕτη τοῦ φιλοπάτορος θαλαμηγός, ἡ ἀντὶ λέμβων καὶ ἐπακτρίδων ἔχουσα ἀτμόπλοια μεγαλήτερα καὶ τῆς *Καρτερας* καὶ τῆς *Όμοροίας*, ἡ εὐραίνουσα τοὺς δεκάκις χιλίους ἐπιβάτας αὐτῆς διὰ κήπων καὶ πηγῶν καὶ σιδηροδρόμων καὶ περιπάτων, ἡ φωταγωγομένη τὴν νύκτα δι' ἄεριον, πότε, λέγομεν, θὰ πλήξη διὰ τῶν τερατωδῶν αὐτῆς πλεωρῶν τὰς θαλάσσας; πότε θὰ εἰσέλθῃ ὑπερῆφανος καὶ μεγαλοπρεπῆς εἰς τοὺς λιμένας τῆς Αὐστραλίας; Βιβλί τοῦ ἀκροσφραλοῦς τῶν ἀνθρωπίνων ἐπινοιῶν! Ὁ βρεταννικὸς Λεβιάθων ἀδδραγώτερος καὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ ἐκείνου, τοῦ καταπίνοντος, ἄλλον ἰχθύν 24 σταδίων ἢ τριῶν λευγῶν μῆκος ἔχοντα, τοῦ ταριχευθέντος καὶ ἠτοιμασθέντος τῷ Μεσσία. κατέφαγε δύο ἑταιρείαι, ἀνοίγει τὸ χῶσμα αὐτοῦ ὅπως καταπῆ καὶ τρίτην, καὶ, Κύριος οἶδε, πόσας ἄλλας θὰ καταβροχθίσῃ ἕως οὗ ταριχευθῇ καὶ αὐτός!

Ἡ ἑταιρεία ἡ κατὰ πρῶτον ἀναλαβοῦσα τὴν ναυπηγίαν, καταναλώσασα ὅλους τοὺς πόρους αὐτῆς, ἐπώλησε τὸ ναυπηγούμενον εἰς ἄλλην ἑταιρείαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ παθούσα ὅτι καὶ ἡ προκάτοχος ἐπώλησε τὸν Λεβιάθων εἰς τρίτην ἀντὶ ἑπτὰ περὶ τοῦ ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐνῶ εἶχαν δαπανηθῆ ὑπὲρ τὰ ἑπτακόσια.

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι κυρίως τὸ τῆς δαπάνης· ἐνδέχεται νὰ εὐρεθῶσι πολλοὶ (καὶ τοῦτο δὲν εἶναι σπάνιον εἰς τὴν πατρίδα τῶν στοιχημάτων) θέλοντες νὰ παρῶσιν τὰ χρήματά των· ζήτημα εἶναι τὸ τῆς ἐκασότητος κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ μάλιστα τὸ τῆς προσορμίσεως. Ὁ Μέγας Ἀνατολικὸς καταδύεται ἐντὸς τῆς θαλάσσης περὶ τοὺς 32 πόδας· τίς λοιπὸν ὁ λιμὴν ὁ ἔχων βῆθος ἀνάλογον; Ἡ μὲν Αὐστραλία, δι' ἣν ναυπηγεῖται, οὐδένα ἔχει τοιοῦτον καθ' ὅλην δὲ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην μόλις εὐρίσκονται τέσσαρες ἢ πέντε ἀποχρόντως βυθῆς διὰ τὸν πλοῦν τοῦ Μεσσία.

Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀελοπτεῖ ἐθωροήσαμεν τολμηροτάτην τὴν ἐπιχείρησιν. Ναὶ μὲν ἀπὸ τῆς ἐρευρέσεως τῶν ἀτμοπλοίων κατὰ πολὺ πύχθη τὸ μέγεθος αὐτῶν· τὸ 1824 τὸ πρῶτον κατασκευασθὲν (ἡ *Επιχείρησις*) ἔνα πλῆρ εἰς Ἰνδίας εἶχεν 122 ποδῶν μῆκος καὶ 27 πλάτος, ὁ *Τάμος*, 182 καὶ 28, ὁ *Μέγας Ἐσπερος*, ὁ κατὰ πρῶτον τὸ 1838 ἔτος διαπλεύσας δι' ἀτμοῦ τὸν ἀτλαντικόν, 236 καὶ 35, ἡ *Μεγ. Βρεταννία* 322 καὶ 51, τὰ *Υμαλία* 370 καὶ 43, καὶ ἡ πέρυσιν ἡ πρῶτέρου ναυπηγηθεῖσα

Περσία 300 καὶ 45· ἀλλὰ πλοῖον, ἔχον μέγεθος ὡς τὸ τοῦ *Μεγ. Ἀνατολικοῦ*, δηλ. ποδῶν 700 πρὸς 100, φέρεται, μέχρις ἐπιτυχίας τοῦλάχιστον, ἀνεπιτήδευτον εἰς πλοῦν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ. Αἱ ὀμιλούμεναι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην γλώσσαι καὶ διάλεκτοι εἶναι 3203, εἰς μὲν τὴν Βυρώπην 587, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν 896, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, 276, καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν 1261.

Ἡ γῆ κατοικεῖται ὑπὸ ἐνό; δισεκατομμυρίου ἀνθρώπων πρεσβυόντων χιλίας διαφόρους ἠθασείας. ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν εἶναι ἴσος πρὸς τὸν τοῦ ἑτέρου φύλου. Ἐν τέταρτον τῶν ἀρρένων ἀπονήσκουσι πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν, τὸ ἡμισυ δὲ πρὸ τοῦ 17 ἔτους. Βίς πᾶσαν χιλιάδα ἀνθρώπων, εἰς μὲν φθάνει εἰς τὸ ἑκατοστόν, ἐξ δὲ εἰς τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος. Καὶ καθ' ἑκαστον μὲν ἔτος ἀποθνήσκουσι 333, 333, 333, ἑκαστον δὲ λεπτόν, 60, καὶ ἑκαστον δευτερόλεπτον εἰς. Οἱ ἔγγαμοὶ ζῶσι πλέον τῶν ἀγάμων. καὶ αἱ γυναῖκες φθάνουσι εὐκολώτερον τῶν ἀνδρῶν εἰς τὸ 50· ὑπερῶσαι ὅμως τὸν ὄρον τοῦτον ζῶσιν ὀλιγώτερον τῶν ἀνδρῶν τῶν ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ταύτην.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΙΜΟΤΡΟΠΙΑ. Βαθύπλοτος Ἀγγλος μεταβῆς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἀτλαντικοῦ τηλεγράφου, ἐζήτησε νὰ μεταβιβάσῃ κοινοποιήσιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τῆς ἀνταποκρίσεως δὲν ἐρίνοντο εἰσὶ ἀκριβῶς, ἠναγκάσθη νὰ περιμελήσῃ ἰκανὴν ὄρον. Ἰδοὺ ἡ κοινοποίησις τοῦ λόρδου Ἀλνδίνου, 5 ἄρα τῆς ἑτπέρας. Πέμψατέ μοι τὸν πρῶτον σπινθηρὰ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐλασμάτων. Βιδωποιήσατέ με δὲ μόνον ἐν λεπτόν πρότερον. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ ἀπάντησις φθάσασα τρεῖς περὶπου ὥρας μετὰ ταῦτα· « Ἄγιοι Ἰωάννης τῆς Ἀμερικῆς, 10 ὄροι καὶ 25 λεπτά μ. μ. Μετὰ ἐν λεπτόν λαμβάνετε τὸν ζητηθέντα σπινθηρὰ. » Τότε ὁ Ἀγγλος πλησιάζει τὸ σιγῶν αὐτοῦ εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν τῦρμα, τὸ ἦναισε διὰ τοῦ σταλέντου· ἐκ τῆς Νέας Γῆς φωνῆς, καὶ ἐξῆλθε καπνίζων, ἀρῶς ἐπλήρωτες εἰς τὸν τηλεγράφον 7500 δραχμῶν ἀντὶ ἐνό; ἀμερικανικοῦ σπινθηροῦ. Τὸν παρόμοιον τοῦτον λόρδον ἐμυμήθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸ γραφεῖον τοῦ τηλεγράφου ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τοιοῦτων. Ἀλλὰ καὶ καπνοπῶλαι οὐκ ὀλίγοι ἔχουσι φωνῆς ἀνημμένους καὶ φέροντας τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· « Φῶς ἐκ τῆς Νέας Γῆς. »

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΟΝΟΜΑΤΑ. Συνήθη ὀνόματα γυναικῶν ἐν τῇ νήσῳ Σκοπέλω εἶναι τὰ ἐξῆς· « Τοπισσιῶ· Μαλανθρῶ· Γκιουλιῶ· Νταντιῶ· Ταϊτσῶ· Γικλινῶ· Ἰγγλεζῶ· Μυρωθῶ· Μοσκαθῶ· Σιραγιῶ, καὶ πλείστα ἄλλα τοιαῦτα.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Δύο ἐκ τῶν ἐμπροκτικωτέρων ἐνδείξεων τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνος ἐν ᾧ ζῶμεν εἶπιν αἱ ἐξῆς δύο περικοπῆ περὶ τῆς οἰκιακῆς ζωῆς τῆς ἐγγύμου θυγατρὸς τῆς βασιλείσεως Βικτωρίας καὶ τοῦ πρῶτου τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀρκτῶς Ἀμερικῆς Βουκάναν. Ὁ ἐν Βερολίνῳ ἀνταποκριτῆς Ἀγγλικῆς τινος ἐφημερίδος γράφει τὰ ἐξῆς· « Βίς τὰς ἐπισήμους

καὶ δημοσίους τελετὰς ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει τόσον αὐστηρὰ τήρησις τῆς ἐθιμοταξίας, ὅσον εἰς τὴν καθήμερινήν οἰκιακὴν ζωὴν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ὑπερβαίνουσα ἴσως καὶ αὐτὴν τὴν τῆς βασιλικῆς Βικτωρίας. Εἰς ἡγεμονίδα, φερ' εἰπεῖν, τῆς Πρωσίας δὲν συγγράφεται ἀπὸ τὴν ἀρχιβαλαμηπόλον νὰ σηκώτῃ θρῆνον καὶ νὰ τὴν φέρῃ ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο μέρος τοῦ θαλάμου. Τοιοῦτό τι πράττουσαν κατέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου ἡ κόμησσα Παρπούχερ τὴν ἡγεμονίδα Βικτωρίαν, θυγατέρα τῆς βασιλισσῆς τῆς Ἀγγλίας, ὑπανδρευθεῖσαν πρὸ τινος ἑνα τῶν ἡγεμονοποιιδῶν τῆς Πρωσίας. Ἡ ἀξιοσέβητος ἀβτιη κυρία εἶπεν ἀμέσως μετὰ ἐπισημοτήτος καὶ ἐμβροθείας ὅτι ἄτοπον ἦτο τὸ γινόμενον.

— Φιλτάτη κόμησσα, ἀπήντησεν ἡ ἡγεμονίς, δὲν ἀγνοεῖτε ὅτι ἡ μήτηρ μου εἶναι ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ κόμησσα ἔνευσε καταφατικῶς.

— Λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ἡ τολμηρὰ ἡγεμονίς, ὁφείλω νὰ σᾶς γνωστοποιήσω ὅτι ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ἡ βασίλισσα τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας καὶ Ἰρλανθίας, ὅχι ἀπαξ ἀλλὰ πολλάκις ἐλησμόνησε τὸ βασιλικὸν τῆς ἀξίωμα, καὶ ἐτήκωσε θρανία σᾶς τὸ λέγω δὲ μετὰ Ουτικότητος, διότι τὴν εἶδον ἰδίως ὀφθαλμοῖς· καὶ ὅχι μόνον ἐν ἀλλὰ καὶ δύο θρανία τὴν εἶδον νὰ σηκώσῃ διὰ μιάς, διὰ νὰ θέλῃ νὰ καθήσουν τὰ τέκνα τῆς. Νομίζετε λοιπὸν ὅτι προσβάλλεται τὸ ἀξίωμά μου ἐν πρᾶττω ὅτι καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας;

Ἡ κόμησσα κλίνας τὴν κεφαλὴν ἀπεχώρησεν ὅχι ἄνευ ἀπορίας διὰ τὴν παράδοξον βιογραφίαν ἣν ἤκουσεν. Ἀλλ' ἐν τούτοις, οὐσα ἀκριβεστάτη περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἡγεμονίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς ταύτην μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς, μεθ' ἧς καὶ ἡ ἡγεμονίς παρήκουεν. Μετὰ τινος ἡμέρας ἡ κόμησσα κατέλαβε πάλιν ἐξ ἀπροόπτου τὴν ἡγεμονίδα ἐνασχολουμένην εἰς τακτοποίησιν τῶν ἐνδυμάτων τῆς. Ἀλλ' ὅλαι αἱ παρατηρήσεις τῆς διελθούσης ὡς ἰσθὸς ἀράχνης ἐνώπιον τῶν ἀκαταμάχητων ἀπαντήσεων τῆς ἡγεμονίδας, τὰς ὁποίας ἐπορίζετο ἐκ τῆς καθημερινῆς οἰκιακῆς ζωῆς τῆς Κυρίας τοῦ Οὐίνδσορ Κάστελ (τῆς βασιλισσῆς τῆς Ἀγγλίας). Κερδήσασα τὰς δύο ταύτας σπουδαίας νίκας ἡ ἡγεμονίς, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐθιμοταξίαν, αἱ καθαρίζουσαι τὰ δωμάτια θεραπαινίδες, ἐμπληροῦσι τὰ χροῖα τῶν φέρουσαι μεταξωτὰς ἐσθῆτας. Ἡ θυγάτηρ τῆς πλουσιωτάτης ἡγεμονίδος τοῦ κόσμου ἀπεφάσισε νὰ καταργήσῃ τὴν τοιαύτην ἄτοπον δαπάνην, καὶ ποτε προσκλήσασα ὁδὸν τῆς τῆς θεραπαινίδας εἶπε πρὸς αὐτάς, ὅτι ἐπειθὴ, ὡς ὑπέθετεν, ὁ μὲν μισθὸς τῶν δὲν ἐπὶ ἡρῆκει καὶ εἰς κατασκευὴν μεταξωτῶν ἐνδυμάτων, ἡ δὲ αὐξήσις αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὴ, δίδει τὴν ἀδειαν εἰς αὐτάς νὰ φορῶσι βαμβυκεράς ἐσθῆτας. Πρὸς ἀπιφυγὴν δὲ πάσης παρενοήσεως, ἐπρόσθεσεν, ὅχι μόνον τὸ θέλω, ἀλλὰ διατάττω νὰ γείνη τοιοῦτοτρόπως. Γνωρίζετε ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ ὑπάρ-

χῆ διαφορὰ μεταξὺ κυρίας καὶ ὑπερέτιδος. Δὲν ἐννοῶ νὰ προσβάλω τὴν φιλοτιμίαν σας· θέλετε ὅμως ἐννοήτε καλλίτερα τὸς σκοποὺς μου ὅταν σᾶς εἰπῶ τὸ ἐξῆς. — Καὶ ἀνέφερε πάλιν τὸ ἀκαταμάχητον παράδειγμα τῆς Αὐτῆς τοῦ Ἀγ. Ἰακώβου, προσηύτασα ὅτι αἱ θεραπαινίδες τῆς βασιλισσῆς ἐξελήθων τὰ καθήκοντά των φέρουσαι βαμβυκεράς ἐσθῆτας, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ γίνεσθαι καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορά τῆς ὅτι καὶ εἰς τὰ τῆς μητρὸς τῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ βασιλέων· περὶ δὲ δημοκρατῶν ἰδοὺ τί ἀνακινώσκωμεν εἰς τὸν Ἡλιον, ἐξημερίδα τοῦ Βαλτιμῶρ.

α Τὸ παρελθὸν Σάββατον ὁ πρόεδρος Βουκάναν ἐφθασεν εἰς τὴν Πηλι Χάου; (*), μεταβαίνων εἰς Οὐάσιγκτων. Εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐν ἣ συνήθως περιμένουσιν οἱ ἐπιβάται, ἀπέβηκε τὸν ἐπενδύτην καὶ τὸν λευκὸν λαιμοδέτην του, καὶ ἔρριψεν κῦτὰ ἀδιαφόρως ἐπὶ τινος θρανίου, ἐξεκόμωσεν τὸν χιτῶνά του περὶ τὸν λαιμόν, καὶ ἀνακομῶσθεις τὰς χεῖρας ἠτοιμάσθη νὰ νιφθῇ εἰς τινὰ τῶν δύο ἐν τῇ αἰθούσῃ πλυντήρων. Τὴν ὥραν ὅμως ἐκείνην ἐπλύνοντο δύο νεανίσκοι, ἀγνοοῦντες ὅτι ὁ πρόεδρος ἤθελε νὰ νιφθῇ. Οὗτος δὲ ἐπρόσμεινεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν, ὅτε τις τῶν περισταμένων τὸν προσεκάλεσε ν' ἀναβῇ εἰς ἄλλο δωμάτιον καὶ νὰ νιφθῇ. Ὁ πρόεδρος ὅμως ἀντέτεινεν εἰπὼν ὅτι θὰ περιμείνῃ νὰ ἔλθῃ ἡ σειρὰ του.

β Ὅτε ἐτελείωσαν οἱ νέοι, ἦλθε καὶ ὁ πρόεδρος εἰς τὸν κοινὸν ἐκεῖνον νιπτήρα, καὶ ἐνίφθη ὡς καὶ οἱ ἄλλοι. Ἀφοῦ δὲ ἐσφογγίσθη, ἐφαίνετο ἀμνηστων πῶς νὰ δέσῃ τὸν λαιμοδέτην του μὴ ὑπάρχοντος κατόπτρου, ὅτε τις τῶν παρευρισκομένων προσέτεινε νὰ τὸν δέσῃ, ὅπερ καὶ ἐδέχθη. Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰσελθὼν τις εἰς τὸ δωμάτιον, διήλθε πλησίον τοῦ προέδρου ἀνακράζων — Ἀληθινὰ ὅτι ὁ Γερρο-πρόεδρος εἶναι ἐδῶ; — Ἀλλὰ νεῦμα ἐμφαντικὸν τινὸς ἐκ τῶν παρευρισκομένων, ἐπέβηκεν αὐτῷ σιωπῆν, καὶ ἐλαφρὸν μειδίαμα διέστειλε τὰ χεῖλιά του προέδρου. Ἐζήτησε ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἐδέχθη σιγῆρον τὸ ὅποιον τῷ ἐπρόσφερε τις. Μόλις δὲ τὸ ἤναψε, καὶ ἠχήσαντος τοῦ κώδωνος, ὁ ἀρχηγὸς ἐνὸς τῶν ἰσχυροτέρων καὶ εὐγενετέρων ἐθνῶν τῆς ὑψηλοῦ, ἔσπυσε νὰ καταλάβῃ μίαν τῶν 80 θέσεων τῆς δημοσίου ἀμάξης, διευθυνόμενος εἰς Οὐάσιγκτων.

ΓΗΛΕΓΡΑΦΟΣ. Ὁ μεταξὺ. Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς τηλεγράφοι, περὶ οὗ ὁμιλήσαμεν ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 1 Σεπτεμβρίου, ἔπαυσε μεταδίδων τὰς κοινοποιήσεις, καὶ φαίνεται ὅτι ἐβλάφη· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἀδύνατον τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ ἐνέργειαν, ἀφοῦ ἀπαξ ἐλύθη τὸ πρόβλημα διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ μεταξὺ τῶν δύο κόσμων διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ συγκοινωνία. Καὶ μικρὰ τις χαρὰ εἰς τὸ περιβάλλοντα τοσοῦτον μακροῦ σύμματος εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρῃ τὴν διακοπήν.

(*) Σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου.